OP

ELIZABETH WOLFF,

GEB. BEKKER.

Dit's 't Beeld der ſchrand're WOLFF, wier opgeklaard vernuft
Door zwarigheden drong, waarvoor Geleerdheid zuft,
Die Dweepzucht hield in ſchrik en Dichtkunst opgetogen,
Een vonk van dat vernuft blinkt uit deez' ſprekende oogen.

A. LOOSJES PZ.

BRIEVEN
OVER
VERSCHEIDEN
ONDERWERPEN.

UITGEGEVEN
DOOR

E. BEKKER weduwe Dus. WOLFF,

EN

A. DEKEN.

DERDE DEEL.

In s' HAGE,
BY IZAAC VAN CLEEF.
MDCCLXXXI.

EERSTE BRIEF.

GELIEFDE VRIENDIN!

Het is my byzonder lief, dat gy zulk een genoegen hebt in het geen ik u uit het Boek, getyteld MMCCCCXL heb medegedeeld. Dit, gaat niet buiten myne gissing, uw smaak komt meest al met den mynen overeen. Heugt het u nog wel, met welk een onbeschryvelyk genoegen wy de *Clarissa* lazen? Hoe zeer wy met de *Spectators*, *Snappers*, *en Gardiaanen* waren ingenomen? Hebt gy u, op myn aanstaan, niet van alle de vertaalde Werken, des voortreffelyken Abts JERUSALEM voorzien? is het zo wel niet uwen als mynen beminden en hoogstgeëerden Schryver? Ik vind een zeer groot genoegen in my dit zo eens te herinneren! Hoe lang is het geleden dat wy ons dus bezig hielden! Uw Lot plaatste u in gansch andere omstandigheden als het myne my plaatste. In onze wys van leven was bynaar niets gelyk; en zou men wel mak-

kelyk, twéé mannen vinden, wiens karacter zo verre uit elkander liep als dat der onzen? De Voorzienigheid heeft u opgelegt, Kinderen optevoeden: en my, om voor kinderen te fchryven. (Gy weet wel, Heintje lief, dat 'er zo wel groote als kleine kinderen zyn?) Gelukkig zullen wy zyn, indien wy aan onze beftemming voldaan hebben! In deezen hebben wy met het oordeel der waereld, niets te doen. De ftille bewustheid: „ik „heb gepoogt wél te denken, en wél „te doen", is eene altoos levendige bron van genoegens die men moet ondervinden om ze te kunnen bevatten. Gy weet ook, met welk een eerbied ik Moeders befchouw die haare Kinderen wel opvoeden; en ik kan niet ontkennen dat myne neigingen grootlyks geftrekt hebben om in de gelegenheid te zyn, die gy, in dit opzicht, zo rykelyk gehadt hebt. Doch dit is myn deel niet geweest. Maar zo als ik zeg, de groote zaak is deeze, dat yder die rol, die haar door de Voorzienigheid is uitgedeeld, wél uitvoere; hoe onderfcheiden die dan ook zyn moge. Hoe vuurig wenscht myn hart dat gy uwe zorg en moederlyke tederheid moogt beloont vinden door het pligtmatig gedrag uwer kinderen! Maar waar brengen my

my-

myne gedagten! Laat ik u liever doen zien dat ik reeds voldaan heb aan uw verzoek. Zie daar dan het ſtuk 't welk gy my verzogt, voor u te vertaalen: het is zeker uw aandagt waerdig; doch heeft hy, die u hiernaar begeerig gemaakt heeft, den tyd niet om u dien dienst te doen? dit in 't voorbygaan.

Gy zult, deeze Nieuwspapieren lezende, wel zien dat de veranderingen, in dat Jaar voorvallende, zéér groot, en gewigtig zyn. veelen zullen die romanesk noemen: lees, en oordeel. Wat my betreft, ik weet nog niet net wat voorvallen binnen de grenzen van het *mooGelyke* liggen; en waar het rechtsgebied der Herſenſchimmen zyn aanvang neemt. De Ervaarnis leert ons dikwyls, dat men niet altoos de juiste *ſcheidspalen geſtelt*, laat ik liever zeggen, *gezien* hebbe. Hy, die voor ééne Eeuw ſlegts gezegt hadt: „Rusland zal niet lange in die barbaarſche „en beestagtige onkunde gedompelt bly„ven: maar beſchaaft, en tot kunsten „en wetenſchappen opgeleid, of wilt „gy, gedwongen worden; men zal in „dit groote en woeste Ryk, Maatſchap„pyen, en Academiën opregten; de „Koophandel, en de goede Staatkunde

„ zullen 'er bloeijen ; de Grooten zullen „ menschelyke gevoelens krygen ; en het „ Volk zal beginnen te zien wat vry- „ heid is " ; hy, die 'er hadt bygevoegt ; „ de Zeden zullen verzagt worden ; het „ Galante Frankryk zal de Russchen kap- „ pen en kleden ; en de Aziatische „ weelde zal voor de veel fyndere Eu- „ ropische Wellust moeten wyken ". Zou men zo iemand niet voor eenen *Visionaire* hebben uitgekreten ? Dit is het niet al ! Heeft de stoutste Romanschryver ooit het hart gehadt om een Karakter te schilderen, dat naast eenen PETER *de Groote* verdient gestelt te worden ? En echter die Veranderingen, daar voorgevallen, zyn daadelyk uitgewerkt, door éénen Man wiens deugden ten minsten zo groot waren als zyne gebreken ; een man die zyne schoone hoedanigheden, en zyne kennis, aan zich zelf te danken hadt ; en wiens laakbaare driften de ongelukkige vrugten waren van een allerhevigst temperament, en van eene slegte opvoeding.

Wat hoeven wy, trouwens, naar Rusland onze oogen te wenden ? treden wy eens eenige Eeuwen met de Historie onzes Vaderlands te rug. Is niet alles verandert, tot onze lichaams gesteltheid toe ? de Zeden,

den, de Gebruiken, de Wys van kleding; de Taal zelve, is genoegzaam onverstaanbaar voor ons, die slegts op den afstand van drie of vier Eeuwen leven. De Wetten, het Oorlogen, de Vermaken, hoe weinig is 'er meer van te ontdekken! onze oude munten zyn bynaar onbekent! wat zeg ik? De grond zelf die wy bewonen is verandert, deels door natuurlyke oorzaken, deels ook door de nyverheid, en de kunsten van deszelfs bewoonders. Bepaal u eens een oogenblik op de Titels alleen. Ik zie, dat, by voorbeeld, een klugtige BRERO, die zeker nu alleen voor het uitschot van 't gemeen (zo dat las,) schryven zoude, genoemt wordt: de *Eerweerdighen Poëet* BREDERODE. Herrinner u eens, waarde Vriendin, dien tyd waarin men den Graaf van Holland en Zeeland, een paar fluweelen mouwen tot een geschenk bragt! ook zekere rekening van onkosten, gemaakt voor ALBREGT VAN BEYEREN; Grootvader van onze JACOBA: „ Item aan „ di Stadspipers van Dellift, om dat si „ voir ons Liefs-Heren deure gepepen „ hadden in der Kersnagt ". De volgende ordonnantie van den zelfden Hertoge is ook wat buiten onzen smaak: „ als di „ sçutten, (dat zyn de schutters,) hai-

 „ ren

„ ren tid hebben, omme te dobbelen; „ fullen si al sedelicken dobbelen". Dat *zedelyk dobbelen*, heeft iets voor my zo aartig, dat ik het u moest mededeelen. Lees met vermaak de bylage, getitelt: de *Nieuwspapieren.*

Ik ben altoos uwe Vriendin.

— — —

DE

DE

NIEUWSPAPIEREN.

Ik trad in de eerste zaal, en zag op de tafel eenige breede bladen papiers liggen, tweemaal grooter dan de Engelsche Couranten. Ik bezag die met yver. Hunnen titel was: *Algemeen en byzonder Nieuws*. By elk artikel dat ik las, groeide myne verbaastheid; hoe zeer ik my nu reeds vóórbereid had om my nergens meer over te verwonderen. De Artikels die my 't meest behaagden zal ik, zo veel myn geheugen toelaat, uitschryven.

Uit PEKIN, den ....

Men heeft, voor de eerste maal, *Cinna*, een Fransch Treurspel, in tegenwoordigheid des Keizers vertoont. De goedertierenheid van AUGUSTUS, de schoonheid, en moedigheid der Karak-

 ters,

ters, maakten veel indruk op de geheele Vergadering.

Uit *Jedo*, Hoofdstad van JAPAN.

De Afkomeling van den grooten TAICO, die de DAÏRI tot een magteloozen, doch aangebeden afgod gemaakt heeft, laat heden in het Japans overzetten, *l'Esprit des Loix*, en het *Tractaat, over de Misdaden en Straffen.* Men heeft ook door alle de Straaten deezer Stad den eerwaerdigen AMIDA omgevoert, maar niemand heeft zich door de wielen van deszelfs wagen doen verbrysselen. Ook heeft men thans eenen vryen toegang tot dit Keizerryk; en yder ingezeten legt zich met drift toe op de fraaye en nutte Kunsten der Vreemdelingen. De Zelfmoord wordt niet meer voor eene deugd gehouden; het Volk begrypt thans, dat hy de vrugt der Wanhoop of eener dwaze ongevoeligheid, en zeer strafbaar is.

Uit PERSIEN, den . . .

De Koning van Persiën heeft met zyne Broeders, *die allen zeer schoone oogen* hebben, het Middagmaal gehouden. Zy zyn hem, in het Ryksbestuur, behulpzaam: hun-

hunne voornaamste bezigheid bestaat in den Vorst alle *Dépêches* voor te lezen. De Boeken van ZOROASTER, en de Sadder worden nog met eerbied gelezen, maar men weet niets meer van OMAR noch van ALI.

Uit MEXICO, den . . .

De hoofdstad deezes Ryks, insgelyks *Mexico* genoemt, ziet haren luister, onder de afkomelingen des vermaarden Keizers MONTASUMA, ten toppe gestegen. Onze Vorst heeft, by deszelfs komst tot den Troon, de Paleizen laten herbouwen, in dien zelfden smaak als zy by zyne Voorvaders geweest zyn. De Indiënen gaan niet meer naakt. Men ziet op een der voornaamste pleinen der Stad het beeld van GATIMOZYN uitgestrekt op gloeyende koolen, met dit opschrift: *En ik, ben ik op een bed van Roazen!*

Leg my dit uit, (zeide ik tot mynen Leidsman,) is het dan daar verboden, dat Ryk Nieuw-Spanje te noemen? Dit kreeg ik ten antwoord. Toen de Wreeker der Nieuwe Waereld hare tirannen verdreven hadt, vergenoegde hy zich met haren Wetgever te zyn. Hy leidde zyn

zwaard af, om het Volk de heilige Wetten uitteleggen. Gy hebt geen denkbeeld van deezen grooten man! zyne stem zelfs hadt iets hemelsch. America wierdt verdeelt in twee Keizerryken. De Keizer van Noord-America vereenigde Mexico, Canada, de Antilles, Jamaïca met St. Domingo. De Keizer van Zuid-America kreeg Peru, Paraguay, Chili, het Land van Magellaan, en het Land der Amasoonen. Dus ziet men de Nakomelingen van MONTEZUMA, dus lange in vergetelheid begraven, ten Troone geklommen. Deeze Vorsten beminnen hun Volk; allen zyn zy vry. Die groote man, die Wetgever waar van ik u sprak, was een Neger, aan wien de Natuur het edelst Vernuft geschonken hadt; hy blies in zyne Landsgenoten, om het zo uit te drukken, zyne eige groote en deugdzame ziele in. Alles is daar gelukkig, en het Land in vollen bloei.

Uit PARAGUAY, den . . .

Uit de Stad *l'Assomption*, den . . .

Men heeft hier een groot Feest geviert, ter gedagtenis van de vernietiging der Slaverny, waar toe deeze Natie door de

wet-

wettelooze overmagt der Jesuiten vermenderd was; en geduurende zes eeuwen, dankt men de Voorzienigheid, die deeze listige en wrede Dieren in dit hun laatste schuilhoek uitgeroeit heeft. Maar het Volk, dat niet ondankbaar is, erkent, dat deeze Jesuiten hen uit den elendigsten staat getrokken, in den Landbouw onderwezen, en veele Kunsten geleert hebben. Gelukkig ware het geweest, indien zy zich alléén hadden bezig gehouden met het te onderwyzen, en ons de heilige en zedelyke Wetten voor te houden!

Uit *Philadelfia*, hoofdstad van PENSILVANIEN.

Deeze hoek der aarde, die geduurende agt eeuwen de schuilplaats geweest is der Menschenliefde, der Vryheid, des Eendragts, en der Gelykheid; is thans vervult met de schoonste en bloeyendste Steden. De Deugd heeft hier veelmeer uitgewerkt dan den moed by andere Volkeren; en deeze edelmoedige Quakers, de braafste der Menschen, terwyl zy den Waereld een geheel Volk, uit Broeders bestaande, vertoonen, zyn het Voorbeeld geworden van die harten, die zy verzagt en bewogen hadden. Men weet dat zy

van

van hunnen oorsprong af, aan het Menschdom duizend Exempelen van weldadige edelmoedigheid gegeven hebben. Men weet dat zy het zyn, die het eerst met afgryzen weigerden, het bloed hunner medemenschen te storten; en den oorlog beschouwden als eene dwaaze, en wrede buitensporigheid. Zy zyn het, die der Waereld de oogen geopent hebben, omtrend de willekeur harer Vorsten, wier slagtoffer zy geworden was! Men drukt thans eene verzamelinge van uitgeoeffende deugden, en groote verdiensten, die, als 't ware, het zegel der volmaaktheid hechten aan hunne Wetten.

Uit *Marokke*, den . . .

Men heeft hier eene Komeet, die de Zon nadert, ontdekt. Dit is de driehonderd een en vyftigste, die men heeft waargenomen, zedert ons Observatorium gebouwt is. De waarnemingen, die men in het binnenste gedeelte van Africa gedaan heeft, komen hier ten vollen mede overeen.

Men heeft hier onlangs een inboorling met den dood gestraft, om dat hy eenen Franschman geslagen hadt; dit geschiedde

op order des Souvereins, die begeert, dat alle Vreemdelingen zullen aangezien worden als Broeders, die hunne beste Vrienden komen bezoeken.

Uit *Siam*, den . . .

Onze Zeevaart maakt ongeloofelyke voortgangen. Gisteren zyn hier zes Schepen, van den eerften rang, in Zee geftoken: Zy zyn uitgerust om eene zeer lange reis te gaan doen. Onze Vorst laat zich zien aan elk die zyn aangezicht begeert te zien: men kan zich geen vriendelyker Souverein verbeelden; vooral, wanneer Hy naar de Pagode van den grooten SOMMONA-CODON vertrekt. De witte Olifant is in de Menagerie, en alleen een voorwerp der Nieuwsgierigheid, om dat hy volmaakt wel gedresfeeert is.

Van *de Kust van Malabaar*, den . . .

De jonge en fchoone Weduw des ***, heeft haren man oprechtelyk beweent, die ook alléén verbrand wierdt; en na dat zy haar rouwgewaad heeft afgelegt, is zy hertrouwt, aan eenen Jongeling, dien zy even oprecht bemint. Dit huwelyk maakt haar nog waardiger, en beminder, by haare Landgenooten.

Uit

Uit *het Land van Magellaan*, den . :

De twintig Eilanden die, zonder elkander te kennen; in onschuld en vergenoeging leefden, hebben zich vereenigt, en vormen thans een waarlyk Broederlyke Genootschap; voor allen even nut, en aangenaam.

Uit *het Land der Papons*, den . :

Dit Land, 't welk ruim 4000 mylen van Parys legt, levert ons het volgende berigt. In dit, mag men zeggen, *Vyfde deel der Waereld*, doet men daaglyks groote en gewigtige ontdekkingen: men verwondert zich by elke trede die men doet; over deszelfs rykdom, vrugtbaarheid; en volkrykheid. Allen leven zy in eene diepe rust. Zy hebben onze wetten niet nodig; en hunne Natuurkunde is nog verbazender. De Zon die hier Landen beschynt, grooter dan Aziën en Africa, bestraalt geen een ongelukkig mensch, terwyl ons Europa, zo klein en gering, altoos verdeelt blyft, en haren grond door het gebeente der verslagene Legers als omkorst is!

Uit

Uit RUSLAND. *Petersburg*, den . .

De fchoonfte benaming is zeker die van Wetgever. Een Monarch is bykans eene Godheid voor zyn Volk, indien hy het goede wetten geeft. Men herhaalt nog met aandoening en hoogachting den doorluchten naam van CATHARINA II. Men fpreekt niet meer van hare Overwinningen, noch overheerde Landen; men fpreekt van hare Wetten. Haar eerzucht wist de nevelen der domheid te verdryven; en wetten, door de Menfchenliefde uitgedagt, in de plaats van Barbaarfche gebruiken te ftellen. Zy, gelukkiger en grooter dan PETER *de groote*, om dat zy meer menschelykheid bezat, dan hy, bevlytigde zich, in weerwil van geheel ftrydige voorbeelden, daar op, dat zy haar volk gelukkig zage. Zy bereikte ook dit edel doeleinde, in weerwil der openbare en huishoudelyke Orkanen, die op haren troon meermaal aanwoedden, en dien deeden fchudden. Haren moed wist eene kroon vast te houden die het Heelal met vermaak op haaren fchedel zag. Men moet, tot in het diepfte der oudheid intreden, om eenen Wetgever te vinden, die haar in waardigheid en dóórzicht gelyk was. De Ketens die den Landman knelden heeft

zy

zy verbroken; hy heeft zyn hoofd moedig opgeheven, en zich met vreugd in den rang der Menschen geplaatst gevonden. De Kunstenaar, die de Weelde ten dienste staat, vindt zyn werk niet meer voordeliger, dan de Boer zyn akkerbou. Integendeel; en dat meer is, men heeft meer agting voor het nuttige, dan voor het aartige. De verhevene geest der Menschenliefde heeft tot het gehele Noorden gezegt: *Menschen weest vry; en vergeet niet, ô volgende Geslagten, dat gy aan eene* CATHARINA *dit verschuldigt zyt!*

Zedert de laatste opneming, beloopt het getal der Russen vyfenveertig milioenen: in het Jaar Zeventien honderd negenenzestig bedroeg het nog maar veertien milioenen. Maar de Wysheid der Wetgeefster; hare goede inrichtingen; de vastgestelde Opvolging harer nakoomlingschap, op eenen welgevestigden troon, om dat die Vorsten allen edelmoedig waren, en hun Volk beminden: hebben t' zamen gewerkt om dit Ryk dus kragtig te bevolken; 't geen nu grooter is dan dat der Romeinen; ja dat van ALEXANDER. De gesteltheid der Regeering is echter niet *militair.*

Uit

Uit POLEN. *Warschauw*, den ...

Polen word niet langer ontrust door de vreemdste *Anarchie*, zy die vrygeboren menschen het gruwlykst verongelykt en als vernietigd. De Doorluchtige CATHARINA II, heeft voor lange eenen grooten invloed gehad op dit Ryk; en nu nog verheugt men zich in de overdenking, dat zy den Boer tot een vry mensch, en meester van zyne eigen bezitting gemaakt heeft. De Koning is eergisteren avond ten zes uuren overleden. Zyn Zoon heeft dien eigen avond nog den troon vreedzaam in bezit genomen, en nu reeds de Complimenten van alle de Edelen en Palatyns ontfangen.

Uit *Constantinopolen*, den ...

Het was voor de Waereld een gelukkig tydstip, toen de Turken, in de XVIIIde Eeuw, uit Europa verdreven wierden. Alle de Vrienden des Menschdoms hebben zich verblydt over den val van dit ongelukkig Ryk, daar het wangedrecht *Willekeurige magt*, door de snode Bachas wierdt geliefkoost; die zich voor haar niet vernederden, dan om de grootste en gruwzaamste Vexatien te plegen. De Zoon, voor-

lange dit zyns Vaders erf verjaagt, bezit die eindlyk in rust, niet vernedert maar met eer, en geschikt om zyne Landeryen te bebouwen. De Overweldigers van den Troon der CONSTANTYNEN, zyn reeds verdweenen in die Moerassen waaruit zy gekroopen waren; en de grensscheidingen die het Bygeloof, en deszelfs Broeder de Dwinglandy, van de boorden der Save, en des Donauws, tot aan de Rivier Tanais, gestelt hadden, voor de Kunsten en de Reden, zyn door een Volk, uit het Noorden afgekomen, met eenen yzeren arm verbroken. De Wysbegeerte woont weder in haare eerste verblyfplaats. Het Vaderland van THEMISTOCLES en MILTIADES, volgt op nieuw de grondwetten der vryheid; die zich nimmer met meerder luister dan nu vertoonden. Zy heeft haare oude woonplaats uitgebreidt. Men ziet hier geen SARDANAPALUS in den diepen slaap der onkunde tusschen een Visier en een Koord meer liggen ronken, terwyl zyne uitgebreide Staaten kwynend en berooft, als door den slaap des doods bevangen zyn.

De adem der vryheid bezielt alles. Zy brengt ongehoorde wonderen voort by een slaafsch Volk. De Ryken des Sultans wier-

den eerst de huit der omliggende Vorsten; maar twee eeuwen daarna, hebben zy zich tot eene Republiek gevormt, die den Koophandel ontzaglyk en bloeyend maakt.

Men heeft, daar eertyds het Serail was, een gemaskert Bal gegeven: de heerlykste wynen en keurigste verversschingen waren 'er in overvloed. 's Daags daaraan vertoonde men het Treurspel *Mahomet*, in den grooten Schouwburg, gebouwt op de oude Moské van Sinte SOPHIA.

Uit *Rome*, den . . . . .

De Keizer van Italiën heeft op het Capitolium een bezoek van den Bisschop van Romen ontfangen; die hem zeer eerbiedig zynen wensch, ten besten des Keizers, ter verlenging zyns levens, als ook ten voordele des Ryks heeft aangeboden. De Bisschop vertrok daarop te voet, en met al de nederigheid die eenen oprechten dienaar van God betaamt.

Men heeft thans alle de schoone Gedenkstukken der oudheid, die zo veele eeuwen in den Tiber verzonken, of in den grond overdekt lagen, opgehaakt; zy

verſieren de Stad op veelvuldige plaatzen. Men heeft die Gedenkſtukken weten hervoort te brengen zonder de lucht door vuile dampen te beſmetten.

De eerwaerde Bisſchop is thans yverig bezig om een beredeneert, en treffend zedekundig Wetboek te vervaerdigen: Hy geeft ook eene Catéchismus der Reden uit; maar hy legt zich het meest toe om alle die waarheden, waar in de Mensch belang moet ſtellen, ontegenzeggelyk te bewyzen. Hy houdt een Register van alle edelmoedige bedryven, van alles wat 'er groot, en uitmundende verrigt word: hy geeft het ook werkelyk in 't licht; terwyl hy den aart der geprezene deugd omſchryft. Rechter der Koningen en des Volks, door zynen brandenden yver voor het heil des Menschdoms, *regeert hy* ook door den geest der wysheid, der rechtvaerdigheid en der waarheid; doch op eene onzichtbare wyze. Hy bevredigd de verſchilhebbende Volken, die hy raad geeft en leidt. Zyne Bullen, in alle talen geſchreven, maken niet langer duistere en nutteloze Leerſtukken bekent, noch zyn opgevult met altoosduurende onderſcheidingen en haatelyke Vonnisſen. Zy ſpreken van eenen God, van zyne voorzie-

zienigheid die alles onderhoudt, en bestiert; van een toekomend eeuwig leven; van de uitmuntenheid der deugd. De Chinezen, de Japanners, de Inwoonders van Suriname, en Kamschatka, lezen die Bullen met nut.

Uit *Napels*, den . . .

De Academie der fraaye Letteren alhier, heeft den prys dit jaar toegewezen aan ***. Het onderwerp bestond hier in: men moest het vraagstuk oplossen, wien men toch in de XVIIIde Eeuw *Cardinalen* noemde; hoedanig de zeden en begrippen deezer zeldzame Persoonen geweest waren; wat zy zeiden, wat zy deeden in het Gevangenhuis van het Conclave; En het juiste tydstip waar in zy, van 't geen zy by den aanvang des Christendoms waren, tot dien staat gekomen zyn? De Auteur, heeft, in allen opzichte, der Academie genoegen gegeven: hy heeft, dat meer is, 'er eene beschryving bygevoegt van den mantel en den roden hoed der Cardinalen. Deeze verhandeling *is* niet minder vervrolykende dan wel dóórgedagt.

Men heeft hier, by gelegenheid der Ker-

mis, de *klagt van den heiligen Januarius* gespeelt. Zo zyn de tyden verandert! Men weet dat het mirakel van de vloeibaarheid zyns bloeds, 's jaarlyks vernieuwde? men heeft deeze belachlyke buitensporigheid nagespeelt door middel van eenige zouten, tot groote vergenoeging des Volks.

De schatten van onze Lieve Vrouw van *Loretto*, die men reeds lange gebruikt hadt om den armen te kleden, en te voeden, worden thans besteedt aan het maken eener Waterleiding, om dat 'er geene behoeftigen meer zyn. Men begint het zelfde gebruik te maken van de schatten die in de Hoofdkerk van Toledo, welke in het Jaar Negentienhonderd negenenzestig vernielt is, bewaart wierden. Ziet hier over na de geleerde verhandelingen van * * *. Gedrukt in het Jaar 1969.

Uit *Madrid*, den . . .

Schryft men: Hier is eene Ordonnantie afgekondigt, waar by aan elk, wie het ook wezen moge, verboden zy, zich DOMINICUS te laten noemen, dewyl hy de Wreedaart is die de Inquisitie heeft opgericht; als ook, dat men den naam

van

van PHILIPPUS den II. uit de lyst der Koningen van Spanjen zal weg doen.

De Geest der naerstigheid ontdekt zich daaglyks meer en meer in den Spanjaart; door het uitvinden van nuttige kunsten, en wetenschappen; en de Academie der Wetenschappen heeft een geheel nieuw Leerstelzel der Electriciteit uitgegeven, op meer dan twintigduizend byzondere proeven gegrond.

Uit *Londen*, den....

Deeze Stad is thans driemaal grooter dan in de XVIIIde Eeuw; dewyl de geheele Engelsche magt, zonder het minste gevaar, in de hoofdstad haar verblyf kan hebben, om dat de Koophandel de ziel dier magt is; en dat de Koophandel van een Volk dat uit Republikeinen bestaat, niet gevolgt wordt door die ongelukkige aanslagen waar voor de Monarchyen nooit veilig zyn.

Engeland heeft altoos haar eigen en overoud Systema gevolgt; en dit Systema is zeker billyk, wyl niet de Vorst, maar de Burgers, daardoor verrykt worden: Hier uit ontstaat die Gelykheid wel-

ke zo min de uitſpoorige weelde als de uiterſte armoede gedoogt.

De Engelſchen zyn nog het voornaamſte Volk in Europa. Zy ſmaken nog den roem door hun verkregen, dat zy aan hunne Nabuuren die ſtaatkunde geleert hebben, welke aan een Volk, dat oplettend is op zyne rechten, en yvrig voor zyn geluk, betaamt.

Men is bezig om een geheel nieuw beeld voor den Protector CROMWELL opterichten. Men zou niet wel kunnen zeggen of het marmer, hiertoe uitgezogt, meer wit dan zwart zy: zo zeer is het vermengt!

De Schotten en de Ierlanders hebben aan het Parlement een verzoekſchrift ingelevert, om de namen van Schotten en Ierlanders te vernietigen, en voortaan met de Engelſchen als één Volk beſchouwt te worden, dewyl zy dezelfde liefde voor dit Ryk hebben als de ingeborenen.

Uit *Weenen*, den . . .

Oostenryk, dat van onheuglyke tyden de beminlykſte Prinſesſen aan geheel Europa

pa gegeven heeft, maakt bekent, dat zy thans zeven Huwbare schoonheden heeft: Zy zullen uitgetrouwt worden aan die Vorsten, die hun Volk het meest beminnen.

Uit *s' Hage*, den ...,

Dit arbeidzaam volk, dat van eenen barren grond een Lusthof heeft weten te maken; en al de schatten der aarde op eene plaats, alwaar niets groeit, by een gesleept heeft, gaat gedurig in zyne verwonderlyke werkzaamheid voort, en toont aan de Waereld wat moed, geduld, en het wel waarnemen van den tyd kunnen uitvoeren! De zucht tot het Goud is by hen zo levendig niet meer. Deeze Republiek heeft haar voordeel weten te doen met het ontdekken der strikken ten haren bederve gelegt. Zy heeft gezien, dat het veel gemaklyker was om den woedenden Oceaan door Dyken te bedwingen, dan het verleidend Metaal tegenstand te bieden. Zy verdedigt zich thans zo moedig tegen de aanvallen der weelde, als tegen den slag der Zeeën die haar omringen.

Uit *Parys*, den....

'Er zyn twalif Schepen, elk van zeshonderd tonnen, in deeze hoofdſtad aangekomen, en hebben 'er den overvloed verſpreidt. Men eet hier Visch die goed is en niet duur betaalt wordt. Het nieuwe bed der Revier de Seine van Rouaan tot Parys gegraven, eischt eenige reparatie; men heeft één millioen hier toe nodig, die uit de algemene Schatkist genomen is. Deeze Som is voldoende, om dat men geen gebruik maakt van nutteloze bediendens.

De verwoestende, de onbeſcheidene, de kinderlyke, de eigenzinnige, de buitenſpòrige Weeldens voeren niet langer aan de boorden der Seine het gebied. Maar wel de vernuftige weelde, die geheel nieuwe gemakken uitvindt; die nuttige weelde die men zo gemakkelyk kan onderkennen, en geenszinds moet verwarren met die weelde die trotsch en opgeblaazen is, en die, terwyl zy den welvaart der byzondere perſoonen verwoest, het algemeen bederf uitwerkt.

De Paryzenaars hebben zeer klare begrippen van het Natuurlyk, Staatkundig, en

en Burgerlyk recht. Die beestagtige domheid is geheel verdweenen, die hen zo lang aanzette om zich zelf, en hunne eigendommen aan eenen anderen perfoon overte geven. De Franschman heeft nog zyne neiging tot het geen men *bons-mots* noemt. Hy maakt nog Liedjes, en Straatdeunen; maar hy heeft eindelyk geleert zyne geestige invallen aan het wezenlyke te verbinden.

TWEE-

TWEEDE BRIEF.

MYNHEER EN VRIEND!

Hoe algemeen ook de klagten zyn mogen, dat Eigenbelang het menschelyk hart geheel bestiert, en de bron is van alle onze daden, van welk eenen aart die ook zyn; Hoe geemlyk een eigenzinnig mensch, (die gaarn voor een Philosoof zoude te boek staan, om dat hy *byzonder* is,) ons bekyve, om dat dit het roerzel onzer deugden zelf zy; en wy zeer weinig acht slaan op het geluk, en het genoegen van onze Natuurgenoten: zo kan ik my echter recht verheugen in de gedagten, dat dit zogenaamde gebrek, grootendeels rust in de onvriendelyke denkwyze deezes mans; de Ondervinding spreekt dit óók zeer sterk tegen; en is zy niet de beste Leermeestresse? Ik hoef, om dit te bewyzen, my alleen by u te bepalen: Gy maakt eene uitzondering op dien algemenen regel. Spaart gy

wel

wel iets, van 't gene in uwe magt is, zo het kan ftrekken om uwe Vrienden, uwe goede bekenden, uwe medeburgers, te voldoen? om dus hun geluk uittebreiden? Gy offert immers, edelmoedig, aan die zucht, alles op. Uw gezond verftand zelf, is u niet te dierbaar. Gy zyt zo wonderlyk teder bezorgt, om toch niemand aanftoot te geven, niemand te ergeren, dat gy nooit iets onderneemt, dan na alvoorens onderzogt te hebben, wat of de menigte daar van zeggen zal? Gy zyt geheel lydelyk geworden, en behoort dus, (hoe zal u dit verwonderen.) onder dat fmaldeel van *Mistiken*, die, als in zich zelf vernietigt zynde, geene perfoonelykheid hebben: ik fpreek alleen met opzicht op het zedelyke. Gy zyt het eigenlyk niet langer die denkt, kiest, of werkt; gy zyt alleen het werktuig van anderen. Kom aan, ik zal u dit duidelyk bewyzen.

Gy hebt fmaak voor, en behagen in het Buitenleven; door het naerstig waarnemen uwer zaken, hebt gy genoeg overgewonnen om dien fmaak te volgen, en u, op een fraai dorp, in een goed lugtig huis., met een tuin daar by, te gaan ophouden. Gy zoudt daar vrolyk, werk-

werkzaam, en gelukkig kunnen leven. Uwe Boeken, en uwe beminlyke Vrouw, zouden, geholpen door uwe twee lieve dogtertjes, u in de guure dagen bezigheid en gezelschap verlenen; terwyl gy, by liefelyk weder, uw tuin zoud waarnemen, en u daar door gezondheid, en overvloedige voorraad voor de keuken verschaffen. Geen Familie bindt u aan de stad, geen eigentlyke vrienden maken het u moeilyk daar toe te besluiten. Hy die allemans vriend wil zyn!, heeft geene vrienden, zo is het ook met u. Alwe der een bewys van uwe belangeloosheid; dewyl gy het altoos streelende genoegen der zuivere en op achting rustende vriendschap verwaarloost, om u toch te schikken naar de gedurig wyffelende zinlykheid van een groot getal menschen. Die Tak der Negotie, waar in gy geweest zyt, is thans zo aan het kwynen, dat het dwaasheid zyn zoude, daar in iets meer te wagen. Iets anders te beginnen, daar is het nu te laat toe. Gy moet u nu, in de stad, in een klein ongemaklyk huisje, bekrompen behelpen, sober geneeren, zonder aan het verkwikkelyke te durven denken, op dat gy, en de uwen, fatsoendelyk voor den dag zoudt komen; een om tweemaal 's jaars, met uwe

uwe meerderen, pragtig te kunnen verteeren, het geen zo benaauwt wordt uitgezuinigt. Dit alles kunt gy niet ontkennen.

Uwe middelen ſtellen u echter in ſtaat, om Buiten zo te leven als ik reeds gezegd hebbe; en zo als uw ſmaak van u eischt. Gy zoudt, met uwe Vrouw en Kinderen, brood eten, zonder zorg, en een glas wyn drinken met een onbekommert hart. Maar neen, gy kunt niet beſluiten deezen ſtap te doen. Gy ducht dat uwe veranderde wys van leven opſpraak zal maken.

„ Een Koopman, die daaglyks op de
„ Beurs kwam, die met de fatſoendelyk-
„ ſte lieden omging, die geen Coffyhuis,
„ noch Collegie plag te verzuimen; die
„ beurteling in de Franſche Kerk, en in de
„ Comedie ging; die veel menſchen zag,
„ en zyn gezelſchap waard was; nu op
„ een dorp — in een niets minder dan
„ prachtig huis, — wat zal hy daar
„ doen? met lompe kinkels, of eigenwyze
„ ambagtslieden verkeeren? Een van beiden
„ moet toch waar zyn, het is met hem
„ verlopen, of hy is fyn geworden;
„ mooglyk is het laatſte wel het gevolg
„ van

„ van het eerste ". Zie daar de Bullebak, waar voor gy vreest. Gy zyt groot genoeg, om liever in kommer te willen leven, om uwe vrienden het aangenaam denkbeeld te kunnen geven, dat gy het verre genoeg gebragt hebt, om van uwe renten te kunnen bestaan, dan hen te ontrusten door het vermoeden, dat het met u zo breed niet is, als het scheen. Met één woord, gy zyt zo schroomvallig, of liever zo beangstigt, zo grootsch, of, zo klein van ziel, dat gy het hart niet hebt om *gelukkig te durven zyn.*

Vergun my dat ik u over dit gebrek, 't welk u waarlyk ongelukkig maakt, en altoos zo maken zal, eens moge onderhouden. Trouwens, waar voor zoude ik bevreest zyn? Zoudt gy my, die gy uwe Vriendin noemt, — (of laat ik liever zeggen die uwe Vriendin is) dan alleenig uitsluiten van te mogen deelen in uwe aangeboorene, en aangewende toegeeflykheid?

Wees dus nu ook eens goed omtrend my, die u zal pogen aantetoonen, dat niets nadeeliger voor ons tydelyk en eeuwig geluk zyn kan, dan eene kwalyk geplaatste, eene laffe toegevenheid; dat die

Vrou-

Vrouwen en Kinderen meest allen ongelukkig zyn, wiens man en Vader in de waereld te boek ſtaat voor een goed ſlag van een man, daar men alles meê kan doen. Dus bepaal ik eene kwalyk geplaatſte toegevenheid: „ Zy is eene nei„ging, die werkzaam is omtrent onge„voegelyke voorwerpen; ongeſchikte „voorvallen; en ongepaste zaken": door een goed ſlag van een man, verſta ik hier: „ Een man, die door ande„ren, altoos, en in alle gelegenheden „geregeert word"; zo een man is altoos minderjaarig, en ſtelt elk, die het begeert, tot zynen Voogt over hem aan; een man die zich zelf voor innocent verklaart.

De ware Toegevenheid, is, integendeel, een der ſchoonſte trekken van een verheven manlyk Karaſter. De groote TURENNE was de goedaartigſte man van zynen tyd. Het gaat ook meest altoos dóór, dat goedaartigheid, 'toegevenheid, voorkomenheid, aan groote verſtanden eigen zyn. Gy begrypt wél, dat ik hier niet van *Geleerden*, noch van zeer *bekwame menſchen* ſpreek? maar van waarlyk groote Verſtanden, en van zielen die op zich zelven verheven zyn.

Als ik aan iemand eene zom gelds kwytſchelde, die ik van hem kan eiſchen; en 't echter zeer waarſchynlyk zy, dat hy dien ik dit kwytſchelde, 'er een kwaad gebruik van zal maken, zo wel met opzicht tot zich zelf, als tot zyne Huisvrouw, en Kinderen; Dan doe ik iets zeer laakbaars, en myne toegeeflykheid is eigentlyk lafheid; maar doe ik die zelfde daad omtrent een braaf mensch, dien ik in de uiterſte ongelegenheid zoude brengen, indien ik myn uitgeleent geld te rug eischte; en kan ik, zonder my zelf zeer te benadeelen, dit doen, (iets dat ik altoos eerst moet berekenen,) dan doe ik iets loffelyks, en eene beredeneerde goedheid is de ſchoone bron waar uit deeze handelwys vloeit. Maar hoe lastig, hoe verdrietig zyn, in het eerſte geval, de gedagten dat ik zo dwaas geweest ben, van dus gehandelt te hebben; van beſpot en uitgelachen te worden, van elk die deeze lafheid verneemt; en van my zelf, in myne eigen zaken, te hebben benadeelt: zie, deeze vrugten kent gy by eigen ondervinding; uwe toegevenheid maakt u dus ongelukkig. Terwyl hy, die zyne mildheid wél beſtiert, en eén braaf man in ſtaat ſtelt om iets te beginnen, dat hem en de zynen brood zal geven, in

in zyne eigen ziel aandoeningen heeft, die alle zinlyke geneuchtens geheel overtreffen; terwyl hy nooit den naerstigen, en dankbaren man ziet, zonder den goeden God te danken, dat die hem het hart, en de magt gave, om wel te doen; om toegevende te kunnen zyn.

De Mensch is een vrywerkend wezen: Het is hier de plaats niet om dit te betoogen; trouwens wat hoeft men 'er zo veel om overhoop te halen? in spyt van al de schoolsche sophistery ondervinden wy dit. — De Mensch is een vry werkend Wezen; deeze vryheid is het dierbaar geschenk der Natuur. Hy mag van deeze Vryheid geenen afstand doen, of iets daar van overgeven, indien hy daar voor niet iets krygt het welk hem die overgave vergoed; het zy als mensch, het zy als Burger. Indien hy haar overgeeft, op den wil van eenen anderen, hem gelyk als Mensch, dan doet hy zich zelf de grootste schande aan: Hy is een dwaas, die de sloten zyner Ketens met eigen handen toedrukt. Die toegeeflykheid is gevolglyk, laf hartigheid; en een lafhartig mensch is beneden eenige waardy.

Elk mensch op zich zelf, en in den

ſtaat der Natuur, heeft het recht, om met het zyne te doen het geen hem behaagt; indien, by het involgen van dit behagen, geen ander daardoor nadeel, of verdriet wordt aangedaan. In den *Burgerſtaat* zelf, heeft niemand het recht, om, by voorbeeld, u te beletten dwaasheden te doen; zo gy u zelf daar door niet bederft, of een ander beledigt: en hy, die, om dat anderen zynen ſmaak berispen, van zyne verkiezing afſtaat, wisſelt, eigentlyk, maar eene kleindere voor eene grootere zotterny.

Lindor heeft goede neigingen, een zucht tot het deugdzame; hy beſteedt zyne middelen, en zyne wel aangeleide ziels vermogens, ten besten zyner medemenſchen: Lindor heeft eenen kundigen eerbied voor zynen God; hy dient hem naar de heerlyke denkbeelden, die hy van zynen God uit de Heilige ſchriften ontfangen heeft. Indien nu Lindor, uit zogenaamde toegevenheid, voor hen, met wien hy verkeert, van dit alles afſtaat; indien hy geen moeds genoeg heeft, om agtingswaardig te blyven, wanneer zyne Gezellen de wysheid zot, en den Godsdienst Beuzeltaal noemen; indien zy den toon van zyn Karakter mogen ſtellen;

in-

indien hy, met een woord, zyne onschuldige, ja goede, ja eerlyke neigingen, aan hunne verkiezing opoffert: hoe verachtelyk zal deeze toegevenheid Lindor in het oog der Deugd, en by de ware wysheid maken! Dan geeft hy meer weg dan hy geven mag; dan koopt Lindor wel iets dat hem dierbaar is, vrede en rust namentlyk, of gemak; maar hy koopt het voor eene zom, die de Vader van het Menschelyk geslagt hem tot geheel andere eindens had geschonken. Hy verkwist dus zyne beste bezittingen, en geeft haar aan schepzels die weigeren Gode te gehoorzamen.

Hy die in dien kring blyft, waar 'in het blykt, uit zyne natuurlyke en zedelyke vermogens, dat de Voorzienigheid hem schikte: ik zeg opzettelyk, *Natuurlyke* en *Zedelyke* vermogens; om dat het my toeschynt, dat die véél méér onzen eigen kring trekken, dan wel onze Geboorte: en met die vermogens, zo veel nuts en goeds doet, als hy kan, zo wel als mensch als gelyk een Christen; hy, die, wanneer zyne omstandigheden veranderen ook van staat veranderd, doet wel, doet onberispelyk. Maar, een bekwaam, en schrander Fabrikeur, die uit-

 munt,

munt in het uitdenken, en uitwerken van kostbare, en nuttige stoffen; die in de kragt van zyn leven is; die daaglyks honderden Menschen werk verschaft; en in eene welgeregelde order houdt: plaatst zyne toegevenheid zeer verkeert, als hy, om zyne vrienden te believen, uit zyne zaken scheidt; eene prachtige Buitenplaats koopt, die betrekt, en 'er lui en ledig op gaat leven; hy doet niet wél. In het afstaan van zyne zaken, ligt de eerste schakel van een keten die voor duizenden menschen hoogstnadeelig is: hy maakt behoeftige huisgezinnen, als hy de mannen, en vaders hunne kostwinning ontneemt; hy maakt geheele geslagten ongelukkig, welke nog moeten geboren worden, van menschen, die, in de droevige hutten van gebrek en wanheblykheid, huisvesten; van menschen, die, terwyl zy hem ryk maakten, gelukkig leefden, van hunner handen arbeid. Zyne Roeping lag in zyne Fabriek; om dat daar zyn talent lag. Is het nu wel braaf, wel Burgerlievend, dat hy, om zyne vrienden te behagen, het welzyn van zo veele menschen opoffert aan vadzige luiheid of verspillende Weelde? Zeg niet, dat hy meester is van het zyne; dat hy zyne Fabriek kan wegdoen, en zyn geld verteeteren

teeren, waar, en zo, en met wie hy wil, zo hy maar niets doet dat ſtrafbaar by den Rechter is. Dit is alleen onder zekere bepaling wáár. Doch als het geval zo is, als het hier wordt voorgeſtelt, dan ontken ik het. Dit onderwerp hoop ik eens by eene andere gelegenheid uit te werken: tans alleen, in 't voorbygaan. Denkt gy nu, dat deeze Fabrikeur zyn geluk heeft uitgebreidt, door zich lafhartig te ſchikken naar de onbedagtzame verkiezing van anderen? *Beſlis niet te ſpoodig.* Indien hy de geſchiktheid niet heeft die men hebben moet, om gelukkiger op het Land dan in de Stad te leven; indien hy daar zynen tyd verſlaapt, of verſpeelt, of wel beiden doet, dan ontken ik dit ook. Integendeel, hy is buiten zyn element; en, gevolglyk, Ongelukkig: dit is echter het loon zyner toegevenheid!

Een denkend mensch, ongeſchikt voor het gevoel der Waereld, en niet bekwaam tot zulke bezigheden, als 'er, in een beſlommert en bezig leven, in den handeldryvenden Burgerſtaat voorvallen: maar die veel verſtand, en een ſchat van nuttige Geleerdheid bezit; die, zo wel in zyn hart, als in zynen geest alle de vereischten heeft om Buiten te leven;

 die,

die, begunstigt door ſtille eenzaamheid, en kalmte, zyne ſchoone denkbeelden uitwerkt, uitbreidt, en in order plaatst, op dat hy, met de gaven hem gegeven, zo wél het geluk zyner evenmenſchen, als van zich zelf betragte: Een mensch door de natuur geſchikt, en door de ſtudie opgeleidt, om anderen te onderwyzen, en terwyl hy hun verſtand opheldert, ook hun hart verbetert; zo een menſch, zeg ik, heeft, naar myn inzien, het recht, om zich der werkende maatſchappy te onttrekken, juist om deeze reden, dat hy haar, hier door, van veel meer dienst, en nuttigheid zyn kan, dan wanneer hy by haar bleef, en geen merkelyk voordeel aanbragt. Zyne Keuze is verſtandig, want hy blyft in zynen eigen kring; alle zyne neigingen ſtemmen volmaakt overeen met dien rang, die hy voor zich bepaalt vindt. Gods wil, en zyne verkiezing, maken één geheél uit: alles is harmonie. Maar, zo dra eens dit denkend mensch dwaas genoeg was, om zich te ſtooren aan zulke aanmerkingen, die aanduidden, dat zyne levenswys meer ontſtond uit zynen bekrompen toeſtand, dan wel uit zyne verkiezing; dat zyne eenvoudige en matige manier van leven, de kleinheid van zyne woning

ning en verteering, hier uit voortkomen dat hy zeker anders wel in de ſtad zoude gebleven zyn, of, heeft hy lange op het Land gewoont, hem daar naar toe wel weer zoude brengen, daar hy gezelſchap naar zyn ſmaak kan krygen, en honderd gelegenheden heeft om zich uitteſpannen; als hy zich ontrust door te hooren dat men aan behoefte, alles wat hy doet, toeſchryft, dan is hy reeds zwak, ten minſten aan eené zyde: maar zo hy, om van *dit* vermoeden zich te ontdoen, beſluit, zyn geliefkoost Buitenleven te verwisſelen met het ſtadsleven, dat hem nooit behaagde, dan wykt hy af van zyne beſtemming. Onderneemt hy iets? nadeel, en beſpotting zyn zyn loon; wyl hy niet in ſtaat is zyne onderneming behoorlyk voort te zetten. Ondertusſchen blyft dat geene agter waar toe hy eigentlyk geſchikt was; en hy berooft het menschdom van voordeelen, die men uit het wel aanleggen zyner talenten, gerust konde verwagten. Welhaast voelt hy het ongemakkelyke van zynen ſtaat. Hy ligt met zich zelf overhoop. Zyn belang roept hem aan bezigheden, die hy op zich nam, en zyn verſtand verwyt hem, dat hy zelf oorzaak is van alles wat hem bekommert, verdrietig, knorrig, en zwaar-

moedig maakt. „ Waarom hebt gy „ zegt
„ het Verstand , u laten ontrusten door
„ de niets beduidende klap van een hoop
„ wispeltuurige lediglopers ? Goed ! be-
„ hoeftigheid , of liever de kleinheid uwer
„ middelen , hadden u hiertoe doen be-
„ fluiten , wat benadeeld dit u ? Wat
„ hebt gy toch te maken met hen , die
„ in de armoede iets veragtlyks vinden ?
„ Ontbrak u iets, toen gy uwe verkiezing
„ opvolgde ? waren alle dagen niet even
„ gelukkig voor u ? Kost gy die niet ge-
„ heel en al toewyden aan bezigheden
„ waar *toe* gy geschikt , en waar *door* gy
„ dus ook gelukkig waart ? Nu hebt gy
„ tienmaal meerder nodig , en geniet niet
„ de helft van die zegeningen des levens
„ die u ook het verkwikkelyke bezorg-
„ den ".

Zoudt gy ook reden hebben om misnoegt te zyn , als ik u zeide , dat 'er tusschen u , en dat denkend mensch eenige gelykheid zy ? Vergelyk 'er u eens mede !

Waarlyk , gy hebt eigentlyk geen karakter ; en wie kan zich vertrouwen op een man die geen karakter heeft ? Wie zal, zo rasch hy dit weet , zich met hem bemoeijen ? Geduurig neemt gy den aart ,

de

de manieren, den smaak aan van hem met wien gy spreekt. Ik beschouw u even als een spiegel die alle voorwerpen afbeelt, en aan ons gezicht vertoont. Gy zyt, met Aristus, een bescheiden; met Creton, een trotsch mensch; matig by den nuchteren; uitspoorig by den brooddronkenen: gy spreekt over den Godsdienst met eerbied, wanneer gy over hem met Licias spreekt; en gy houd u even als of gy niets geloofde wanneer Critobulus u voorgaat om met hem te spotten: Geen dag, geen enkelde dag heeft uwe brave vrouw den zelfden man. Gy hebt agting voor Euphrosina, uw eigen hart zegt u, dat zy het verdient; en gy vereenigt u met hen die haar verongelyken; niet uit valsche kwaadaartigheid, (dat sta ik toe,) maar uit de schandelykste lafhartigheid. Hoe ongelukkig moet gy zyn met zulk eene gesteltheid! Hoe diep verachtelyk moet gy niet voorkoomen aan elk die u kent. Wat al moeite moet gy u ook geven, om gedurig, zo veel gy kunt, te schikken, en te plooyen, het geen gy verkeert deedt. Zegt u uw geweten niet wel eens, dat gy, om elk een te behagen, geduurig beledigt? Rust, gemak, eensgezindheid, schynt gy in dit alles te beoogen; maar gy kondt

kondt nooit gepaster middelen gebruiken, dan die waar van gy u nu bedient, indien uw oogmerk was om nimmer rust of genoegen te genieten.

Ik bid u, myn Vriend! Stel u weder in uwe natuurlyke vryheid: durf een man zyn. Geen verſtandig mensch zal u vergen om, ongenoodzaakt, de hele waereld onaangename waarheden te zeggen; maar is 'er dan niet een weg tusſchen uwe ongemaniertheid, en laffe vleijery? gebruik, is 't mooglyk, uw eigen oordeel; kies voor u zelf, en zo uwe verkiezing niet ſtryd tegen uwe Godsdienſtige en Burgerlyke pligten, volg die op. Verban deeze gedagte: „wat zullen de „ menſchen zeggen?" indien gy weet dat gy doet het geen u betaamt; en gy kunt nog gelukkig zyn. Of zo gy aan uwe lafheid te zeer gehecht zyt, om die te overwinnen, dan moet gy my niet komen klagen, dat alle uwe Vrienden u van tyd tot tyd verlaten. Want behalven dat het onmooglyk is, dat gy, in den waren zin des woords, Vrienden zoudt hebben: zo hebben zy, die u leren kennen, maar al te veel reden om u te myden. Met alle uwe inſchikkelykheid, of liever lafheid, zyt gy een zeer gevaar-

lyk

lyk man. Doch deeze brief reeds groot genoeg zynde, zal ik hem fluiten, u verzekerende dat ik, in een volgenden, de zaak waar over ik fchryf nog eens zal opvatten, Vaar intusfchen wél.

DER-

DERDE BRIEF.

WAARDE TANTE!

Wel nu, nu ben ik in de Stad, en ik heb veele gelegenheden om my te vermaaken; ook buiten het Schouwburg en twee Operaas. Nicht Goedhart behandelt my met eene moederlyke genegenheid: ik ben wel in myn schik dat ik hare beleefde uitnodiging heb aangenomen, al was het maar alleen om dat ik nu eene gelegenheid te meer heb, om myne Sex, door eene Stadsche opvoeding beschaaft, nader te leren kennen. Ik heb hier tooneelen bygewoont, en karakters aangetroffen, die my, welke Buiten geboren en opgevoed ben, geheel onbekent waren. Hoe dikwyls, lieve Tante, hebt gy my niet gezegt: dat de schriften van LA BRUYERE en MOLIERE niet ten vollen in staat zyn om ons Menschen te leren kennen; dat men in de Zamenleving die kennis verkrygt, indien men,

met

met het oogmerk om deeze kennis te verkrygen, dezelve bywoont, en onze geest vooraf de nodige gefchiktheid heeft. Nicht Goedhart weet, fchynt het, dat ik gaarn lees en fchryf, als my de tyd, en de omftandigheden dit toelaten; en dewyl zy het 'er op toelegt om myn verblyf by haar aangenaam te maken, heeft zy my de Boekenkamer van haren overleden man toegefchikt; daar vind ik alles wat ik nodig heb om aan myne verkiezing te voldoen; zy heeft my zelfs de fleutels van een Bureau gegeven, om 'er alles in te leggen wat my goed dunkt weg te fluiten. De lieve Vrouw bragt my zelf op die kamer; 'er byvoegende: „ zie daar, Nicht-„ jelief, zo heb ik poogen te zorgen om „ u uwe verkiezing gemaklyk te maken. „ Doe hier even of gy thuis waart: hoe „ meer gy my gezelfchap houdt hoe lie-„ ver het my zyn zal; doch denk niet, „ dat het my onaangenaam zyn kan dat „ gy u zo goed vermaakt als gy kunt ". Gy kunt wel denken Tante, dat ik haar zeer hartelyk bedankte, en dat dit het middel is om my hier veel langer te houden dan gy allen zult verwagten. Ten ware myne Moeder my thans nodig had, dan is het wat anders.

On-

Onze Nicht Goedhart is eene van die Vrouwen, die zonder gezelschap niet leven kunnen: zy gaat ook vier avonden 's weeks uit, of ziet gezelschap by haar. Eene jonge Juffrouw kan niet wel genoodzaakt worden om alle die Byeenkomsten, uit tien getrouwde vrouwen en daar onder zes bedaagde matronen, by te wonen. Nicht heeft gezond oordeel genoeg om te weten dat my dit ook niet gevallig zyn zoude; wy hebben eene Conditie gemaakt, ik zal mede gaan wanneer, en by wie ik dat verkies, en Nicht zal doen zo als zy deeze laatste twintig jaren gedaan heeft. Wy verwagten ook nog van deeze week Nicht Lotje, die by haren Oom te Leiden gelogeert is, om dat het arm meisje den raad van onzen Professor —— nodig heeft! ik verlang zeer naar haar, indien zy het vriendelyk karakter harer moeder heeft, beloof ik my veel goeds van hare thuiskomst: ik heb haar nooit gezien, maar haar portrait ziet 'er lief en bevallig uit.

De kring der Verkeering, waar in ik gebragt ben, dien ik u wel eerst eens te beschryven, want ik meen nu en dan een uur te besteeden om uw bevel, „ dat „ ik dikwyls, en veel aan u moest schryven",

„ ven " ; zo goed ik kan intevolgen. Nicht Goedhart verkeert in 't geheel niet met *Dames du Bonton*. Hare goederen en het fatsoen waar in zy leeft, zouden het niet onmooglyk voor haar maken, maar zy heeft te veel van het oud origineel hollandsch karakter, om immer daar toe gebragt te worden; en Nicht Lotje, schynt het, is 'er volmaakt afkeerig van. In het genoodschap, mag ik het zo noemen, dezer dames, vindt men vrouwen die niet alleen *en amasone* gekleed gaan, maar die zelfs hoeden met pluimen en een staart in den nek dragen; die hunne lievelingen, (*Mignons* moest ik zeggen, geloof ik,) Piet, Kees, Klaas, of ook wel, *grappige honden*, noemen; die, met de zweep in de hand, en het *air* van een roskammer, ter zyden uitspuwen, en geduurig de fransche flag klappen: Vrouwen die zich zo zeer harer Sex schamen dat zy zelfs het voorkomen daar van zo veel mooglyk is verbergen: Vrouwen die de Natuur beschimpen, en te loor stellen: Vrouwen, die oorzaak zyn dat men onze Sex veracht, en in vergelyking van wie een Petitmaitre nog een zeer dragelyk schepsel is. Hoe dikwyls herhaal ik by my zelf, als ik zulke figuuren ontmoet,

de woorden van onzen geliefden Dichter Row:

[„ When *Women* err, let *Nature* be their
„ guide;
„ *Love* has fome foft excufe for femele pri-
„ de ".]

De dames waarmede Nigt gemeenzaam omgaat, zyn volftrekt, en in den vollen zin, antipodes der genoemde ftoute heldinnen. Zy zyn allen, merk ik, zeer gegoede, en dat wel Amfteldams gegoede Lieden. 't Zyn eigentlyke Hollandfche Vrouwen. Dit gezelfchap heb ik eens bygewoont; en ik merkte toen reeds, dat hier wel eenige letters over zouden gefchreven kunnen worden: het beftaat uit dooroeffende Huishoudfters, uit Leerlingen in deeze kunst, en uit twee of drie, welken overtuigt zynde dat zy maar flonsfen zyn; echter niet nalaten om zeer fterk voor de goede zaak te yveren; mooglyk om niet verdagt te worden van eene onhebbelykheid die altoos nadeelige denkbeelden van hare perfoonen inboezemt.

Het groot onderwerp der Saletfche Welfpre-

ſprekenheid is doorgaans, de *Dienstboden.* Men komt, tegen zes uuren, by elkander. Het *Mooye* of *Slegte* weer verſchaft de eerſte gelegenheid, om aan de praat te komen: en ſchoon men het nu meest altoos volmaakt eens is op dit ſtuk, zo merk ik echter, dat men de Welzeggenskunst onzer Vrouwen, noch haren vluggen geest niet meer moet kennen om zich te kunnen verwonderen over de ſchatten die 'er door dit Onderwerp voor het geſprek worden opgeſpeurt. Ik heb reeds een guuren dag in de hondsdagen zien aanvoeren om der Vrouwelyke ydelheid voldoening te geven! „ Myn man zei, „ toen ik uitreed: *Kind, ik zou toch myn* „ *hermelyne Peliſe in de Koets nemen; 't is* „ *zo een guuren dag; en je hebt het immers* „ *aanſtonds weg*". — Wat is het ſchoon „ weer! ik ſtond lang in beraad of ik „ myn nieuw Italiaansch ſtof niet wilde „ aandoen". — „ *Myne Kamenier zei, toen* „ *zy my aankleedde; hede Mevrouw, je* „ *moest je nieuwe juweelen eens aandoen;* „ *men heer heeft ook zwaarlyk niets aan 't* „ *geen hy u koopt*". — „ Mama ſtond 'er „ ſterk op dat ik uitging, anders had ik „ veel liever eens thuisgebleven om myn „ Saxisch Tafel Servies uit te zien pak„ ken". Roept gy hier, myne Tante, niet

niet uit : „ wat is vindingryker dan het „ vrouwlyk vernuft " ? De eerste , en tot nog toe de eenige reis dat ik mede genomen ben , geeft my alreeds de occasie om uw bevel te gehoorzamen ; ik vleije my dat gy my wel met een antwoord zult gelieven te gunstigen , en my aantoonen of ik al of niet geslaagd hebbe , in het geen ik ondernam.

Het gezelschap wierdt aan het huis eener aanzienelyke Dame gehouden , en ik had reden om voldaan te zyn , over de wyze waar op men my ontfing , hoe weinig men zich ook met my dien gehelen avond inliet ; alleen een jeugdig Vrouwtje , sprak nu en dan een woord tegen my , doch het scheen meer uit deernis met myne jonkheid en onkunde , dan wel uit een begindzel dat my aan haar konde verpligten. Ik had dus gelegenheid om *toe te kyken* , en ik nam ook voor , geheel aandagt te zyn. Ik moet ook bekennen dat de spreeksters hare opvoeding in 't oog hielden , en gevolglyk niet luid schreeuwden , noch veel gedruis maakten : Het tooneel was , buiten dit , nog woelagtig genoeg.

Het artikel van het Weder , wierdt , on-

onder het Theedrinken, ten vollen afgehandelt; en de knegt met de omgekeerde Theekopjes vertrokken zynde, wagtte men maar om met eenige voegzaamheid aan het groot onderwerp te beginnen. 't Is haast niet uittedrukken waar uit onze Vrouwen die gelegenheid opnemen. Het voorbygaan van eene Meid, het inkomen van een knegt; zomtyds een enkeld woord, zyn in ſtaat om dien ſtroom lucht te geven.

Eene dier dames, die, zo als ik merkte, nog in hare proefjaaren was, zei: „ 't is by my thans wat drok; ik zit „ alweer zonder Werkmeid. o, ik zukkel „ elendig met het volk ". —— Terſtond wierdt dit door eene bejaarde dame beantwoord, doch op eene wyze die het Gezelſchap moest overtuigen dat *zy* wonderbaar ſcherpziende was op dit ſtuk. „ Ja, „ Mevrouw, (zeide onze Profesſores, met zeker voorkomen van vertrouwen dat waarlyk ſchilderagtig is, doch niet kan beſchreven worden.) „ Ja Mevrouw, „ *dat* verwonderd *my* niets ter Waereld. „ *Ik* had, de eerſte maal dat ik haar by „ u zag, al geen puf op haar. Zy was „ *my* veel te wild, en te woest in haar „ doen; en ik zeg altoos tegen onze „ Keetje: *Wees voorzigtig, want die bard-*

„ *lopers zyn het niet*, *kind*; niet dat ik
„ voor een Talmſter ben; neen, voor
„ al niet! maar ik zeg, zo als myne
„ moeder pleeg te zeggen: *rasch genoeg*
„ *zo maar ſchoon genoeg!* en als ik toch van
„ twee kwaayen één *moet* kiezen, hou ik het
„ met de Langzame. Je zou niet geloven
„ Mevrouw, hoe of die Rosbaaijerts je
„ goed behandtaven". — „ Dat erken ik,
„ Mevrouw, zei eene andere, maar ik ben
„ als de dood van die ſleeplenden van
„ Vrouwlui". Ik ſchik ook veel in van on-
„ ze dikke Fy, om dat zy zo een flink
„ van een meid is, en van tin droogſchuu-
„ ren! dat is verwonderlyk, al komt het
„ nog zo vlekkig van Tafel. Ik was
„ laatst by myne Zuster, de Schepensvrouw,
„ maar ik wierd misſelyk van het teutelen
„ der derde meid. Zy ſtond in eene kamer
„ over ons, ſtoelen te vryven, maar 't
„ was of zy bang was dat zy de ſtoelen
„ bezeren zoude. Kind, dagt ik, je
„ moest my niet tot je Mevrouw hebben!
„ Maar zuster is zo met Antje ingenomen,
„ dat zy 'er geen kwaad in zien kan.
„ Hoor, myn volk moet 'er zich kunnen
„ doorreiden. Ryen en omzien is de bood-
„ ſchap; want by my is 'er nooit rust;
„ je weet Mevrouw, (zich tot eene ha-
„ rer Gezelſchap dames wendende,) „ hoe

„ of

„ of je Neef is. Hy moet altoos ge-
„ zelschap hebben ; en ik weet nooit
„ of ik met myn zesſen , dan met myn
„ twaalven eeten zal. Mademoiſelle zei
„ nog gister *dat het ook elke vrouw zo maar*
„ *niet zoude convenieeren*. Zo dat , wil ik
„ maar zeggen , als ik geen Volk had
„ dat 'er door konde ſlaan , het zou 'er
„ by my als in een fransch Logement
„ uitzien ; en al zeg ik het zelf , ik hou
„ 'er van dat alles in órder is. Ik heb
„ ook nooit geen verſchil met myn man,
„ als om dat ik te veel doe. Hy zeid al-
„ toos : *Ordoneer het maar ; 't volk zal*
„ *het immers wel bezorgen* ; ja Mevrouw ,
„ wy weten hoe de mans zyn , maar ik
„ zeg altoos, eigen oog ziet naauw ; en 't
„ is of de Meiden het zo niet zien kun-
„ nen ". —— „ Daar zeg je wel de waar-
„ heid, Mevrouw, (antwoordde eene ande-
„ re ,) ik zal de Dames daar eens een
„ ſtukje van verhalen. Daar kom ik voor-
„ leden zondag op de Kinderkamer , (ik
„ was in de kerk geweest ,) om iets te
„ krygen ; en de kleine zaal door moe-
„ tende , waar wy des avonds geſoupeert
„ hadden. maar wat vond ik daar een
„ huishouden ! niets op zyn plaats ; al-
„ les overhoop ; alle ſtoelen vol : hier
„ lag myne gaaze Peliſe , op een hoek

„ van een ſchenktafel ; Daar lag een hoed
„ van myn heer ; (de ſtoven ſtonden nog
„ om de tafel ,) ginds een leiband van het
„ kind , en op myn fyne geſleepen plaat,
„ die , durf ik zeggen , extra fraai is ,
„ ſtond een restant Zelſerwater , met een
„ paar vuile bierglazen. 't Bufet lag nog
„ zo als Jacob het 's avonds gelaten hadt,
„ en op de Girandoles lag een vinger-
„ dik ſtof en de uitgedoofde kaarſen ſton-
„ den 'er nog in. Ja wel zie , ik was
„ zeer moeylyk ; en zo myn man my
„ niet had neergezet , het zou 'er niet
„ bygebleven zyn ; maar wat is 't? myn
„ man is ook wonderlyk op dit ſtuk. *He-*
„ *de Mevrouw* , zei hy , *waar toe zo*
„ *veel woorden* ? *de knegts hebben den gehe-*
„ *len voormiddag hun werk gehadt* ; *en ik*
„ *heb gezien* , *dat de meid die het haar*
„ *post is hen te helpen* , *den gehelen voor-*
„ *middag met het zieke kind bezig geweest*
„ *is* , *om dat Naatje naar de kerk moest.*
„ Zie zo praten de mannen , en dan zwyg
„ ik doorgaans om vredes wille " ——
En ik niet, (viel 'er een aartig, vry levend
Wyfje op in) *Ik zeg* tegen myn man :
„ *Hede Heintjelief*, *waar moeit gy u mede*
„ *hartje* ; *bemoei ik my ooit met uwe zaken*,
„ *Kindje* ? *'t Huishouden is immers myn*
„ *zaak* ? Voorleden week had ik daar al

„ een

„ een aartig voorvalletje met onzen Jan.
„ En ik was zeer misnoegt op myn man
„ om dat die zyn party trok. Ik zondt
„ hem om ettelyke Boodſchappen, ('t is
„ dogt ik één loopens) en ik belaste hem
„ die verſcheiden maal, en zeer duide-
„ lyk; (want het is een lompe jongen;)
„ Wat gebeurt 'er? Sinjeur komt thuis
„ maar hadt wel de helft vergeten: ik
„ bekeef hem, en zondt den julfus de
„ kamer uit. *Nu zieje het immers metje ei-*
„ *gen oogen myn Heer*, zeide ik, *ik wou*
„ *dat je 'er eens wat van zeide tegen dien*
„ *botterik. Wel* vroeg myn man, *wat wil-*
„ *de je dan dat ik zoude zeggen? Gy*
„ *maakt den Jongen verlegen; uit vrees*
„ *dat hy misdoen zal, misdoet hy. Hy geeft*
„ *u immers geen kwaad beſcheidt. Zeg hem*
„ *eenvoudig: Jan, ga daar naar toe, en*
„ *doe, of vraag dit, of dat, dan zal*
„ *hy zyne boodſchappen wèl doen en u zo*
„ *goed als my oppasſen.* — *Nu 't is wel Kind*
„ hervatte ik, *als ik dan langer niet in-*
„ *ſtaat ben om het volk te regeeren, dan zal*
„ *het best zyn dat gy dien last op u neemt:*
„ maar hy ging driftig de kamer uit" —
„ Ik kan niet zeggen, dat ik een kwaad
„ man heb, zeide eene andere dame, maar
„ ik mag nooit een woord van het volk
„ zeggen, of het is: *Wel lieve hemel*

 zul-

„ *zullen wy dan nooit eens eeten of drinken*
„ *zonder dat gy my aan de ooren lelt over*
„ *beuzelingen van deezen aart! deugt de*
„ *meid niet, laatze gaan; is de knegt lui*
„ *of onbeschoft, doe hem zyn livrey uittrek-*
„ *ken en geef hem zyn afscheid: ik laat*
„ *dit aan u over, moei my slegts met die*
„ *wisjewasjes niet waarom gy het Volk tog*
„ *niet wilt laten verhuizen.* En dan word ik
„ ook moeilyk in myn geest, en ik zeg
„ wel eens: *'t is goed, man, ik zal 'er*
„ *dan myne handen maar afwasschen, en*
„ *laten loopen dat loopt. Maar is dat myn*
„ *dank voor de zorg die ik voor de goede*
„ *order draag* ". —— Ja myne lieve Me-
„ vrouw, alsje daar van spreekt, dan kan
„ ik ook mee praten, zei eene andere.
„ Je zou niet geloven wat ik met myne
„ Keukenmeid ombreng. Myn man mag
„ haar lugten noch zien, en ik vrees dat
„ hy haar nog eens het huis uit zal schop-
„ pen. Zy heeft zeker hare gebreken,
„ maar ze is brandschoon, en kooken!
„ zy hoeft geen manskok te wyken. Nu
„ ik heb dat been weer in 't lid gezet
„ en 't is nu weer vrede, zo lang als het
„ duurt. Ik zie zelf wel dat de meid
„ my slegt bejegent, doch zy is zo be-
„ kwaam! dat is het maar. Maar, a
„ propos Nicht, zich tot een jong vrouwt.

„ je

„ je keerende , hoe bevalt je je Min ? „ uitnemend , Nicht. Ik ben Nicht wel „ zeer geobligeert voor hare recommanda- „ tie. Betje groeit by den dag , 't heeft „ wangetjes als kersjes ; 't leeft al wat „ aan het ſchelmpie is ; 't is waar , het „ kind *is* wat eenkennig , en wil noch „ by my noch by Vader zyn ; en het „ Volk , dat Min niet lyden mag , zegt „ wel dat zy 't Kind in den grond zal „ bederven , door het altoos zyn zin te „ geven ; maar ik geloof dat in 't geheel „ van Min niet. Mama heeft ook geen „ zin in haar , en zegt dat zy eene oly- „ ke flikflooyſter is , zo zegt ook myn „ man , maar ik hou groot van Min en „ ik hoop haar voor het aanſtaande kleint- „ je wel degelyk te gebruiken ".

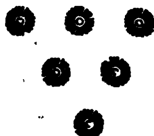
De komst der Koetſen noodzaakte de dames aftebreken. Ik twyffel niet of ik zoude anders nog veel meer fraaiheden gehoort hebben ; want het gezelſchap begon regt levendig te worden. Ik reed met Nicht Goedhart naar huis , grootelyks geſticht , dat deeze zoete Vrouw weinig of geen deel genomen hadt aan deeze Converſatie. Toen zy my vroeg of ik my wat gediverteert had , zeide ik : Het nieuwe trekt altoos onze aandagt ; en ik heb

heb Buiten zo geen occasie gehadt om zoortgelyke gesprekken by te woonen. Zy glimlachte en toonde dat zy my begreep.

Zie daar, myne waardste Tante, het geen ik gemeent heb u eens te moeten schryven: ik bid u zeg my of ik hieraan wél of kwalyk gedaan heb; doch vooral vereer my met uw antwoord. Ik verzoek dat gy den inleggenden aan myne geëerde Ouders gelieft te geven, *ik twyffel niet of gy zyt nog by hen?* Nicht Goedhart heeft u zeer vriendlyk laten groeten, en my vertelt dat gy in uwe jeugd groote Vriendinnén waart. zy heeft zeer veel achting voor u . . . Daar wierd ik afgeroepen, en ik kom maar nog een oogenblik boven om deezen te sluiten. De komst van Nicht Lotje was 'er de oorzaak van. Ik was zeer aangedaan over de hartelyke liefde waarmede moeder en dochter elkander omhelsden. Ik zag, dagt my, myne eige brave moeder, die my, of eene der Zusters verwelkomt. De jonge Juffrouw is waarlyk beminlyk, en haare ziekelyke gesteltheid heeft iets zo onweerstaanbaar lieflyks over haren geheelen persoon gespreid, dat geen pen het kan beschryven. Zy is meer dan schoon; hoewel

wel niet schitterend : 't is , mag ik zeggen , een stukje van ALBANO ! onder het thee drinken hebben wy kennis gemaakt , en ik geloof , dat zy niet ongunstig over my denkt. Ik moet eindigen. Vaarwel myne waarde Tante ! ik ben met de grootste achting en liefde uwe

Dienares en Nicht.

VIERDE BRIEF.

MYNE LIEVE NICHT!

Uw Brief was my zeer welkom, en tusſchen ons, uwe Moeder las dien met een lachje van goedkeuring, offſchoon zy 'er echter een, ſtoute Coos byvoegde; hou dit voor u! Gy dringd zo ſterk op eenig antwoord dat ik, die u ongaarn iets weiger, ook nu uw verzoek zal inwilligen.

Het verwonderd my niets ter waereld, myn Lief, dat gy menigmaal gelegenheid hebt, om u *op zekere wys* te diverteeren: dit is echter nog maar van klein belang; gy zult, zo gy nog eenige weken in de ſtad blyft, wel andere ſtof krygen om u meer te verbaazen dan wel te verheugen. Ik ſtel my nu eens weer in uwe plaats, en dan kan ik bykans wiskundig voorzien, hoedanig uwe gevoelens zyn zullen over

de

de dingen die gy daaglyks zien zult; ten minsten van hooren zult.

Toen ik jong was, Coosje, vond ik insgelyks een groot vermaak in zoortgelyke klugten nu en dan eens by te woonen; en ik heb my meermaalen, minder door een Blyfpel dan door zo een Salets toneeltje gediverteert. Laten wy maar tot geen ander uiterfte overflaan! Laten wy daar niet komen om uit onze ingebeelde Philofophifche hoogte verfmadelyk neder te zien op deeze zoete Snapfters. Een eerlyk, welgeplaatst hart, een goedaartige inborst, en een gezond verftand zyn alleen in ftaat om ons hiervoor te bewaren. Ik kenne myne Coosje te wel, dan dat ik zoude vreezen of fpotzucht alléén haar de pen had in de hand gegeven.

Goedaartigheid bedekt, even als de liefde, veele gebreken: Zy onderfcheid altoos, indien het gezond verftand haar vergezelt, zonden van zwakheden, en laakbaare bedryven van gekkelyke gewoonten. Zy leert ons de Geestlykheid met achting, de Grooten met beleeftheid en de Sex met toegevenheid behandelen: indien zy alleen berispelyk zyn, over daden die geen kwaad hart onderftellen. De ha-

hatelyke zucht om gezach te oeffenen, is, meest altoos, de gehele Roeping van eenen Zedemeester die geene goedaartigheid bezit; en verraad de denkbeelden die hy koestert wegens zyne meerdere kennis en gevestigd denkbeeld der deugd.

Lieve meid, wees op uwe hoede; want gy kunt bykans niet in gezelſchappen komen, of gy zult 'er menſchen in vinden, waar by gy waarlyk groot zyt! Dit zult gy *zien* en dat is zeer natuurlyk; maar hoe veel zyt gy, van uwe zedelyke meerderheid, wel aan uwe verſtandige Moeder verpligt? Wy hebben alle onze zwakke zyde. Onze eigenliefde is 'er zeer voor, om ons onzen besten kant te doen ſtellen tegen den ſlegtſten van eene die men beöordeelt! Laat zy u niet foppen, Coosje! Onze meeste vrouwen van Fatſoen, en groote middelen, zyn, eigenlyk, niets meer dan groote Kinderen. Zy beuzelen, en praaten; zy praaten en beuzelen het nog eens over; en morgen en overmorgen, en altoos doen zy niets anders. Ik zie dat dit gebrek al zo veel ontſtaat uit eene malle opvoeding, dan in iets dat in haar zelf berust. Mama is niet van de hoogſte verdieping, en dochter wordt door die Mama echter on-

onderwezen; de gevolgen zyn het geen wy zien!

Men heeft ook, niet te onregt, aangemerkt, dat de praatpartijen der Vrouwen kinderagtiger, maar dat die der mannen (over het geheel genomen) veel misdadiger zyn. Hier van wel eens by eene andere gelegenheid. Ik zal uw brief meer opzettelyk beantwoorden. Moogelyk zult gy hier nog wel iets vinden, dat u, by uwe aanstaande staatsverwisseling, nuttig zyn zal.

De Vrouwelyke welsprekenheid word, zeker, veelmaal geoeffend op het stuk der Dienstboden. Ik zal u, myne lieve Nicht, daarover het volgende mededeelen. Ik zal op eene bedaarde wys eenige fouten aantoonen, die 'er, zo wel by de Vrouwen, als by de Dienstboden, zyn ingeslopen: want, naar myn inzien, vloeyen hier uit de groote en talryke klagten, die men daaglyks hoort, zowel van het dienstvolk, als van hun dien zy dienen. Ik hoop strikt rechtvaerdig te zullen zyn.

In de meeste fatsoendelyke huizen waar in ik, in myne jeugd, verkeert hebbe,

zeg ik, dat er eene, of twee gunstelingen waren; en zeer zelden hadden zy dien rang door wezenlyke verdiensten boven hunne botgenooten verkregen; al den overigen hoop deugt niet; 't is slegt volk. Onze dames, schynt het, begrypen niet, dat dit zeer nadeelige gevolgen moet hebben voor het groot huizelyk belang. By mangel eener goede bestiering maakt men het volk of baloorig, of eigenwys, of koppig, of ondraaglyk gemeenzaam. Ik pleit niet voor de gebreken der Domestieken: Ik weet dat een treurig eigenbelang de eenige rede bevat, waaróm zy ons ten dienste staan: en wat kan men toch veel wagten van menschen, die noch liefde noch achting voor ons hebben? vooral, indien zy zien, dat men hen nodig heeft. Ik zal dit eens met een voorbeeld of twee ophelderen.

Caat, de Keukenmeid, verstaat haar werk; maar Mevrouw moest ook nooit in 't hoofd krygen om haar ergens in tegen te spreken. Zo onze Menagere eens ondernam, een korst te rollen, of een sprits te spuiten, dan liep zy groot gevaar om de rolstok, en de spuit tegens haar toupet te krygen. Wat doet de goede vrouw nu? Zegt zy met die fatsoendelyke houding,

ding, die de Vrouw veel meer dan de Sae van hare meiden onderscheidt, „ *dat zy het op-* „ *perste bestuur zo wel in hare keuken als in ha-* „ *re Zydkamer wil hebben* ? *en dat zy* „ *Caatje zal doen vertrekken, indien zy dit* „ *haar durfde betwisten* ". Verre van daar ! Zy ziet dat het kwaadaartig schepzel haar kop toont; zy hoort dat de meid zegt : „ *als Mevrouw hier weer in myn keuken* „ *komt klungele, zal ik haar waaragtig* „ *myn boezelaar voor doen; Hier is myn* „ *werk, ik wil hier dat gekyk en gegaap* „ *niet hebben* ". Wat doet zy nu? Wel zy zwygt, en durft niet eens toonen hoe kwalyk te vreden zy is. Dit weet de slimme Caat, dat's genoeg; zy neemt 'er hare maatregels na. Wat beweegt Mevrouw hier toe, die anders niet gekker is dan de meeste Vrouwen? De Meid is zo bekwaam! Mevrouw is zeer gecoëffeerd met den roem dat men by haar eene keurlyke tafel houdt; gevolglyk, om dat Caat een schotel ortolans, of patryzen volmaakt wel kan toebereiden, de groententens, de Vlaas, de Geleyen enz. uitmuntend gereed maakt; om dat zy de spyzen zo kan deguiseeren dat men meent Vleesch te eeten en 't is Visch, gestoofde groente, en 't is een Kalfskop; om dat zy *Ragouts* maakt die geen vroem-

hollandsch mensch zonder grynzen door de keel kan krygen, geeft de kinderachtige Meestresse haar gezach over, en Caat springt met hare Mevrouw om, als met de minste der bedienden. Wat recht, myne waarde Coosje, heeft nu deeze vrouw om te klagen over slegte dienstboden? geen ter waereld! ik hoef u dit niet te beduiden. Gy hebt eens gezien, hoe handig en hoe stil uwe moeder op één dag den knegt en de Keukenmeid afdankte, en wie, die uwe moeder kent, is niet gerust dat zy dit niet zonder de grootste billykheid doen konde? Niemand. Uwe Moeder is ook eene der Vrouwen die weinig reden tot klagten hebben over het kwalyk gediend worden. Zy is geacht en bemint, zy heeft verstand en is menschlievend; hoe kan het anders zyn!

Gy weet, myn Lief, dat ik de Menschelyke natuur hoog waardeer, ook in den laagsten levens stand: myne natuur yst voor alles wat hard en norsch is. En ik danke God, dat ik my zelf, omtrend myne minderen, niets te verwyten hebbe.

Wanneer gy zelf in uw eigen huishouden zyn zult, zo zult gy niet kwalyk doen, indien gy eenige vaste regels aan uw

uw eigen gedrag voorschryft, ook omtrend uwe dienstboden. Maak het u een pligt, om, met geduld, de verschooningen uwer bedienden aan te hooren; en spoor altoos zorgvuldig op de eerste bron, waar uit hunne handelwys spruit. Ziet gy dat zy redelyk genoeg zyn, om u, die zy voor hunne Meestres hebben aangenomen, en die hen met toegevenheid behandelt, (want dit verwagt ik van u,) die achting te bewyzen, die zy u verschuldigt zyn, dan moet gy omtrend kleinigheden niet te naauwziende zyn, of die, met eene heusche vermaning voorbygaan. Doch indien gy merkt, dat zy u, als eene jonge vrouw, naar hun hand poogen te zetten, verzet u dan ernstig tegen de eerste begindzels.

Gy zult, myne waarde Nicht, onder het dienstvolk, geene minder verscheidenheid van Karakters ontmoeten dan in den verheveener levensstand: en ik hoef u niet zeer omslagtig te zeggen, dat uwe bedienden te kennen iets is, waaraan eene verstandige Vrouw veel gelegen legt. Gy zult 'er onder ontmoeten, die uwe verkiezing, hoe wel bedektelyk in 't eerst, tegenspreken; gy zult 'er vinden die altoos *raad willen geven*. Weet gy, hoe ik in deezen opzichte gewoon ben te hande-

 len?

gen? Ik doe in het eerste geval de tegenspreekster begrypen, dat ik zeer wel weet waarom ik dit verkies, en dat ik haar om myn werk te doen, maar niet tot myne raadsvrouw gehuurd hebbe. Wees eene vriendelyke; maar geenszinds eene gemeenzame Vrouw; dit geeft te spoedig aanleiding om hen buiten hunnen kring te doen spatten.

Het kan echter gebeuren, dat men eene kleine doch ingewortelde achteloosheid in een goed slag van een Bediende, beter kan verhelpen door eene aartigheid, dan door het gedurig gemor, en eene strenge berisping.

Ik herinner my nooit zonder lachen het volgende, 't geen my door een onzer eerste verstanden voor lange verhaalt wierd; ik zal het u ook verhalen, gy zult 'er zo al geen nut, ten minsten geen nadeel door ontfangen. Zeker knegt, vergat gedurig, als hy voor zynen Heer het ontbyt gereed zette, melk in het kannetje te doen. Dit verveelde myn Heer. Grommen daar was hy geen liefhebber van; en de jongen was ook zo gedienstig en beleeft dat het den goeden man niet van 't hart mogt. Op eenen morgen weer geen melk vindende, schelt hy. Frederyk vloog fluks de trappen op, om te hooren wat of zyn Heer beliefde? „ Fre-

„ de-

„ deryk haal agter uit den stal eens een „ ladder; niet te klein; hoor, en breng „ hem hier by my, op de zaal". De knegt haalt den ladder, en brengt dien, niet zonder moeite en voorzigtigheid boven. „ Zo, hebt gy hem? goed. Zet „ hem hier neer, hier jongetje, digt „ by 't venster. Staat hy wel vast? klim „ 'er nu op... nog hooger... zo! kyk „ *nu* eens of 'er melk in het kannetje „ is; en zo niet, haal 'er dan wat „ voor my in". Frederyk vatte het, wierd verlegen, wist niet hoe spoedig hy van den ladder, en met dien op zyn hals de deur uit zoude raken; Voldeedt aan zyns Heers bevel, en deeze brave man verhaalde, dat hy zedert altoos melk in het kannetje gevonden hadt; en dat deeze knegt hem jaren lang by uitstek wel diende: en eindlyk gaf hy hem nog eene officie.

Ik weet niet, Coosje, of gy Truy van Nicht Zoetzappig kent? De meid is niet onbekwaam; zy heeft, zo als Nicht dat uitdrukt, *twee regterhanden*; maar indien het Truy niet in 't hoofd komt, dan doet zy niets wél, of zo als hare Jufvrouw dat verkiest. Onlangs klaagde de zoete sloof tegen my: „ dat de meid „ zo koppig en zo grillig was". Ik moei my zeer ongaarn met de huiselyke zaken

van anderen; zo dat, ik haalde myne schouders op, en zweeg. Het goede mensch scheen bedroeft, dat ik haar niets antwoordde. Dit deed my zeer; want Nicht is een voorbeeld van zagtzinnigheid: wat jammer dat zy niet wat meer haar recht weet te bewaren! ik zeide dan, myne lieve Nicht Zoetzappig, zult gy het kwalyk nemen, als ik u eenvoudig zeg, dat ik geloof, dat gy omtrend deeze meid, al te inschikkelyk zyt, en dat zy die inschiklykheid misbruikt? Onlangs (zo als gy my verteld hebt,) gaat gy uit, en beveelt haar om, terwyl gy uit zyt, uwe eetkamer aan kant te doen, en het tapyt van myn Heers kamer uit te schuyeren. Gy kreegt geen, of norsch antwoord: hier maakte gy geene aanmerking op; dit was alreeds eene fout. Gy gaat naar uw gezelschap. De meid vertalmt haar tyd, of loopt de deur uit, en by uwe thuiskomst vind gy niets gedaan. Gy schelt haar binnen, en zegt „ hede Truy, hoe komt het dat „ gy niets hebt uitgevoert" ? Het assurant schepzel durft u, met een zeer onte vredene en vrypostige tronie antwoorden: „ *ik kan geen zes dingen gelyk doen*". Zend haar weg, en toon haar dus dat zy van u, gy niet van haar afhangt. Doch Nicht heeft hier toe noch moed noch genegenheid.

Dee-

Deeze wanhebbelykheid gaat zomtyds zo ver, myne Coosje, dat de dwaaze meestres zich vernederd voor zo eene meid; haar goede woorden geeft, en wat moois belooft op dat zy toch doe, dat geen waar voor zy reeds zeer wel betaalt word! Laat uwe gedagten zelf eens gaan over zulk eene wyze van doen. Nog eên voorbeeld.

Hendrik is een ligte knaap; hy is eigenwys, en lui. Maar hy Coeffeert uitnemend, en bedient de tafel in de uiterste order. Hy is 'er op gehuurt om mede te helpen mangelen. Het hoofd ſtaat hem niet wel; hy gaat al knorrend mede, of weigert het ſtout uit. Als hy zyne buyen heeft, dient hy elendig ſlegt; hy ſpoelt geen een glas ſchoon; zyn Bufet is ſlorzig, zyne mesſen zyn niet geſlepen, en hy loopt onder de maaltyd gedurig de kamer uit, terwyl de hupſche Pieter dubbeld werk heeft. Zegt Mevrouw, (want hy is Mevrouws knegt,) hier iets over? wee dan haar arm hoofd! hy zal het zo ſlegt opmaken, dat men op de Salettes haar half verdenkt van een hollandsch broddelaar gebezigt te hebben. Mevrouw is zuinig; en dit gebrek aan *ſmaak* is voor haar echter ondraaglyk. Zy zwygt

dus, en eerlang heeft de kwaade jongen gene andere Meestres naar de oogen te zien dan de Helleveeg van een Keukemeid, die vry coloriek is, en hem niet voor Coeffeur gebruikt. De zedige en beleefde Pieter, om dat hy niet *du dernier gout* kan kappen, doet nooit iets wel; zo zyn heer hem niet voorstond, de knaap zou 'er niet blyven kunnen. Indien ik haar hierover eens onderhield, ik zou zeggen: Waarom, Mevrouw, maakt gy u zo verachtelyk? zyn 'er dan voor geld in Amsteldam geen Coeffeurs te krygen? geef een enkelde ducaat (en wat is dat om uw fatsoen te kunnen bewaren?) en de grootste meester in die fraaye kunst zal u zo bedienen, dat men wel zal zien dat uw Coeffeur *un homme du gout* is. Ordoneer den jongen zyn livrey uittetrekken, en het huis uit te gaan; wilt gy dat niet? Stel het dan zo goed als gy kunt.

Myne Over-Buurvrouw, Mevrouw Maalgeest, boezemd ook bittere klagten uit over de flegtheid der dienstboden. Gy hebt haar eens by my gezien, Nichtje; 't was die vrouw, welke de historie van de slagt zo omstandig vertelde, en waarom gy zo moest lachen. Zy misbruikt haar gezach over de dienstboden. Nooit hebben zy rust; zelfs niet op den Zondag. 't Is mid-

middernagt eer zy te bed gaan, en de dag breekt nauwlyks door, of de schel wekt hen op. Zy hebben wel goed eeten en drinken, en ook genoeg daar van; maar zy gunt hen den tyd niet om dat te nuttigen, en alle dag is 'er een hope geweld over het theedrinken. Zy giert de meiden den gantschen dag agter aan, en beveelt alles door elkander. Dat 'er niets gedaan word, is zeer natuurlyk; zo aanstonds belast zy dit, een oogenblik daaraan wat anders. „ Willem, zegt zy, tap „ ten eersten het bier af ". De knegt heeft naauwlyks de flesfen by een: „ Wil„ lem, schuyer myn heers groene rok uit ". Hy heeft den rok nog niet half schoon: „ Willem, haal de kinderen uit school. Hy krygt zyn hoed: „ Willem, ga daar, „ (een half uur ver) belet vragen ". 't Word twee uuren, en de tafel is nog ongedekt. Zy bekyft den armen Willem, om dat hy die niet op zyn tyd klaar maakt; en zy beval hem, zo als hy beginnen zou, om naar de fransche naayster te gaan, om de een of andere wisfiwasje te bestellen. Denk hier ook eens over myne Nicht; meer zeg ik niet.

Wagt u ook zorgvuldig, mevrouw Grondeuse naar te volgen. Dat ruisfelyk wyf, (ik

(Ik kan haar nu niet anders noemen ,) dat misselyk wyf doet niets van 's ogtends tot 's avonds dan knorren. Niemand doet iets naar haaren zin , en haar zin , moet gy weten , is altoos de beste wys van doen. Een druppeltje water op het theeblad ; een kringetje op het soucoup ; een greintje zout op het couvert ; eenige kruimels in de Broodmand ; 't verschuiven van een mat , het toewaayen van een deur , ja wat te veel of te weinig bier in het glas , doen haar aangaan als een dol , ten minsten , als een gek mensch. Alle knegts zyn lompe vleegels , alle meiden handelooze Teutooren. Zy begrypt niet , of belieft niet te begrypen dat alle deeze *zware* en *droevige* mispasfen , den omzigtigsten en handigsten mensch kunnen overkomen. En dit Wyf durft echter ook nog over hare bedienden klagen ! Wel wat recht heeft zy toch om te denken , dat Volk , dat buiten haar zeer wel dienst kan krygen , by haar zal willen blyven ? Zy verdient geene brave bedienden : het uitschot is goed genoeg voor zo een misselyk figuur.

Onze Tante Urzela-Grillig , moet ik u ook nog leeren kennen ; dat oud testament klaagt als de Lui ook nog over het

volk !

volk! Geen uur op den dag is zy zich zelven gelyk. Nu is zy tot schamens toe gemeenzaam, en zegt: „ wel Jan „, wat hebje daar mooye gespen. Ei lie„ ve, zyn dat nu *benriquatre* gespen "? „ Wel Lys, wat zyn dat kostelyke bag„ gen; ze staan je als een gepaerelde „ pop, meid ". Een uur daaraan is zy zeer boos en heftig, om dat Jan, terwyl hy iets aan den kant doet, een praatje wil maken. En zy scheld Lys uit voor een kladdige pry. Al ontmaakte Tante my al haar goed, ik kan het niet helpen, maar ik veracht haar. Zo eene oude Vryster behoorde wyzer te zyn.

Zie daar, Coosje lief, eenige karakters; maak 'er dat gebruik van, dat uw gezond oordeel u zal aanwyzen. Ik hebbe deezen te breedvoeriger geschreven, om dat uw aanstaande Huwlyk u eerlang de gelegenheid geven zal, ons te toonen, dat gy eene zo goede en billyke Vrouw en Meesteresse zyn zult, als gy altoos eene Dochter, Zuster, en Nicht geweest zyt. Ook met opzicht tot dien levensstand voeg ik hier het volgende nog by.

Veele Vrouwen klagen, dat hare mannen ten opzichte der Dienstboden, zich zo

weinig schikken naar haren zin. Laten wy, myne Coosje, eens met ons beiden onderzoeken, wat 'er van is. Ik weet wel, dat 'er onder onze mannen raaje potentaten zyn; schepzels, die alle onze gebreken, en geen een onzer goede hoedanigheden hebben. Maar de menigte finngeld zo wat tusschen beiden; door zy zyn draaglyk. Men kan ze wel niet heel zeer beminnen; maar wy moeten hen echter wel behandelen, en het leven aangenaam zien te maken. Daar is nog één rang van mannen, en die verdienen alle onze achting en liefde. 't Zyn onze eerlyke, goedhartige mannen, die ook omtrend hunne vrouwen beleeft zyn, en kleinigheden, uitspruitzels der vrouwelyke ydelheid, zo zy niet te ver uitlopen, met een veel beduidenden lach beschouwen: mannen, die hunne vrouwen als hunne Lievelingen, ja dierbaarste Vrienden behandelen. Deeze brave mannen verdienen wel dat men hen met byzondere aandagt behandele.

Gy kent onzen Vriend Bonsens? laat ik u, onder ons, eens, over hem, en zyne vrouw onderhouden; en onthou, (of het u te passe kwame) dit volgende. Hy heeft een zwaar kantoor, en een ampt waaraan veel werks is; hy besteedt ettelyke uu-

uuren 's daags in zyn kantoor; doch hy word moede, zyn hand en hoofd beide weigeren hem langer te drenen. Hy is geen vriend van Groote gezelschappen, en gaat nooit op Collegies, of Speelpartyen. Het gezelschap zyner Vrouw is alles voor hem. Zy is zyner keuze waardig; zy heeft zeer veel van een Engel; doch zy ligt geduurig met de Dienstboden over hoop. De waardige man komt beneden, met een vriendelyk, vrolyk gelaat; maar Mevrouw is uit haar humeur. En in plaats van hem met een minzaam gelaat te zien inkomen, of eenen stoel met gedienstige liefde naast den haren te halen, ziet zy hem of niet, of met een misnoegt gelaat aan. Hy zit naauwlyks of zy breekt hem het hoofd, vermoeit door zyne gewigtige bezigheden, met gekke wissewasjes. Zy klaagt hem dat de meid een kopje gebroken heeft, dat de knegt geen turf wil aflaten, dat de Keukenmeid al een uur is uitgeweest, enz. Somtyds wil zy nog, dat deeze waarlyk groote man zich hiermede zal bemoeyen. Is het nu wel te verwonderen, dat zo een man dien dit moet verdragen, daar over wel eens misnoegt is? dat dit geduurig gekyf en geteem hem wel eens een haastig woord doet spreken? En zou Mevrouw Bonsens wel zeer veele reden van klagen hebben, in

dien

dien haar man zynen vermoeiden geest buitens huis ging vervrolyken? Is het niet meer zyner deugd, dan harer wysheid te danken, indien hy dit niet doet.

Coosje lief, een goedaartig verstandig man, is alleen in staat om ons gelukkig te maken. Die zogenaamde Geestige, die schitterende, die altoos beslissende mannen, mogen meer by het onbedagte deel onzer Sex geschat worden: doch eene vrouw, die weet waar op het huislyk geluk rust, zal hare keuze op zo eenen man niet vestigen. Ik zeg, goedaartig en verstandig; want onze goede mannen, zo als men dat woord meest al gebruikt, zyn niets dan Ja Broêrs, laffe menschen, die eigenlyk geen karakter hebben; en zo zy niet door eene bekwame vrouw geleid wierden, door eene Huishoudster geregeert zouden worden. Goed en Gek verscheelt in dit opzicht zeer weinig. Maar verstand, werkzaam verstand, 't welk de zagte neigingen van den inborst bestiert, maakt de volkomenste verdienste uit. Zodanig een man, (Gy hebt 'er een voorbeeld van in uwen braven Vader,) ingenomen met de schoone hoedanigheden zyner Vrouw, zal zeker eenige zwakheden, (onzer Sex mooglyk wat eigen!)

met

met liefde verschoonen ; of naauwlyks willen zien. Hy zal voor hare aanlachende, en alles verkwikkende zindelykheid veel attentie hebben; hy zal zelfs kleinigheden opspooren, om die goedtekeuren; het schikken harer meubelen met genoegen zien; en verrukt worden als hy zyne haerstige Vrouw altoos bezig; nooit ledig vindt. Hy zal omtrend zyn eigen persoon oplettenheden gebruiken, die hy weet, dat aan eene Vrouw welke haar man acht en bemint, aangenaam zyn: maar het moet hem schriklyk verdrieten, om daaglyks klagten te hooren, over beuzelingen die men verzuimt, of verkeerd gedaan heeft; en die eigenlyk van geen kwade gevolgen zyn kunnen in de huishouding. Ik wenschte ook, dat alle Vrouwen nalieten, by zulke gelegenheden, vry spytig, aantemerken: „ dat „ het toch raar is, maar dat hy ook „ altoos de *meiden* voorspreekt ". Heb ik nu eenigzinds aan uwen wensch voldaan, Nicht? Nog een woordje over uwe Nicht Lotje.

Ik verheug my over uw geluk. Zo ik my niet bedrieg hebt gy een schat voor u gevonden. De Vriendschap van twee jonge verdienstelyke menschen, van eene

Sex, is geheel Zaligheid! alles loopt ſchoon, en helder af. Ik weet echter niet, of uw aanſtaande man, nu hy u nog niet nader beſtaat, zéér in zyn ſchik zal zyn met deeze vriendſchap! Nu, zeg ik; want eene Vrouw als ik hoop, en zeker verwagt, dat gy zyn zult, zal zeker niet toelaten, dat de hartroerendſte vriendſchap, de tedere huwlyks liefde benadeele. Hier van in 't vervolg eens meer. Ik herroep myne opluikende Jeugd, om my te beter te kunnen verbeelden welke genoegens gy beiden ſmaakt. Eene vriendſchap, zo als die van u beiden worden zal, is voor beiden even gelukkig, en kan van een onuitſprekelyken troost en blydſchap worden, ook dan als alle zinnelyke vermaken, ons niet meer aandoen, Ik heb nooit kunnen merken dat gy eene byzondere vriendin hadt; dit heeft my echter nooit verwonderd, hoe geſchikt uw hart ook ware om lieftehebben; uw Vader, uwe Moeder, uwe Broeders, en Zusters, en ik ook, weet ik, gaven uw hart werk; 'er was geen ledig; dit is eene reden. Uw gezond verſtand vondt, tot nog toe, niemand met wie gy recht *harmonieerde*, en ken ik myne Coosje wél, dan is dit echter de hoogstnodige vereischte. Nu

hebt

hebt gy zo eene gevonden, en al was uwe Vriendſchap als een der kleinſte zaden, zy zal, in zulk een welgeſchikt en ontvangbaar hart geworpen, in weinigen tyd tot eene voortreffelyke plant opſchieten, en u de liefelykſte vrugten doen plukken.

Uwe Moeder heeft my belast u te zeggen, dat gy zo lang kunt blyven als gy verkiest; zy weet wel dat gy beſcheiden zyt, zegt zy. Wy allen zyn wel. Ik blyf hier nog voor eerst. Wy groeten allen de braave Vrouw en de beminlyke Dochter by wie gy u bevind. Ik verlang zeer naar u.

Vaarwel myn Lieveling!

VYFDE BRIEF.

MYN HEER EN WAARDE VRIEND!

Gy hebt gelyk, myn vriend, de waereld, —— het zotte, het kwaadaartige gedeelte der waereld, meent gy zeker? —— verdient onzen aandagt niet. Laten wy haar dus het recht niet gunnen, of wilt gy? de magt —— om ons te kunnen kwellen. Hoe! zou dan boosheid sterker zyn dan onschuld? Zouden wy het hoofd laten hangen, om dat de Laster veld wint? Zo lang de onschuld aan onze zyde staat, moet ons geen Leugen bedroeven; zo niet om den wil des armhartigen, die haar versiert, en uitstrooit.

Ik heb, in mynen kleinen kring, ook wel eens gelegenheid gehad om te zien, dat de Menschen over het algemeen, zo goed niet zyn als ik gunstig geloofde. Doch dit heb ik met veele brave Lieden, zo zy een anderen in 't licht staan,

maar

maar gemeen; en ik denk 'er ook niet zeer zwaarmoedig over. Het maakt my alleen wat omzichtiger, zonder my tot eene misantrope te maken. Ons leven bestaat uit weinige oogenblikken, en is ons zeker niet gegeven, om met een betrokken gelaat, en de hand onder het hoofd, door te kwynen. Gewoon zynde, als ik in verdrietige omstandigheden ben, naarstig uitte zien, of 'er echter nog niets goeds in te vinden is; even zo als ik by eene betrokkene lugt duizendmaal kyk of zy niet breekt, en de zon doorkomt: zo heb ik, (want ik ben waarlyk bedroeft dat de menschen niet beter zyn,) tot myne vertroosting ondervonden, dat opzettelyke kwaadaartigheid zelden de moeder van leugen en laster is. Lafheid, Babbelzugt, en 't Vermaak om wat nieuws te kunnen zeggen, veroorzaken ons veel meer verdriets. De meeste menschen spreken beslisfend, juist om dat zy niet genoeg oordeel hebben om te zien waar aan zy zich door liefdeloosheid schuldig maken.

Laten wy goed, laten wy groot, laten wy vergeevende zyn! Deeze uitmuntende zielsgesteltheid kunnen wy niet oeffenen, indien wy niet beledigt worden. Volg myn raad, bid ik u; sluit uw ge-

hoor voor alles wat uwen in dit opzicht zwakken geest zoude in beroering brengen. Vooral, volg uwe somberheid niet zo sterk in, dat gy het Gezellige leven zoudt ontvlieden. Dit is dwaasheid, en iets waar toe wy geen het minste recht hebben. Houd aan uwe deugd vast, en vergeet niet dat gezegde 't welk gy eens met zo veel genoegen van my hoorde, (of schoon gy toen niet wist waar het te vinden was,) *die in eenvoudigheid wandelt, wandelt zeker.* De agting is zeker wenschelyk; maar als ons eigen hart ons die waardig kent, — en ons hart, zo het wel gesteld is, kan hier over best oordeelen; — dan moeten wy die kunnen missen; al wierden wy ook nooit gerechtvaerdigt. Dit raadt u uwe Vriendin.

ZES-

ZESDE BRIEF.

Vervolg op den Tweeden Brief.

MYN HEER EN VRIEND!

Ik herinner my myne belofte, om u het geen ik nog te zeggen had, toe te fchikken, en zal met een die vervullen.

Meermalen heb ik my daarover verwonderd, dat 'er menfchen zyn die zeer gereed fchynen, om hunne vryheid, dat dierbaar gefchenk des goeden Scheppers, afteftaan, en dat wel voor beuzelingen die beneden onzen aandagt behoorden te zyn. Clorinde kleedt zich in eenen fmaak, die wel verre van haare natuurlyke bevalligheden te vermeerderen, dezelven geheel benevelt; en zy laat zich kappen zo als het *behoort.* Clorinde ziet wél dat die opfchik haar afzichtelyk lelyk ftaat; zy heeft werk om aan haar éigen voorkomen te gewennen; zy bezoekt my en zegt: *kyk eens hoe ik opgepronkt worde! zou men*

niet zeggen wie heeft dat eerst verzonnen? en zy lacht 'er wel hartelyk over, om dat zy weet dat *ik* haar hierom niet van gebrek aan smaak zal verdenken. Met dit alles, Clorinde heeft geen moeds genoeg om van hare vryheid gebruik te maken, en te zeggen: ik wil 'er zo niet uitzien, al zou ik voor een kwezel doorgaan.

Myn zwaarlyvige Buurman, de Rentenier, is bang van ryden, en kan 'er ook in 't geheel niet tegen. Maar, alle zyne Collegievrienden houden rytuig. Hy vreest voor gierig te zullen doorgaan, of van hipocondrie verdagt te worden, indien hy ook geen rytuig aanlegt. Dat denkbeeld is hem ondraaglyk. Hy gaat van zyne verkiezing af; doet zo als anderen, rydt met angst, wordt duizelig, en komt ziek thuis! Hy bedroeft zyne vrouw, die hem met ongerustheid ziet uitryden, en met kommer verwagt. Hy is dien gantschen volgenden dag van zyn streek; en echter, myn zwaarlyvige Buurman ryd zo veel als hy maar bybrengen kan!

Onze Piet, die by een braaf koopman op het Kantoor is, begint ook reeds figuur te maken. Hy is agttien jaar, heeft ge-

gevolglyk ook al een ſoort van een Collegie, gaat als de lui ook al in 't Franſche Koffyhuis; dit alles is voor Pietje zeer behaaglyk, om dat het nog nieuw is. Maar wat droefheid! het Kind kan onmooglyk tabak rooken, en het durft het evenwel niet laten, uit vrees van voor een vlasbaart gehouden te worden, en dat hy door alle zyne Speelmakkers - Collegievrienden meen ik, ei hoe kan ik my zo verſpreken! —— zal uitgelachen worden. Om nu deezen veelbeduidenden ſmaad te ontgaan, ſteekt het manneke met veel deftigheid een pyp aan, doet een trek of vier ... hy wordt bleek, hy betrekt, en — het natuurlyk gevolg! Wat ſchortje Piet? ben je gek? rookje geen tabak, „ loop, jongen, dat moet je lee„ ren, of je wordt nooit een man ". Deeze verſtandige vermaning treft Pieter. Nog eens dan een pyp in den brand ... maar neen! hy kan niet! eindlyk raaden zy hem eenen zuuren appel te eeten; beurtlings byt hy in den appel, en doet hy een trek aan zyn pyp, en ik zag voorleden week dat hy zonder braaken aan dat werk zat. Hadt de knaap eenvoudig gezegt: ik kan niet rooken, en ik verkies het ook niet te leren; hy hadt zich veele zuure oogenblikken geſpaart, en ten

minsten eenige hoop gegeven, dat hy eens zyne eigene verkiezing zoude durven volgen, als die onberispelyk is. Het zou my alleen de moeite van schryven kosten, indien ik u een aantal voorbeelden, alle van deezen aart, wilde onder het oog brengen. Doch deeze drie zyn voldoende.

Het grootste gedeelte der getrouwde lieden, van allerlei rang, *klagen* dat zy dienstboden *moeten houden*; Achten hen gelukkig, die 'er geen nodig hebben; bekennen, dat men van zich zelf best geholpen wordt; noemen het paar gelukkig, dat geene dienstboden nodig heeft: en wat doen zy echter allen? Juist het tegendeel van het geen men zoude verwagten; want de meeste dienstboden worden gehouden uit eene dwaaze zucht tot pracht. Men vreest dat men, dit veranderende, verdagt zal worden of van gierigheid of van bekrompene omstandigheden. Ja 't geen verder gaat, men is laf genoeg om met andere bedillers toeteestaan, dat lieden welke in dit stuk hunne verkiezing willen, en kunnen, ja durven volgen, in ongelegenheden of hoog zuinig zyn; om te lagchen over iets, waarom zy, in hun eigen hart, deeze menschen voor verstandig en gelukkig houden.

Om

Onuitdrukkelyk groot is het vermogen van zulk eene laffe inschikkelykheid op onze Godsdienstige bedryven. Men belydt, uit hoofde deezer onwaardige neiging, zodanige Leerstukken van welker ongerymtheid men zich overtuigt houdt; men spreekt, met zyne vertrouwste Vrienden, over derzelver ongerymt — en onschriftmatigheid; ja, dat erger is, men bespot Gevoelens die men openlyk goedkeurt en aanneemt als waaragtig. Men durft hierom ook in de beschaafde byeenkomsten zelden over iets, dan beuzelingen, spreken; zelden over iets dat de aandagt van een verstandig mensch, van een oprecht Christen waardig is; hoe zeer men overtuigt zy, dat deugd en kennis voor ons van het hoogste belang zyn, en het dus, (kan het gevoeglyk geschieden, daarover te spreken, met fatzoendelyke lieden die met ons een gezelschap uitmaken,) ook zeer natuurlyk zy daarover elkander bezig te houden. Is het niet verdrietig, dat Christenen in gezelschappen den moed noch den lust hebben om als Christenen te spreken, eenig en alleen, om dat het geen gewoonte is, en men vreest, dat het voor gemaaktheid zal doorgaan! Waarom geeft men onberedeneerde Vroomheid, zot Bygeloof, verfoeilyke Schynheiligheid zo veel voor uit?

zy

zy durven ten minften fpreken, van het geen zy voor Godsdienst houden, of fchynen te houden. Het is als of men tegen de wetten der wellevenheid zondigde, in Gezelfchap te reppen van iets ernftigs, op den Godsdienst betrekkelyk. Is 'er echter wel iets dwaazer, dan zich te fchamen over het uitoeffenen van iets braafs, iets deugdzaams, iets waarlyk verhevens?

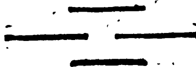
Zie daar myne gedagten over het onderwerp (waarin gy zo veel belang hebt. Gy hebt verftand genoeg om te kunnen denken over 't geen ik fchryf, om uwe denkbeelden te ontwikkelen, de gevolgen in te zien, en wel toe te pasfen: ik fcheide 'er dus van.

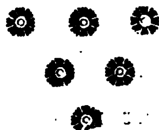
Gy leest, en gy leest goede boeken, ik verzoek ernstig dat gy OOSTERWALDS *Oorzaken des verderfs van het Christendom*, eens inziet; vooral dat hoofdftuk, 't welk over de verkeerde fchaamte handelt. Mooglyk zal dit u van nut zyn.

Vaarwel, zwak mensch! ik bedoelde met dit fchryven niets, dan, is 't mooglyk, u te herftellen in het vol. bezit van uw zelf. Herwin uwe te laf opgegevene vryheid als Burger, —— als Christen.

Wilt,

Wilt, of durft gy niet, doe uw zin; of liever, wees altoos onder voogdy; want het ſtaat niet in iemands vermogen, een ander tegen zynen eigen zin, eene Weldaad op te dringen, of tegens wil en dank, en met geweld gelukkig te maken. Veel agting heb ik niet voor iemand die zich zelf niet kan achten, maar ik heb medelyden met u; want ik ben uwe oprechten Vriendin

ZEVENDE BRIEF.

WAARDE VRIENDIN!

In de dagen myner Jeugd bemoeide ik my reeds met schryven; alle onderwerpen waren „ Kip, ik hebje". Ik heb, nog geen twalif Jaren oud zynde, reeds *naamvaerzen* gemaakt, die men, zo niet om derzelver fraayheid, ten minsten om derzelver zeldzaamheid moest bewaart hebben. Ik heb, *zinspelende op den naam* van iemand *gerymt*, dat myn hart 'er van verdaagde. Ik heb eens een Vaers gemaakt in de vorm van een Pen; en altoos kwam 'er in myn werk van *oost en west*, *en wieken van de Faam*. Nog zeer jong zynde, maakte ik een Bruilofts Vaers op een myner naastbestaanden, dat zo magtig vernuftig was, dat ik nu nog veel werk heb om te begrypen wat ik toen had menen te zeggen! 'er kwamen ook Goden en Godinnen by de ruimte in. En Diana ging aan als een malloot, om dat de

loo-

looze Cupido, door zyne moeder tot dat werkje verleidt, de Bruid uit den rei harer maagden gevoert hadt. Merkurius had het magtig op zyn lyf met den Bruidegom. Kort gezeid, ik heb alles mee gedaan, behalven in Treurſpelen of Heldendichten. Om het eerſte werk naar eisch te verrichten, verſtond ik de gaaf van kryten niet genoeg, en dat is 'er echter de *Sauce* van. Wat het laatſte betreft: ik kon nooit een Held vinden, die my regt aanſtond. 't Is waar, ik begon eens, (doch dit onder de Roos, Letje) op deeze wys:

Hoog Eerwaarde Peperwortel,
Zeg, wat zegt de diamant?
Roept hy niet,
ô verdriet!
Trooye, Trooye is ook verbrand!

Hector, hebt ge al thee gedronken?
Waar zyn de afgetrokken blaên?
Wel wat vraag!
Hoor, geſtaag
Is myn Spoelkom de oceaan.

Maar ik ſcheidde 'er van, zo als ik zeg; ik kon geen Held vinden. Moet ik u evenwel zeggen, waar ik op viel? —

op

op veld- en herderszangen, die men, elk naar zyn smaak, lezen of zingen kon; dit stond altoos aan de beleeftheid des geenen voor wien ik die kostlykheden maakte. Myne groote zucht voor het Buitenleven werkte toen reeds zo sterk, dat ik altoos van het wollig tierig sneeuwwit Lam, het vreedzame Schaap, van Velden en Bloemen; van Herders en Herderinnen zong. Ik vond dit werkje ook heel maklyk, om het rym; want, *knapen*, rymen fixs op *schapen*. *Boomen* evengoed op *stroomen*: en dewyl het rym het halve werk is, heb ik daar nog al zo wat in om gehaspelt. Eindelyk begon ik Prosa te schryven, ja prosa, Letje! want, gelyk de Zedenleeraar in *Le Bourgeois Gentilhomme* zeer verstandig aanmerkt, dat al wat geen Vaers is, Prosa zyn moet, om dat het geen Vaers is, zo weet ik het niet anders te noemen. Ik zal u dat gedeelte des Blyspels eens in 't voorbygaan vertalen.

De Philosoof.

Wat wilt gy dat ik schryven zal, Prosa, of Vaerzen?

JOURDAIN.

Neen, neen, geen Vaerzen!

DE PHILOSOOF.

Wilt gy dan Prosa?

JOURDAIN.

Neen; het moet noch Prosa, noch Vaerzen zyn.

DE PHILOSOOF.

Het moet evenwel een van beiden wezen.

JOURDAIN.

Waarom?

DE PHILOSOOF.

Waarom? wel om dat men zich niet dan in Prosa, of in Vaerzen kan uitdrukken.

JOURDAIN.

Hoe! wat! is 'er niets dan Prosa; of Vaerzen?

DE PHILOSOOF.

Neen, myn Heer, al wat geen Vaerzen zyn is Prosa; al wat geen Prosa is zyn Vaerzen.

JOURDAIN.

En wat is het dan als men spreekt?

DE PHILOSOOF.

Dat is Prosa.

JOURDAIN.

Hoe! als ik zeg: „ Meisje geef my „ myne muilen, of myn slaapmuts ", is dat Prosa?

DE PHILOSOOF.

Ja, myn Heer.

Naauwlyks in de Beemster gekomen, en gelegenheid hebbende om mynen smaak voor het Buitenleven volkomen te voldoen, begon ik eerst regt op myn dreef te raken; en ik schreef als of 's Lands welvaart 'er aan hing. Wilt gy eens eenige staaltjes zien van myn *jeugd'g* Prosa? lees dan het volgende: het bestaat uit eenige schetsjes, gehaalt uit een stukje dat ik noemde:

BE-

BESPIEGELINGEN OVER DE LENTE.

De Huishoudelyke Natuur was van eene ſtiller, tot eene voor ons meer merkbaarder bezigheid overgegaan; toen ik, uit myn lugtig en verheven Boekvertrekje myne oogen liet weiden op het nette en groeizame Beemſter Land. Hoe bekoorlyk was het! ik kon my niet verzadigen in het waarnemen der zich alom opdoende veranderingen. Het zagte licht des dageraads verdween voor de opkomst der weldaadige zon, die haare verkwikkelyke ſtralen, als zo veele bronnen van vuur en licht, ter breede kimme uitſpreidde, en alles met de kostelykſte kleuren verſierde. De hoogere luchtgewesten pronkten met een zo zuiver blaauw, als ooit de gezegende Luchtſtreken van 's Waerelds Lusthof, het vruchtbaar Italien, opluistert. Het Suisſend Zuidoosten-Windje verlevendigde het nog bedaauwde Veld. De herlevende boom ontwikkelde zyne ineengevouwen blaadjes; de bekoorlyke bloemen ſtreelden door geur en verf; de voedende moeskruiden, de fraaye planten, de balzemachtige heesters, groeiden en groenden als om ſtryd. De vlugge Vogelen verwelkomden de opgaande Zon, en zongen ter eere van hem, die zeide: „*daar zy licht, en daar was licht*".

Zy, die op de woelige tooneelen der Dwaasheid de eerste rollen speelen, zyn zeker niet geschikt voor de stille veldvermaken die het Buitenleven ons aanbied. Zulke zagte aandoeningen zyn geen begeerlyk voedzel voor harten die altoos in oproer zyn. Zy zouden van verveeling wegkwynen, in 't midden dier zaligheden, die my als boven my zelf op voeren. Zy zien het schoonste veld, de fraayste en rykste korenlanden aan, met de domheid der dieren, die alleen geschik zyn, om te eeten en te leven. „ Hemel! (zeggen zy) " altoos het zelfde land, het zelfde „ veld, dezelfde morgen- en avondstonden, dezelfde geluiden; wat is het „ eenzelvig! wat is het smaakeloos! ô „ de Stad is de plaats van vermaak; daar „ is alles vol verandering, en verandering „ behaagt ons boven alles ".

Niet vatbaar te zyn voor die schoonheden, die de zegende hand des almagtigen op het liefiyk gelaat der Natuur gespreidt heeft! Het Boek der Schepping nooit eens met aandagt in te zien! Hoe eng word den kring der vermaken voor u! Hoe veele genoégens stoot gy van u af! Maar indien het der Godheid aangenaam zy, — en dit is zeker eene *axioma* by het ge-

gezond verſtand,- dat wy onze oogen vestigen op de heerlyke werken harer handen, wat zult gy dan ter uwer verſchooning inbrengen, over het verzuimen van deezen alleraangenaamſten, en u tot Haar opleidenden pligt?

Beterdenkende ſtervelingen, die uwen God leert kennen uit zyne Werken; gy, die de waardye der dingen kent, en om die reden het klatergoud der Waereld niet tot uw geluk nodig hebt, volgt my! Ik zal de Lente verwelkomen.

Welkom, welkom bekoorlyke Lente! met welk een teder, vuurig, vriendſchappelyk verlangen hebbe ik u te gemoet gezien!

Zoudt gy ons, die het Land bewonen, niet welkom zyn? Als gy aan de hand der Natuur onze oorden intreed, dan volgen u de zagte lieflyke morgens, en de ſtille avonden, die ons zo veele aangenaamheden ſchenken. Onuitputtelyk zyn uwe weldaden; en geen gerust hart, 't welk door een ſchrander oordeel beſtiert word, raakt die immer moede. Verbazende veranderingen! Nog voor maar weinige weken droeg alles het treurig livrey der le-

levenloosheid. Schoone Velden, hoe had een rosagtig vaal u misvormt? Toen waart gy het gemaklyk verblyf niet van die welgedane melkbeesten, die daar aan den voet myner lage woning het jonge gras met eene zo logge weltevredenheid herkaauwen, en door hun herhaalt geloei de melkmeid nodigen om het kostelyk zuivel te komen ontfangen. Toen traden deeze nuttige en goedaartige dieren ten ſtalle, en wierden onthaalt op welgewonnen hooi. My dunkt ik zie nog, hoe zy, in den huiverigen Herfst, met gehele driften wierden opgehaalt. Toen verzondt men ook de zware Beemſter Osſen naar alle gewesten; en toonde de vruchtbaarheid van Noordhollands Lusthof. My dunkt ik zie nog, hoe zy, ſpringende van kommerlooze dartelheid, hun lot onbewust, den rappen boerenknaap, gewapent met eenen zwaren eikenſtok, veel werks maakten. Toen zogten de Schapen, afkeerig van de benaauwde ſtalling, het ſchraale veld, en, al blaetende, het ſobere winter kostje. Toen vloog een enkeld vogeltje, angstig, haastig, en vol bekommering om myne woning, die onderwyl door norſche rukwinden geſchudt wierd: het vondt geen verblyf meer in 't geboomte dat reeds zyne bladeren hadt afgeſchudt.

De

De graauwe lugt, door natte en der gezondheid schadelyke nevelen verdikt, belette de Zon door de van water opgezwollene wolken te schynen. De korte en guure dagen gaven veelal een dof en twyffelagtig licht. Dan bepaalde eens eene klevige mist onze oogen in eenen zeer engen kring; en dommelde, als 't ware, lucht en land onder elkander. Nu zetten weder zware en aanhoudende plasregens dit Landschap onder, en verschaften aan vyftig Molens onophoudelyk werk om het onderliggende land uit het water te woekeren. Dan sneedt eens een bittere Noordenwind ons onmedogend in het aangezicht. Nu raasden de kletterende hagelbuyen, en vernielden de reeds verdorde bladen ten eenenmaal. Dan viel eens de donzige Sneeuw in de schoonste figuuren regelregt neder, of belette ons, door den wind tot gehele bergen opgejaagt, de warme Woning uit te treden. Deeze fleurige bomen waren met rym omkorst, en deeze effene velden in ysbanen verandert. Het glydende en voor den minsten indruk wykende water, was door de nypende hand der koude in yzig marmer vervormt.

Alle deeze treurige Tooneelen zyn verdwenen. Lieve, aanvallige Lente, gy

maakt het geheele Land tot eenen Lusthof. Het heldere water, even bewogen door den zoeten adem uwer koeltjes, toont ons de vreugd der ſpartelende Visſchen, die in kringen her- en derwaards zwemmen, en al duikelend hunnen vlugtenden vangst nazetten. Daar trantelen de eenvoudige ſchapen, terwyl zy den moederlyken pligt volbrengen omtrend hunne witte lievelingen, die, al ſpeelend, hun leven inſtellen. De minnende Vogeltjes, geheel liefde, geheel leven en gevoel, vliegen nu zingend rondsom my. Ik zie het wél getrouwde Paar naerſtig arbeiden, ter opregting van een zagt en zindelyk verblyf, voor het kleine huisgezin, 't welk hunne liefde wel haast zal bekroonen. Hagelwitte tortelduifjes vliegen al korrend, by paaren, deeze hooge boomen af en aan. Hun aandoenlyk gekir, de ſchelle ſtem des Leeuwriks, de malſche geluiden der zoete Lyster, de verrukkende keol des Nagtegaals, gepaart aan den eentoonigen zang des Koekoeks, en 't geklepper des vreedzamen Ooyevaars, die daar met zulke deftige ſtappen het veld doorwandelt, vormen een Veld Concert, waarin het muzikaal gehoor iets vindt, 't welk door gene kunst te bereiken is.

Hoe

Hoe lacht het Veld ons aan! Hoe bevallig is het gebloemt! Hoe nodigt ons de vriendelyke Lindeboom om onder zyne breede fchaduw te zitten! De lucht, nog niet verhit door de heete ftraalen der Zon, bevordert den gullen groei der gewasfen. 't Groen is op zyn edelst. De blyde planten fpreiden in duizend kringen hunne hartfterkende geuren.

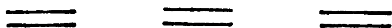
Het lustloos hart des afgematte zieken, aan de herftellende Lentelucht bloot gegeven, voelt het flaauwe levens vonkje weder aanglimmen. Een zagt rood verfraait welhaast zyne vermagerde wangen; zyne oogen herkrygen het fchitterende vuur der geestigheid; en de Gezondheid wordt op nieuw het dierbaar gefchenk der Lente.

De Vriend begeeft zich op weg, en breidt zyn genoegen uit door het vermaak van zynen Vriend te vergrooten. De redelyke mensch, die zich der Geleerdheid heeft toegewyd, verlaat zyne boeken, en fluit zyne diepdenkendheid op zyne kamer, om met een vry hart, en helderen geest de bevalligheden der Lente te genieten.

Elk Sayfoen heeft zyne aangenaamheden; maar wie is zo zeer de Lieveling van al-

le welgeplaatste harten, dan gy, ô altoos welkome Lente? Nu wordt de Liefde alom hulde gedaan: de Natuur viert deze blyde en voor 't menschdom zo noodzakelyke Feesten. Wat hoort gy, ô Lente, vuurige wenschen, driftige verlangens, minnelyke zuchten! De zagte dwaasheden der Jeugd zyn U niet onbekent. De mymerende Gelieven, en de peinzende, de gevoelige Dichters beminnen uwe sombre Boschjes. Hier vergeeten zy alles, behalven hun hart, en hunne Zanggodin.

De bejaarde beschouwer deezer verandervolle Waereld, wiens welgestelde ziel het beste kent en verkiest, zegent uwe komst. Op eene verstandige wys onverschillig voor alles, 't welk het vlugtig oog der Jonge lieden trekt, verheft hy zynen geest tot de eerste Oorzaak, den algemeenen behouder, den wyzen regeerder van alles. Hy dient God in blydschap, en geniet dankbaar, alles wat de goedertieren Vader zyner Schepzelen ons in dezelve aanbied?

Uit deeze staaltjes zult gy, waarde Vriendin, zien, wat ik myn *jeugdig prosa* noem! ik dagt toen, dat het mooi

was;

was; doch nu denk ik 'er zo niet over, en gy ook niet: ten minsten, gy schryft nooit zo *gebloemt*. Het is toch troostlyk dat wy eens eindelyk bevatten, dat wy zulke bekwame menschen niet zyn, als wy ons, in de jeugdige dagen onzes ydelen levens (indien wy vernuft hebben,) inbeeldden. „ Troostlyk "? Ja, troostlyk, Letje! toont dit niet, dat wy meer oordeel, en fynder smaak krygen; en zyn oordeel en smaak niet veel uitmuntender, dan al de luchtsprongen van het Vernuft? Zie, Kind, zo gewend ben ik, de dingen van hunne beste zyde te bezien: het ware geheim om altoos weltevreden te zyn. Wilt gy nu, (*ter verversinging van het gehoorde*, zeiden de Leeraars, en lieten ons een Psalmpje van DATHEEN na zingen,) eens hooren, wat ik meer aan de Lente te zeggen had? zo lees deeze volgende *Regels Poëzy*; om dat zy geen prosa zyn, en ik die gevolglyk niet anders weet te noemen, noem ik die dus.

LOF

LOF DER LENTE.

Lente, die dit frisfche groen
Veld en akkers hebt gegeven :
Vrolyk, minnelyk Sayfoen,
Blydfchap van ons Buitenleven :
't Lust my, met een vryen geest,
Uw' bevalligheên te melden ;
Schoone! 'k vier uw juichend Feest ;
'k Zing uw bloemen, 'k zing uw velden,
'k Zing, uw Blyde komst ten lof,
In myn aangenamen hof.

Dartelende Zuidewind,
Geeft myn zangluim vuur en leven !
Flora's liefje, dat gezwind
Door de bloemen heen gaat zweven ;
Vlugtig Windje, ei hoor myn beê ;
Laat myn wensch u niet verveelen :
Deelt my van die vlugheid meê
Daar gy meê door 't groen gaat fpeelen ;
Door het helder beekje bruischt,
Door de tedre telgjes fuist!

Don-

Donkre Boschjes, klare Vliet;
Groeyzame akkers, digte dreven,
Nu gy Lente weder ziet
Ziet gy al uw schoon herleven:
Alles maakt den geest verblydt
Wat wy zien, vernemen, hooren!
Aangename Lentetyd,
Wien, wien kunt gy niet bekoren?
Hoor! hoe zingt de Vooglen rei!
Welkom Lente, welkom Mei!

Levend zinnebeeld der Jeugd;
Blond van hairen, malsch van leden,
Waar gy komt verschynt de Vreugd,
Liefde volgt uw' lugte treden:
Waar ge uw' tedere voetjes zet,
Klapt de Blydschap in haar handen,
Groeit Narsis en Violet,
Groenen beemden, en waranden:
Aan de schoone Bloemgodin
Geeft gy 't voorwerp harer min.

Lisus treedt den Bloemhof in;
Gaat daar tuiltjes, kransjes vlegten,
Om zyn' lieve Veldvriendin
Op de blanke borst te hechten.
Hoor dat aangenaam geluid
Der Zangkundige Climene!
Meris paart de zagte fluit
Aan de ſtem van zyn' Philene.
In de ſchaauw der Lindeblaên
Heffen zy, by beurten, aan.

Krelis, wiens beſpietde hand
Wy den vetten klei zien ploegen
Van het welig akkerland,
Zingt van zuiver vergenoegen,
Schoon hy hygt, en 't eerlyk zweet
Gudst van zyne ſterke leden.
Hy, die van geen weelde weet,
Is met zyn beroep te vreden:
Hoe gelukkig leeft een man
Die zich hier naar voegen kan

Na

Nu komt Y-Stads pracht ter baan'.
Dat zyn Chaises! dat zyn tuigen!
Zie die kleppers dartlend ſtaan,
Schrapen, trapplen, knabblen, buigen;
Geen van beide heeft rust noch duur;
't Is al ſchoonheid, drift, en leven.
't Moedig oog ſchiet vonk en vuur;
'k Zie ze als vlugge vogels zweven;
Dat giert al wat ryd voor by:
ô Wat ſtof voor hovaardy!

Veldman heeft wel andre vreugd
Dan zyn paarden af te rennen:
Hy's verzelt van de eer der jeugd,
Zie, hoe handig kan zy mennen!
Waarlyk dit 's niet heel gemeen....
't Haalt al uit, zyn Lief ter eeren,
't Schoone ſpan ſchynt wel te vreên,
't Laat zich ſpelende regeeren
Door een hand zo zagt zo ſchoon:
't Stapt, als 't waar, op maat en toon.

De oogen ſcheemren van 't gery
In deeze aangename dagen ;
Vader zit naast moeders zy
Op den besten boeren wagen ,
Met de kinders , knegt , en meid ;
't Kermís pak , de beste rokken,
Tot den voortyd weggeleid ,
Werden nu weer aangetrokken :
'k Zie , dunkt my , aan 't bly gelaat
Dat het hart ter Kermis gaat.

Heele Buurten ryden uit ;
't Aantal helpt de vreugd vermeêren;
Ydre Meisje ſchynt een bruid ,
Zo parmant zyn ze in de kleêren.
Heer , wat ſtaat dat Kapje net !
Dat 's een Veurſchoot ! dat zyn ringen !
(Elk is op zyn wys *coquet.*)
Denkt gy , fiere ſtedelingen ,
Dat het Boeremeisje nooit
Zich met oogmerk netjes tooit ?

En wat zeg je nu van Klaes ?
Zou je lange Piet wel kennen ?
Dat 's wat anders als met kaas ,
Boter , kalven , kippen , hennen ,
Heen te ſloven naar de ſtad.
Dat's een andere vertooning !
Jan , al zit hy op het krat
Is zo vrolyk als een Koning ;
Kust het meisje , ment met een :
Al het volkje is wel te vreên.

Maar wat zal die boere zeun ?
Wat beduid dat vlegten , breyen ?
Wel geen wonder ! hy zou Pleun
Morgen eens naar Haarlem ryen.
't Schoonſte paard moet voor den dag ,
Daar moet , kyk , geen hair aan ſchelen ,
Alles moet zo mooy als 't mag ;
Ja, de Boeren kunnen 't velen :
Naarſtigheid maakt alles goed ,
Ze is de bron van overvloed.

'k Zie den nyvren arbeidsman
Eens een dag de ſtad verlaten ;
't Moet 'er op het jaar éêns van ,
Wat de nyêrs mogen praten :
Zonder Grietje ? 't had geen aart ;
Zonder Kindren ? 't kon nooit lukken ,
Allen zyn ze hem even waard ;
Allen wenſchen 't hart aanſtukken
Naar deez vreugd ; zy ryden voort :
'k Word door hunne vreugd bekoort.

't Windje golft de ſtille zee.
Hoor dat zagt geſuis der baren !
Micon gaat met Galathé
In het pinkje uit ſpelenvaaren :
Blaas , ô Windje , zagt in 't want ,
Doe geen holle golven rollen !
Micon ! Niet te ver van 't ſtrand ;
Ik betrouw my niet ten vollen
Op den wisſelenden Vloed :
Stoutheid is niet altoos moed.

'k Zie

'k Zie daar ginds, hoe Dorilas
't Roer wendt om naar huis te keeren;
't Brede roeiriem klieft de plas.
Doris, al zyn harts begeeren,
Wagt hem met het zootje al vast.
Dat's eerst fchelvis! dat zyn tongen!
De oogen gaan alrêe te gast...
't Kleine volk komt aangefprongen;
't Wil by Vader in de fchuit:
Vreugd ftraalt elk ook de oogen uit.

Maar, vaarwel, ô ftille zee!
'k Zou te verre met u dryven,
Zo ik nu myn trek voldeê,
Door nog wat by u te blyven.
Lente roept my, 'k ga naar 't land,
'k Ga, offchoon 't my wel zou lusten
Op het breed befchulpte ftrand,
Tegen 't zandig duin te rusten;
Nu ge al fchuimend wykt en keert
En de Zon uw fchoon vermeêrt.

'k Zie de Jeugd zig Veldwaards spoên,
Om het baarsje te verrasschen ;
Welk een aantal hengelroên ,
Hangen ginder in die plassen !
Corilas torst mand en net ,
Cloris zingt van gulle blyheid ,
Wyl men looze fuikjes zet.
Dartel vischje, mint ge uw vryheid ?
Myd het fuikje , myd het aas.
Hoe ! gy blyft ? wat doet gy dwaas !

't Is geen tyd u te beraên ,
ô Gy agtelooze Visschen ;
'k Zie , nog zwemt gy af en aan !
Vlied , gy zult uw tyd vergissen.
Schuwt den angel , 't is fenyn ,
Loos met smaaklyk aas bestreken.
Hapt niet toe... 't is enkel schyn...
Maar ik sta vergeefsch te preken ,
Nop is 't woord. Haal op ! een Visch.
Blank , springlevend , en hoe frisch !

Leerzaam werk der Visſchery !
Beeltenis der dwaaze lusten ,
En van eene zotterny ,
Daar we ons telkens om ontrusten.
Deeze neemt 't geen weelde biedt ;
Naauwlyks is 't vermaak genoten ,
Of den angel van verdriet
Is reeds in het hart geſchoten.
't Keurigst aas voor Eigenbaat ,
Ligt in rykdom , en in ſtaat.

Lente , uw zingend Pluimgediert
Hoor ik uwe ſchoonheid roemen ,
Wyl ge uw hoofd en boezem ſiert
Met de liefelykſte bloemen :
Daar gy zit op eenen troon ,
Opgebouwt van groene zooden ,
En ons op een heuſchen toon ,
Wilt in uwen Lusthof nooden ,
Overlommerd door de blaên
Van dees koelen breden laan.

Treden wy blymoedig in;
Alles zal de zinnen ſtreelen.
Hoor dat Vogeltje, vol min,
Voor en met zyn gaayke kweelen,
't Cysje ſtreelt door zyn geluid
Veld, en fraaije Korenlanden;
't Vinkje broeit zyn Jonkskens uit
In deez vreedige Waranden.
Zus! daar zingt de Nagtegaal....
Vogeltjes, ei zwygt dit maal!

De Angelier, vol lieflykheên,
Schenkt de balzemrykſte geuren,
Hoe gedommelt ondereen,
Zyn die overſchoone kleuren!
Roosje, ſieraad van myn hof,
Zagt van blaadjes, zagt van bloosje,
Hoe verheffe ik uwen lof,
Roosje, aanminnig Lente Roosje!
En ook d' uwen, Violet,
Door het kronklend loof omzet!

Zwier

Zwier, en fraaye uitwendigheid,
Eene losheid, niet te noemen,
Heeft des Scheppers hand gespreit
Op 't gelaat der blyde bloemen.
Bloemen, sieraên voor de vreugd!
Trosnarsfissen, Anemonen!
Oogenlust der lieve jeugd,
Lelyën, Tulpen, Duizendschoonen,
Gadelooze Hihacint,
'k Zie my op uw schoonheên blind!

Maar my dunkt dat ik u reeds rym genoeg gegeven hebbe? te véél zoet walgt. Gy kunt hier uit zien, dat ik, zo als ik zeide, reeds vroeg aan den arbeid geweest ben. Ik ben veel te goed rond goed zeeuwsch om te zeggen dat deeze Vaerzen zeer slegt zyn; maar dit is echter waar, ik vind dezelven zo goed niet als ik ze wilde hebben. 't Is met deeze jeugdige Vaerzen, als met hele vroege Zomer Vrugten, die, om dat zy vroeg komen, met smaak genuttigd worden; als zy noch wrang noch walglyk zyn.

Wat nu betreft *de Proeve* van den Heer

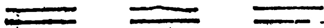
POPE *over den Mensch* : die kan ik hier onmoog'yk insluiten. Zy is thans by onze Rotterdamsche vrienden ; zo dat , ik heb het , (gelyk gy schynt te vrezen) niet laten liggen ; Hoewel het vertalen my zo veel moeite gekost heeft , dat men myne onverzettelykheid diende te hebben om 'er in te volharden. Myne Vriendin heeft op myn aanstaan eenige regels in Vaerzen gebragt. Doch wy vonden niet goed 'er mede voort te gaan. 't Zou ook meer eene uitbreiding dan wel woordelyke vertaling geweest zyn ; gelyk gy uit de volgende staaltjes zult kunnen zien , indien gy uwe Fransche Vertaling inziet ;

Ontwaak myn Vriend , en denk ! Geef lager bezigheden
Gewillig over aan de heerschzucht van een Vorst ,
Wiens onbestierde geest niet luistert naar de Reden ,
Maar steeds gepynigt wordt door staatzuchts wreeden dorst.
Wy zien ons hier geplaatst , wy wenden 't oog naar buiten ,
Wy blyven voor een wyl geheel verwonderd staan ,
Zien vol verbaastheid uit , wy willen iets besluiten ,

De

De ziel ontvlugt het Lyf, en 't is met ons ge-
gedaan !
Verſpillen wy geen tyd aan ydle beuzelin-
gen,
Slaan wy een vry gezicht op 't Menſchelyk
Tooneel :
Een groote Doolhof, daar men naauwlyks
door kan dringen,
Maar geenszins zonder plan of oogmerk in 't
Geheel :
Een Woud, daar roozen ſtaan, en met de
distels groeyen ;
Een Eden, dat ons vleit door zyn verboden
vrugt.
Kom, banen wy een weg, om rustig voort
te ſpoeyen
Door 't uitgeſtrekte Veld in aangenamer
lucht.
Laat ons, het geen wy zien, naauwkeurig
onderzoeken,
Uitvorsſchen, 't geen voor 't oog nog diep
verborgen ligt ;
Langs duistre wegen gaan, en in verhoolen
hoeken
Zien, waar 't geen ſtikziend kruipt zyn traage
gangen rigt.
Laat ons, myn waardſte Vriend, den ſteilen
vaart na - oogen

Van alles wat zich nog uit ons gezicht verliest ;
Bedaart , oplettend , en aandagtig opgetoogen ,
Ontdekken welk een weg Natuur voor zich verkiest ;
De dwaasheid met den schicht , zo dra zy opryst , treffen ;
Gewoontens , reeds by heur geboorte , gadeslaan ;
Bedenken wie wy zyn ; niet trotschlyk ons verheffen ;
En lachen , daar dit voegt , om 's menschen ydlen waan.
Getrouw in alles zyn. Laat ons , voor alle dingen ,
Wat we ook ontdekken in den Mensch en in zyn lot ,
Rechtvaerdigen , voor 't oog der zwakke stervelingen ,
De wyze schikkingen van den algoeden God.

Wat kunnen wy van God , wat van de Menschen zeggen ?
Zeer weinig. Ach , hoe rasch word hier 't verstand gestuit !

Wat

Wat zien wy van den Mensch, 't geen niet is
te weerleggen?
Dat hy hier is geplaatst; en wat is nu 't besluit?
Hoewel de wyze God zich treffend openbaarde
In duizend waereldèn —— in 't uitgebreid Heelal,
't Is onze pligt om hem te ontdekken op onze aarde,
Hy, wiens doordringend oog nooit iets ontglippen zal,
Doorziet dat Waerelden één schoon Geheel uitmaaken,
Hoe 't eene stelzel in het ander loopt; hy weet
Dat andre zonnen aan heel andre heemlen blaken.
Hy, die de weezens kent op yderen Planeet,
Hy, hy alleen kan ons het groot *waarom* doen weten,
Dat wy, zo als wy zyn, niet anders, zyn gemaakt.
Opmerkend sterveling, durft gy u wel vermeten
Met uwen geest, hoe zeer die ook naar kennis haakt,

Den

Den overſchoonen vorm van dit Geheel te ontwaaren ?
Heeft uwe ſchranderheid het groot geheim beſchouwt
Der zamenvoegzelen ? en zult gy ons verklaren
Hoe 't wonderbaar Geheel zyn vasten ſtand behoudt,
Door kragten, die altoos en op elkander werken ?
Omvat een enkel ſtip dat overgroot Geheel?
Kunt ge al de ſchakels van die keten klaar bemerken,
Die alles houdt verknogt ? en viel het u ten deel
Het *hoe* der orde van des Hoogſtens werk te ontvouwen ?
Bewaart uw ſchrandre geest dit alles in verband ?
Zou God die Keten van 't geſchapene u vertrouwen,
Of hield hy alles in zyne onweerſtaanbre hand ?

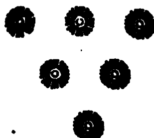
Welk denkbeeld met meest' kragt hier ook word doorgedreven,
Hoe hevig men hier twist, hoe weinig men hier weet,

De

De groote vraag, waarop een antwoord dient
gegeven,
Is: of de Mensch hier een verkeerde plaats
bekleed?

═══ ═══ ═══

Bezigheden, die het huislyk leven oplevert, zullen my de pen doen neer leggen, na dat ik u verzekerd heb, dat ik altoos ben uwe opregte Vriendin.

AGTSTE BRIEF.

ZEER GEËERDE TANTE!

Ik bedank u hartlyk voor den Brief waarmede gy my hebt gelieven te begunstigen. Meermalen had ik reeds de gelegenheid, om myn voordeel te doen met de vriendelyke vermaningen, my daar in gegeven, en het onderrigt my medegedeelt. Tot nu toe heeft my den tyd ontbroken om u te antwoorden; doch dat zult gy, myne waarde Tante, wel kunnen opmaken; gy kent het verstrooyende Stads-leven. Hoe weinig meestresse ben ik van mynen dag; en hoe verbeuzel ik mynen tyd! Elke zotskap die wel gekleed is, elk Uilskuiken dat tamelyk wélleeft, meent recht te hebben om eene jonge Juffrouw te komen verveelen, —— bezoeken, moest ik zo niet gezegt hebben, Tante? Nu slenteren wy hier, dan daar henen; en dit hiet dan nog op plaisierpartyen gaan! Nicht Goedhart, ik her-

herhaal het, is eene zeer brave Vrouw, en ik heb alle reden van vergenoeging over het onthaal 't welk ik hier geniet: evenwel, zo zy geene Dochter had, gelyk myne Nicht Lotje... waarlyk, de Vrouw ziet te véél gezelſchap; en ik durf evenwel niet heel dikwyls toonen, dat ik geene liefhebſter van zo veele Gezelſchappen ben Maar hare Dochter hou't my hier. Nu, myne Tante, heb ik *myne* Vriendin gevonden. Liefde en agting hebben onze harten vereenigt, en ik houde my verzekerd, dat onze Vriendſchap zo eenvoudig, zo oprecht is, dat 'er het romaneske geen het minſte inmengzel van uitmaakt. De lieve Dame begint zagtjes te beteren, en dewyl de Doctor haar het Buitenleven ſterk voorſchryft, hoop ik, eerlang, met haar t' huiswaards te keeren: de oude Nicht heeft reeds hare toeſtemming gegeven.

Myn Aanſtaande mag het opnemen zo als 't hem belieft, ik bemin myne Nicht uit grond van myn hart; en indien ik haar kennende, en van haar met liefde behandeld wordende, haar niet beminde, dan, zeker, zou myn hart de ware geſchiktheid niet hebben, om een eerlyk verſtandig man, dien ik, uit vrye keuze, en

en naar eene lange verkeering, voor my hebbe gekozen, gelukkig te maken. Mydunkt dat een braaf man zyne vrouw moet agten naar de keuze die zy omtrend hare vriendinnen doet. Wy weten hoe veel de vriendſchap op jonge onbedorvene harten vermag; en zal eene gehuwde Vrouw, indien zy brave en verſtandige Vriendinnen heeft, niet te vaster gehecht blyven aan alle hare pligten?

Het is my gantsch niet onaangenaam dat de Heer * * * myne terug komst met ongeduld verwagt. Zoude ik voor u, myne Vriendin, verbergen, dat zyne liefde my dierbaar is? Dit geheim, hoe onſchuldig het ook zy, durf, of verkies ik echter aan niemand dan aan u toe te betrouwen. Ik weet, dat gy myne neiging goedkeurt; om dat een man van Verdienſte my die heeft ingeboezemt. Laat hy niet vreezen of myn verblyf in de ſtad hem ook in een nadeelig licht zoude plaatzen! Ik zie wel mannen die ſchoonder, (maar wat is ſchoonheid in een man!) die ryker, die aanzienlyker, die in zekeren zin welleevender zyn, dan myn Heer * * *, maar ik heb niemand onder de hele kudde ontmoet, die my méér zoude kunnen behagen, ook niet in kleinighe-

heden: en weinigen die met hem in goed oordeel, nuttige kundigheden, en een deugdzaam gedrag gelyk ſtaan.

Ik ben zo gewoon, myne lieve Tante, met u te ſpreken juist zo als ik denk, en u alles te zeggen wat 'er in myn hart omgaat, dat ik my dat zoet vermaak ook in uw afzyn niet kan weigeren.

Laat ik u dan mogen zeggen, dat, hoe nader de tyd komt waar in ik van ſtaat zal veranderen, ik ook peinzender worde: Wat, zeg ik dikwyls by my zelf, wat hangt 'er niet af van de plegtigſte, de naauwſte aller Verbintenisſen, van het Huwelyk! Hoe veele pligten wagten 'er op my! in welk eene beſlommering begeef ik my! En zal ik wel ooit gelukkiger zyn, dan ik nu ben? Evenwel, myne keuze berouwt my niet. Ik kan niet zeggen dat ik zeer verlieft ben, maar de Heer *** heeft echter my altoos méér behaagt dan iemand buiten hem; en hy is my in eene lange en gemeenzame, byna huislyke verkeering, niet afgevallen. Ik geloof dat hy juist dat karakter heeft, dat een man hebben moet die voor my geſchikt is: Hy is geen Beuzelaar,

geen Jonkertje. Hy is geen Pedant, hy is geen Babbelaar; hy geeft zich geen airs op bekwaamheden, die hy zeker, en door eigen oeffening bezit: Zyne middelen zyn grooter dan myne begeerte . . . Maar! maar! hy is oplopend; ten minsten hy is niet zó bedaart, in veelen opzigten, als ik wenschte dat hy ware! Hoe zoude het myn gevoelig hart treffen, indien *ik* eens het voorwerp wierd van die onbetembare drift, die de huislyke Vrede zo dikwyls verwoest!

Ik geloof, lieve Tante, dat hy, een eenig kind, te weinig tegenspraak ontmoet heeft, in eenen tyd dat men hem met vrugt konde tegenspreken; en ik ben zo bang van die opvliegende geesten: Ik meen mynen man ook te veel agting toe te zullen dragen, om met onverschilligheid te kunnen zien, dat hy hier door, zich uit dien rang laat stooten, waar toe hy eigentlyk geschikt is: dien van een goedaartig, eerlyk, verstandig man. Hemel! my te moeten schamen over de dwaasheden van myn man! van myn man dien ik hoogagt! hoe vernederende is dat denkbeeld! Ik hoop dat ik my dit oogpunt al te donker gemaalt hebbe; en dan erken

ken ik, dat ik alle uitzichten heb om gelukkig te leven.

Ik hoop óók dat ik, aan myne zyde, geen oorzaak geven zal die uwe verwagtingen omtrend my te leur ſtellen zullen: maar ik ben jong, en ik zal uwe Vriendſchap zo nodig hebben als ooit. Het uitmuntend voorbeeld dat myne ouders my, ook in dit opzigt, gegeven hebben, zal my beveiligen voor veele mispasſen die 'er in het huislyk leven kunnen gemaakt worden. Verſtand in den man, zoetaartigheid in de vrouw, zyn de gronden waarop het ſtille genoegen der Echtelieden rust. Ik zal pogen aangenaam te zyn in de oogen van mynen man; en hem doen zien dat zyn gezelſchap my altoos welkom zy. Ik hoop dat hy my, na dat ik de zyne zyn zal, van myne beste zyde zal blyven beſchouwen; en geduld, ten minſten geduld, hebben, met die zwakheden die hy nu met beleefdheid voorbygaat.

Nog een weinig regels over myn Lotje. Ik weet myne waarde Tante, dat gy myne vriendin zult lief hebben; en echter vrees ik niet dat dit my, by u, zal benadeelen. Uw hart is een ruim hart, en de billykheid regelt altoos uwe gene-

genheid. Mooglyk kan een oppervlakkig beschouwer denken, dat onze karakters niet zeer voor elkander geschikt zyn: de ondervinding leert my het tegendeel, maar ik zie niet het *hoe*. Ei lieve, zo gy eens lust daar toe hebt, leg my eens uit het geen ik voel, maar niet begryp! Lotje en ik, verschelen, in velen opzichten, vry veel; en echter wy hebben elkander met agting lief. Onze smaak in het uitkiezen van Boeken, is volmaakt een en dezelfde; wy beminnen beiden die vermaken die ons niet van onze pligten aftrekken, en geloven dat redelyke menschen niet geschapen zyn om Visites te geven en te ontfangen; om zich te kleden en te kappen; om den tyd te verkwisten met het maken van beuzelingen, of met het spel; met een Petitmaitre, of met een Schoothondje. Dat men niet *du bonton* behoeft te zyn, om wel te kunnen leven; maar dat wy hier geplaatst zyn om het onze, zo veel doenlyk, toetebrengen tot het welwezen der Maatschappy; en dat wel in alle die betrekkingen, waar in God en de Natuur ons gesteld hebben; wy denken dat het jonge Juffrouwen geen oneer doen kan, zich toeteleggen op het verkrygen van zulke kundigheden, die ons, als wy op het

Hui-

Huislyk Tooneel de tweede Rol zullen ſpelen, zeer dienstig zyn zullen. Wy lagchen met zulke Dames, die, met ter zyde ſtelling van alles 't welk op haar wagt, *ſçavantes* willen worden; om dat wy eenvoudig geloven, dat dáár de roeping der Vrouwen niet legt; offſchoon wy naarſtig de beste Historiſche, Natuurkundige, en Poëtiſche Boeken lezen, en alle ſchoone Zedekundige Werken hoog ſchatten.

Ik moet eindigen. Ik heb aan myne Ouders geſchreven, en zal den Brief hier insluiten. Ik omhels u allen hartelyk. Ik groet den Heer *** *minzaam*, en betuige u, dat ik met de zuiverſte genegenheid, en de grootſte agting ben, Lieve Tante,

Uwe dienares en Nicht.

NEGENDE BRIEF.

WAARDSTE COOSJE!

Ik las uwen Brief met aandoening; gy denkt wél; gy verdient dat ik voor u den tyd uitſpaar om u te voldoen: mag ik u echter bidden, treed den huwlyks weg niet met eene zwaarmoedige zielsgeſteldheid op! Gy zoudt, mooglyk, vermoedens opwekken, die wel valsch, doch tevens moeylyk zouden zyn om uitteroeyen. Alles zal wel gaan. Ik zie ook wél, dat de Heer ***, niet zo bedaard is, in eenigen opzigte, als ik liefst zag; maar hy is jong, hy bemint u van gantſcher harte; en ik twyffel niet, of uwe voorzigtigheid, zal méér uitwerken dan zyne eige reden. Hy is een oprecht man, en van een oprecht man kan men bykans alles goeds verhopen. In zyne Opvoeding legt de oorzaak van een gebrek waar voor gy zo zeer bedugt zyt; dat is zeker. Doch zyn temperament is hem ook tegen, en al-

alles, als ik het zo eens noemen mag, gaat buiten zyn goedaartig hart om. Kan ik u immer eenig nut aanbrengen, gy weet dat ik u lief heb, en dat uw geluk my zeer ter harte gaat: vertrouw op my; ik zal uw edelmoedig vertrouwen altoos zó beantwoorden, dat gy zult erkennen, dat uwe Tante uwe ware Vriendin is; meer zeg ik nu niet.

Ik zal, uwen Brief beantwoordende, u eenige gedagten over de Vriendschap mededeelen, die ik zo nu zo dan gehad hebbe. Mooglyk zult gy 'er wel iets in vinden dat u nieuw zyn zal; en u eenige opheldering geven van Verschynzels, die gy nu niet al te duidelyk bevat.

Ik meen dat het ARISTOTELES was, (doch ik wil 'er niet over behaalt zyn,) althans, het was een Grieksch Wysgeer, die eens uitriep: „ *ó myne Vrienden! daar zyn gene Vrienden méér*. Die goede man sprak, ziet gy, zich zelven tegen; maar genomen, hy hadt eens gezegt: „ *daar* „ *zyn gene Vrienden meer* ", dan konde hy dit alleen toepassen op de groote steden. Daar, zeker, ontmoet men zeer zelden die twee sterke driften, Liefde of Vriendschap! dit moet u niet verwonderen,

Coosje ; in dat verstrooyend , altoos bezig , en veeltyds beuzelagtig , of schuldig leven , wordt men zodanig afgetrokken door zyne bezigheden , of vermaken, dat men maar flaauwe indrukken kan krygen van het geen ons omringt. Onze zielen zyn dáár als sterk ontroerde stroomen die niets duidlyk , alles verward , en oogenblikkig , op haar oppervlak ontfangen. Men heeft echter in het groot en volkryk Parys onlangs een voorbeeld van de hoogste en tederste Vriendschap ontmoet. Ik las het volgende in een *Discours* , *sur les qualités qui constituent la beauté de l'ame* van den Heer SEDAINE.

Zeker voornaam Heer , (wiens naam echter maar met een Letter uitgedrukt staat) verloor zynen boezemvriend , die een berooyden Boedel , en twee jonge kinderen naliet. Terstond veranderde de Heer S.. zyne prachtige levenswys, en vertrok met der woon in eene der Voorsteden van Parys. Daaglyks , door maar één knegt gevolgt, kwam hy aan 't Hof , ter waarneming zyner bediening. Weldra beschuldigde men hem van gierigheid , of men hielt hem van een slegt gedrag verlagt ; hy wierdt het doel van den Laster; hy veragte alle deeze beledigende aanmer-

kin-

kingen, en leefde dus twee gehele jaaren. Toen hervatte hy zyne voorige wys van leven; en wat meent gy, dat hy gedaan hadt? Hy hadt, in die twee jaaren eene Zom van twintigduizend Livres uitgespaart, die hy, ten voordeele der kinderen van zynen vriend, uitzette.

Wat zegt gy, myne waarde Nicht, van deeze daad? Trouwens, 'er zyn zulke sterke familie-trekken tusschen onzer beider harten, dat my de aandoeningen uwer ziel bekend zyn, zo dra ik my zelve onderzoek.

Wonderlyk kragtig, en *naif*, schildert de praatagtige MONTAGNE, in zyne oude, doch sterke taal de waare Vriendschap! Gy zyt, hebt gy my wel eens gezegt, niet zeer gemeen met zyn Fransch; lees dus hoe ik die plaats overzet. Hy spreekt dáár van zynen overledenen Vriend DE LA BEOTIE. „Zo dra wy elkander „ontmoetten, waren wy zo zeer met elkander ingenomen, zo verbonden, zo „verpligt, dat niets ons, zedert dat „oogenblik, heeft kunnen scheiden. Als „ik het overige myns levens, (en echter ik heb nooit veel droefheid gehad,) „vergelyk by de vier jaaren, waarin ik

„ met hem hebbe omgegaan, is dat overige deel niets dan een lange, donkere, en verdrietige nagt. Zedert ik hem miste, kwynde ik; niets behaagde my; De Vermaken zelfs bedroefden my, om dat ik die met myn Vriend, myn beste helft, niet konde genieten ".

Men heeft veel woorden gespilt, om te onderzoeken, of de Vriendschap, of de Sexe-Liefde, dan of de Moederlyke liefde het sterkste waren. Ik denk dat dit niet gemaklyk te beslissen zy: de reden daar van zal ik u wel eens by eene andere gelegenheid mededelen. Wy, myne Coosje, *weten* niet wat het eigenlyk zegt, Moeder te zyn, zo het waar is, dat de Ondervinding ons dit alleen leeren kan. Dit Denk ik te mogen zeggen, dat geen Mensch in staat is om *uit te drukken* wat of eene Moeder *voelt* voor het teder, het magteloos Voorwerp harer liefde, en tot welk eene heftigheid dit kan opryzen, als zy haar Kind in doods gevaar ziet, of het werkelyk verliest. De volgende *Anecdote* treft my altoos. Zekere Venetiaansche Dame wierdt door den dood van haren eenigen Zoon berooft. Zy gaf zich over aan de allerdiepste droefheid. Een Geestelyke die men dikwyls by haar bragt, om haar, waar

ware het mooglyk , eenigen troost toe te dienen , zeide hy deeze gelegenheid eens: „ *Herinner u , Mevrouw , het bevel dat* „ *God eertyds aan* Abraham *gaf ; hy* „ *moest zynen zoon met eigen handen dooden* „ *en opofferen ; en dat hy , zonder mor-* „ *mureeren , gehoorzaam was* ". „ *Ach* , viel „ zy hem driftig in de reden , *zo een* „ *Bevel zoude God nooit aan eene Moeder* „ *gegeven hebben* ",

Ik moet hier myne pen eens neer leggen , om my geheel overtegeven aan de ontroering , die de woorden deezer doodelyk bedroefde Moeder op nieuw in my verwekken. Uw hart is aangedaan ; leg den Brief neer.

Uwe Zuster Jaantje heeft zeer veel van uwen aart , maar zonder eene bepaalde genegenheid zoude zy eigentlyk niet leven. In mynen laatsten aan u heb ik u aangetoont, waarom dit by u eenigzins anders gesteld was. Zy is jong ; haar hart is gevoelig , hare Verbeelding zo levendig , dat het my niet zoude verwonderen indien zy nog eens een schoon los Vaers maakte. Toen zy nog een kind was ; hadt zy reeds een klein Vriendinnetje , aan wie zy al wat 'er in haar klein hart-

je

je omging, betrouwde. Gy hadt eene algemeene genegenheid zo als ik zeide, en het moest een Lotje zyn die u de Vriendfchap leerde kennen; want het geen gy voor my voelt, is meer agting, erkentenis, en behagen, dan wel Vriendfchap; maar Lotje is uwe Vriendin, als wy ftrikt redeneeren.

Indien ik u eene definitie van de Vriendfchap moet geven, dan weet ik haar niet beter te noemen, dan *eene allerfynfte Eigenliefde.* Wy kunnen niet laten ons zelf te beminnen. En wy zyn ons zelf te na om ons te pryzen. Mooglyk is dit eene der redenen, dat bejaarde lieden, in hunne vriendfchap nooit zo levendig, zo vuurig zyn, als jonge menfchen. De eerfte kunnen al vry veel keuzelen over hunne verdienften, voor dat men hen befpot, of uitlacht. Maar jonge lieden kunnen, zonder zich der befpotting bloot te ftellen, dit niet doen. Hunne Vrienden alleen hebben dat recht. Een Voorbeeld!

Als uwe vriendin, in uwe afwezigheid, uwe goede en beminlyke hoedanigheden verheft; Als ik u, in een verjaarvaersje 't welk myn genegen hart my opgaf, myne Coosje, prys om deugden die gy hebt,

hebt, en om de geschiktheid welke ons van u zeer veel doet verwagten; dan smaakt gy het zelfde genoegen, 't geen onzen Oom Rechtuit geniet, als hy uwen broer Gerrit tot naerstigheid en leerzaamheid aanzet, en met deeze woorden spreekt: „ Kyk, mantje, ik was ook „ naerstig en leerzaam, toen ik een jon- „ gen was; anders zoude ik nu zo veel „ niet weten. Die in zyn jeugd wat „ leert, heeft 'er, als hy oud is, ge- „ not van. Hoe zou my den tyd nu lang „ vallen, zo ik my niet dan met wissi- „ wasjes had bezig gehouden; en je ziet „ ook hoe veel de menschen nu nog van „ den ouwen heer houden. Volg myn „ voorbeeld, Gerrit, en je zult ook „ eens zo geagt en bemint worden als ik ". Waarlyk, wy beminnen in een ander ons zelf; en bezorgen ons, door onze Vrienden die eer en die vergenoeging die wy ons zelf niet bezorgen kunnen; ja, waar van wy wel eens afkeerig schynen.

. . . . .

„ Maar Tante "! . . . Maar Coosje, . . . ja ik weet wel wat gy zeggen wildt; o, ik ben ook eens twintig jaar geweest! Dit wilde gy my zeggen. „ Hoe is dat „ mooglyk, daar Nicht Gulhart de jonge „ Jufvrouw Stroef zo hartlyk liefheeft,

zy

„ zy, die toch haar zelve in hare Vriendin niet „ vinden kan ". Bedenkt gy wel, Nichtje, dat ik de Vriendschap eene *aller fynste eigenliefde* noem? Wy zoeken niet alleen ons zelf, zo als wy zyn, in een ander, maar wy zoeken ons ook nog volmaakter. Twee Vriendinnen hebben hunne deugden en bekwaamheden *in gemeenschap van goederen.* En het geen elk heeft aangebragt, beschouwt men als eigen goed; ja dikwyls leenen zy elkander hare deugden. Zou Jufvrouw Stroef wel ooit haar afwyzigen aart verzagt hebben, door eene bevallige toegevenheid, zo Nicht Gulhart haar niet hare blymoedige weltevredenheid als geleent hadt? en zoude niet de zeer behoedzame geestgesteltheid van de laatste, ooit getempert geworden zyn, door een betaamlyken ernst, indien Jufvrouw Stroef niet eenige staatige trekjes uit haar gelaat in dat van hare levendige Vriendin hadt overgebragt?

Ik weet nog zeer wel, hoe ik over twintig jaar dagt, juist zó als alle jonge meisjes, die goedhartig, oprecht, maar ook een weinigje romanesk zyn, altoos denken; ik zal u dan zeggen, Coosje, wat gy my zult tegenwerpen. Gy zoudt my gaarne zoeken wys te ma-

ken:

ken : „ Dat Vriendschap net het tegen-
„ deel der Eigenliefde is. Dat wy door
„ de Eigenliefde ons zelf beminnen , en
„ door de Vriendschap onze liefde op een
„ ander verplaatzen ; dat men zomtyds
„ kleine Wichten ziet , die nog geene zul-
„ ke beoogingen kunnen hebben , welke
„ hunne kleine Vrienden teder beminnen.
„ Gy zult u beroepen op menschen, die
„ hunne Vrienden nog meer in tegen- dan
„ in voorspoed beminden ; die zich smaad,
„ moeite , veragting getroost hebben ; die
„ het een geluk rekenden voor hunne Vrien-
„ den optekomen , hen te verdeedigen, te
„ vertroosten , ja zelf ten koste van hun
„ eigen eer en genoegen ". En nu ,
Coosje , zullen wy weer eens de wezent-
lyke gehalte wegen , en ons niet bemoei-
jen met den Cours van den Wisſel , of de
vastgestelde waarde. Ik wil zeggen , dat
wy zullen onderzoeken in hoe verre dee-
ze begrippen waar of valsch , en hoe
hoog zy in zich zelven waardig zyn.

Eerst zegt gy , myne zeer levendige
Coosje , dat de Vriendschap de zelfsliefde
op een ander Voorwerp verplaatst. Is dit
wel zo ? Is deeze uitdrukking wel heel
strikt ? De Vriendschap doet veel meer ; zy
verplaatst ons zelf , zy vereenigt ons in en
met

met die persoonen waar op zy onze liefde overbrengt.

Toen gy onlangs met uwe Zuster Jaantje van kamer wisselde, om dat gy liever in 't groen, en zy liever op den weg ziet, en dus alle uwe meubelen op uw Zusters kamer bragt, dagt gy toen dat gy uwe Zuster meer dan uw zelf beminde? geenszins; gy deedt het uit eene onberispelyke eigenliefde, zo deedt ook Jaantje, en wat is 'er op te zeggen, dewyl het uw beider genoegen vermeerderde? Men ziet ook dikwyls vriendschap tusschen kinderen. Ik zelf heb gezien, dat een kind, 't welk nog aan den Leiband liep, onder een menigte buurkindertjes, 'er één uitkoos; ik heb het zien schreyen, als het met de kleine handjes zyn lieveling niet bereiken kost, als het dat een stukje van zyn lekkers wilde geven; ik heb gezien, dat toen de moeder het by zyn makkertje bragt, het zyn koekje in het kleine mondje van 't Vriendinnetje stak, en het liet afbyten, waarop het van blyschap danste, en juichte; 'er by voegende: *méér*, *méér*; dat toen de moeder het lief hartje opnam, om naar huis te brengen, het schreide, en, met een hangend lipje,

je, 't Vriendinnetje na zag, zo ver het zien kon. Maar wat bewyst dit nu?

Ik vóór my denk, en met reden, dat de Kinderen zich zelf veel vroeger liefhebben, dan men doorgaans meent. Ten minsten, alle Kinderen zyn niet even lang alléén groeyende wezens. De Mensch, zo het my voorkomt, voelt veel eerder dan dat hy denkt; en hy denkt lang voor dat hy spreekt. De reden waarom dit klein hartje dat ander kindje meer beminde dan alle anderen, is, om dat het het meest behagen in dat kindje vondt. Het doet dit om die zelfde reden, waarom het iets dat blinkt, dat geluid maakt, verkiest boven iets dat dof, en droevig van kleur is. Plaats een Kind voor een tafel, en leg 'er een zwarte schoen, of hoed op; neem het weg, het zal 't niet eens merken, of althans het niet begeeren. Leg een orloge, mooye blyde gekleurde linten, een schel, enz. voor het Kind: zyne oogjes beginnen te glinsteren, het bekykt het met vreugd, ziet, grypt 'er na; neem die kramery weg, dan zal het bitter beginnen te schreien, en in zyn stoel, met de kleine voetjes uit ongeduld trappelen, de handjes uitsteken, met een woord, toonen dat dit mooys

het behaagt. Nu is het zeer zeker, dat de bezitting van het geen ons behaagt, ons vergenoegen geeft, en dat men, ontbloot van eigenliefde, zich zelf geen vermaak kan bezorgen. Daar wordt dan, by Kinderen zo veele eigenliefde als vriendschap gevonden. Een Kind kan geen sluitreden maken; dat erken ik. Het zegt ook niet in zyn wieg liggende: „ Liefde wekt „ wederliefde, ik heb graag dat myn „ buurmeisje my lief heeft', ik moet ge„ volglyk haar ook lief hebben." Maar het Kindje voelt iets aangenaams in 't byzyn van Coosje, 't geen het niet *voelt* als het by Pietje, of Keetje is: wat hoeft het dan Logisch te redeneeren? Is die aandrift niet voldoende? het heeft met de *waarom* en het *hoe* niets nodig. Het heeft onder zyne Poppen zo wel een lieveling als onder de Buurkinderen.

Maar de tweede tegenwerping schynt wat meer te beduiden. Ja, Coosje, daar zyn zulke Vrienden geweest, en zy zyn 'er nog; en ken ik u wel, gy zyt *geschikt* om dat getal te vermeerderen. Ik zal u nog méér toegeven. 'Er zyn menschen, die eerst vrienden van anderen geworden zyn, toen zy in rampspoeden waren, of door den Laster gegrieft wierden.

den. De wyze Man heeft daarom al voor ettelyke eeuwen gezegt. „ Dat een *Vriend* „ ten allen tyde lief heeft; maar dat in „ benaauwtheid een *Broeder* geboren wordt." 'Er zyn, voor al onder jonge driftige Lieden, zulken die van blyde aandoening kunnen beven, op het denkbeeld dat zy voor een vriend zullen lyden. Dan ik geloof, dat dit myn begrip over de vriendschap niet dan nog méér billykt.

Ik twyffel niet, of gy zult my met uw aandagt voor het volgende nog blyven vereeren; ik zeg dus: Kan ik grooter proeven myner eigenliefde geven, dan wanneer ik alles onderneem om my dat geen te bezorgen, dat my naar myn inzien gelukkiger zal maken dan ik nu ben? Neen, zegt gy! Nu: nu zyn de denkbeelden van geluk zo verscheiden, zo uit elkander loopende, als der menschen geaartheden en neigingen zyn. De genoegens die men bejaagt zyn of grootsch, verheven, loflyk, en bestendig; of zy zyn laag, laf, en beuzelagtig. Daar zyn dus wezentlyke en ingebeelde vermaken: welke nu iemand ook verkiest, (dit is in dit opzicht nu eens hetzelfde,) hy verkiest die, om dat zy hem behagen, en hy handelt uit eigen liefde.

Wy noemen den ouden Grypſtro, hoe overmaatig ryk ook, een arm ſchepzel: maar de Gierigaart is voor zich zelf, en naar zyne eigen ondervinding niet ongelukkig. Hy heeft het geen hy wenscht. — Kisten met geld, koffers met obligatien, en ſchuldbrieven. Zyne ſchatten groeyen aan. Hy is vergenoegt. Geld is zyne behoefte; niet iets dat wy voor geld zouden verruilen. Het denkbeeld: „ In die „ kisten liggen zo veele duizenden, en „ die duizenben zyn de mynen." Is zyn aardſche gelukzaligheid: uit eigenliefde lydt hy dus honger en dorst, krimpt hy van koude, en wordt hy een voorwerp van onze veragting, zo wel als van den vloek der armen.

Geef een Kind een koperen penning; zo lang het meent dat het een Ducaat is, zal het even blyde zyn als of het een Ducaat ware; de inbeelding is voldaan!

De opluikende jeugd heeft zelden zulke lage neigingen. Haar hoogſte goed beſtaat in *met roem bekent te worden*. Zy wil onderſcheiden zyn. (Ik ſpreek hier niet, Coosje, van zulke buitenſpoorigheden, die met de betaamlykheid ſtryden.) Zy doet

niets,

niets, of zy doet *véél*. De uitwerkzels deezer hoofdneiging zyn zo onderscheiden als de geaartheden zyn. Zy doet eene Vrouw die wél denkt en spreekt, maar niet wel schryft, praaten: En eene andere, die wél schryft maar niet wel spreekt, schryven. Zy die lelyk is, en verstand heeft, doet zich agteloos kleden; zy die mooi is, doet zich opschikken: maar genoeg; de mening zult gy reeds bevatten. En dit alles heeft ook plaats in de Mannen. doch ik moet my bekorten.

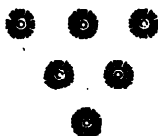
Heeft iemand een zagt aandoenlyk hart, is liefhebben zyne *behoefte*, en bemint te zyn zyne zaligheid, dan groeit zyn geluk aan, naar mate dat hy sterker blyken zyner liefde geeft, en ontfangt. Voor zo iemand zyn de onderlinge gedienstigheden veel te flaauw en te slaperig: voor zynen vriend iets te doen, dat moeilyk is, zie daar, dat wekt hem op! Hy denkt: „ dit zal ik voor mynen vriend ver„ dragen, lyden, doen." Nu wordt hy groot in zyne eigen oogen. „ Ik voel, zegt „ hy, dat ik de geschiktheid heb om „ voor mynen vriend *alles* te doen "; nu staat hy over zich zelf verbaast, hy ziet

zich zelf met agting aan ; zyn geluk is volkomen ! En als hy de deugd met de vriendschap vereenigd , ontstaat 'er iets in zyne verhitte verbeelding, dat geestlyk , dat hemelsch is. Gelyk nu Dweepagtige Karakters zich doorgaans by eene vervolgde Party voegen , één ig en alléén om dat zy vervolgt wordt , en zy dus eene schoone gooy naar den Martelkroon hebben , zo voegt een Dweeper in de Vriendschap , zich aan de zyde des verongelykten , des gehoonden medemensch , op dat hy *iets moge worden* , — al was het dan ook een Martelaar der Vriendschap , en hierdoor gerucht maake. Maar als wy deeze Menschen eens, by het bedaarde en heldere licht der Reden , wat naauwkeuriger bezien , dan ontdekken wy, dat zy niets anders dan Dienaars der Eigenliefde zyn.

Mooglyk , Cooslief , zult gy (want ik weet dat gy niet spoedig los laat) zeggen: „ Indien uwe stelling waar zy , „ waarom zoeken wy dan de Vriend„ schap van alle menschen niet ? Hier by „ zoude onze eigenliefde merkelyk win„ nen. Wy zouden dan algemeen toege„ juicht worden". Hoe bedenkt gy het

ook !

ook! Maar kom aan, ik zal zien u te helpen. Doch, voor tegenwoordig hebt gy schrifts genoeg. Myn Compliment aan Mevrouw Goedhart, en aan uw Lieve Lotje, altoos uwe Vriendin.

TIENDE BRIEF.

De zelfde aan dezelfde.

Ten Vervolge.

LIEVE NICHT!

Eene lastige ongefteltheid heeft my dus lange belet, om aan u ter vervulling myner belofte te fchryven. Ik denk dat dit bericht ten vollen in ftaat zyn zal, om u te verzekeren, dat ik u niet vergeet, en niet minder dan voorhenen lief heb, of hoog agt. Aandoenelyke Coos! Wees op uwe hoede omtrend u zelf. *Wat*, myn Meisje, zou my omtrend u hebben doen veranderen? Maar genoeg! Beloof my nu, om uwe eige gerustheid, dat gy niet meer zo kinderagtig zult zyn, of my verongelyken, door dingen in uw hoofd te halen die niets dan harsfenfchimmen zyn. — Afgedaan.

Het Onderwerp waar over ik u fchreef, heeft my, zedert wy 'er aan begonnen, zeer

zeer bezig gehouden. Op myne Kamer naar zeker boek zoekende, kwam my een werk in handen, waar in ik de *Verhandeling* vond *over de Vriendschap*, die hier nevens gaan zal. Ik noem u den schryver niet, om dat ik geloof, dat het niet zeer nodig zy, dat gy hem, *voor eerst*, nog leest. Ik hebbe zéér véél reden om over uwe verstandige vermogens gunstig te denken, doch, men heeft *in uwe jaaren*, met zo veel vernuft, niet altoos die vastheid van geest, die 'er vereischt wordt, om alles te kunnen beproeven, en het goede alléén te behouden. Als gy de Verhandeling gelezen hebt, zal ik myn onderwerp vervolgen: het komt my voor, dat gy die eerst dient te lezen.

VERHANDELING

OVER DE

VRIENDSCHAP.

Beminnen is iets nodig te hebben. Geene Vriendschap zonder behoefte; dit zoude een uitwerkzel zyn zonder oorzaak. Maar alle menschen hebben geenzins de zelfde behoeften. Hunne Vriendschap is dus ook op zeer wyd uit elkander loopende gronden gebouwt. Deeze hebben geld, anderen weder vermaken, nodig. Die moet zyn credit vestigen, een ander het maken; en nog anderen moeten hun vertrouwelingen hebben: daar zyn, bygevolg, Vrienden van het vermaak, van het geld, van het Belang, van het vernuft, en van het ongeluk. Uit deeze oogpunten zullen wy de Vriendschap beschouwen, op dat wy haar des te beter leeren kennen.

Men is in de Vriendschap, zo wel als in de Liefde, dikwyls romanesk. Men zoekt

zoekt over al den Held, of de Heldin; men waant die ook over al te vinden. Men hecht zich op het eerste voorkomen aan iemand. Men bemind even zo zeer, als ons het voorwerp weinig bekent is; en zo zeer als wy het wenschen te kennen. Is de nieuwsgierigheid voldaan: het beminde staat ons tegen; men ziet dat men den Held of de Heldin van den Roman nog niet gevonden heeft: en hier door word men voor de Vriendschap allengs onbekwaam. Het belang der Vriendschap eischt derhalven, dat wy van haar netter denkbeelden ontfangen.

Niets is ook zeldzamer dan eene *oude* en *bestendige* Vriendschap. Ik stem ook dáárom toe, dat, als men de Vriendschap eene wederzydsche behoefte noemt, het niet te erkennen is, dat zy niet altoos even sterk zyn kan; om dat onze behoefte niet altoos de zelfde is. Indien onze Vrienden ons dus verlaten, dan betaamt het ons over de menschelyke natuur te zuchten, maar geenszins uit te varen; wy moeten dan denken: *myn Vriend heeft de zelfde behoefte niet meer.*

Het is niet gemaklyk nette begrippen van de Vriendschap te vormen. Alles wat ons

ons omringt ſchynt ons te misleiden. Men vindt menſchen, die, om zich in hunne eigen oogen te verheffen, voorgeven dat zy zeer gevoelig zyn voor hunne Vrienden; zy vormen zich Romaneske afbeeldingen, en houden zich van derzelver wezentlykheid verzekerd, tot dat zy door proeven overtuigt worden, dat zy, in verre na, zo kragtig niet beminden als zy gemeent hadden. Deeze menſchen zeggen, dat zy liefde nodig hebben, en dat wel, lydende en werkende liefde. En dewyl men nooit zo zeer door de verdienſten eens mans getroffen wordt, dan op het eerſte gezicht daar van; en de gewoonte ons onaandagtig maakt voor de ſchoonheid, het vernuft, ja zelfs voor de edelſte Zielsvermogens, en om dat wy, in 't kort, nooit kragtiger worden aangedaan dan door het vermaak dat de verrasſching vergezeld: zo kan de Vriendſchap niet altoos even levendig zyn. De oprechtſte Vrienden hebben koele oogenblikken voor elkander. . . Maar wat begin ik? Dit zal immers al de ſchynheiligen in de Vriendſchap tegen my verbitteren! Deeze Veinsaarts ſchilderen de Vriendſchap met de ſchoonſte, de treffendſte kleuren, met geen ander oogmerk dan om anderen te noodzaken, om, ter hunner begunſtiging ins-

insgelyks te denken, en het afbeeldzel even schoon te vertoonen.

Mooglyk vraagt men: „ wat schaad „ het, of men het vermogen der Vriend- „ schap te hoog opvyzele? " Zeer veel, is myn antwoord, en ik ga 'er de reden van geven.

Zeer veele menschen, verleidt door zulke afbeeldzels, maar eindelyk door de ondervinding onderwezen, zien, dat de Vriendschap niet is het geen zy haar geloofden te zyn; en worden, hoe aandoenlyk hun hart ook wezen moge, moede eene Harsschenschim na te jagen: dit zoude niet gebeuren, zo men de jonge lieden ware en juiste denkbeelden van de Vriendschap gegeven hadt.

De Vriendschap onderstelt dus eene behoefte; en hoe grooter, hoe dringender die behoefte zy, des te sterker is ook de Vriendschap. De behoefte is dus de maate der Vriendschap. Onderstel dat één Man, en éene Vrouw, de schipbreuk ontkomen, op een woest Eiland stranden; dat zy, geen hoop hebbende om ooit in hun Vaderland en by hunne Vrienden weder te keeren, verpligt zyn om zich

te-

tegen de wilde dieren te beschutten, en middelen van bestaan uit te vinden: dan zal 'er ook geen tederder noch levendiger Vriendschap kunnen uitgedagt worden, dan die, welke deeze twee menschen voor elkander gevoelen; en mooglyk zouden die zelfde menschen; zo zy in eene groote Stad gebleven waren, elkander met afkeer beschouwdt hebben. Sterft de eene, dan verliest de overblyvende de helft van zich zelf: geene smarte kan die smarte gelyk zyn; men moet, durf ik zeggen, in hun geval geweest zyn, om 'er al de hevigheid van te kunnen voelen.

Indien ook de Vriendschap geëvenredigt is aan de behoefte, *zo blykt* het ook dat zommige *Staatsbestieringen*, *zeden*, en standen, ja zelfs zommige eeuwen, der Vriendschap meer gunstig zyn dan wel andere.

In de Eeuw der Ridderschap, toen men een medgezel in den stryd uitkoos; toen twee Edellieden hunne glorie en hun gevaar in gemeenschap hadden; toen de lafhartigheid van den eenen doodelyk zyn konde voor den anderen; toen men, zeg ik, door het eigenbelang aangezet wierdt, was men veel naauwkeuriger om eenen

Vriend

Vriend uit te kiezen, en 'er ook ſterker aan gehecht.

Toen de Mode der Tweegevegten, die der Ridderſchap opvolgde, moesten ook de Vrienden, alle oogenblik in gevaar om doorſtoten te worden, elkander veel dierbaarder zyn, dan in geruster dagen. In die dagen was de Vriendſchap in de hoogſte agting; ja men ſchreef haren naam op de lyst der Deugden. Ik moet, by deeze gelegenheid, aanmerken, dat men op dezelfde deugden niet altoos denzelfden prys ſtelt; maar dat men haar ſchat naar gelang dat wy die nodig hebben, en dit hangt veel af van de tyden waar in wy leven.

Wie twyffelt, of in een tyd van oproer en omkeering, en in eene Staatsregeering daar de partyſchappen niet zeldzaam zyn, de Vriendſchap niet veel levendiger zy, dan in eenen ſtillen en gerusten regeringsvorm? De Geſchiedenisſen geven ons zeer veele voorbeelden daar van aan de hand. In zulke omſtandigheden onderſtelt zy in den mensch, moed, voorzigtigheid, ſtandvastigheid, en dóórzicht; om dat deeze eigenſchappen dan onontbeerlyk zyn: en dewyl zy zeer zelden

in

in denzelfden mensch gevonden worden; moet zo een man zynen Vriend zeer dierbaar zyn. Indien wy, in onze vreedige dagen, deeze hoedanigheden in onze Vrienden niet meer eifchen, 't is om dat wy haar niet nodig hebben. Wy hebben geene geheimen van ftaat, die bewaart, wy hebben geene tweegevegten, die gehouden moeten worden: waar toe zouden wy dan deeze hoedanigheden in onzen Vriend begeeren?

De Vriendfchap eischt thans weinig: zeer veelen noemen zich ware Vrienden, éénig en alléén om ook toch iets te betekenen! Zommigen bevorderen de zaken van iemand, eenig en alleen om den last der *zelfverveeling* te ontfnappen; Anderen bewyzen diensten, maar laten zich daar voor betalen door lastigheden, en het verlies der vryheid van hem, dien zy verpligt hebben. Allen noemen wy ons oprechte Vrienden; en allen klagen wy, dat er geene ware Vrienden zyn! welk eene wartaal!

De Ongelukkigen zyn doorgaans de tederfte Vrienden; vereenigd door wederzydfche rampen, zo genieten zy, al klagende over het ongeluk hunner Vrienden,

het

het vermaak van over zich zelf te weenen; en dit vermaak is niet gering.

Het geen ik gezegd heb van de levensftanden en de tyden, zeg ik ook van de geaartheden. Daar zyn Karakters die Vrienden noodig hebben.

De eerfte zyn die zwakke, vreesagtige Zielen, die in alles wat zy doen geleidt moeten worden, en die nooit dan op raad van anderen tot iets befluiten: de tweede zyn menfchen van een norsch, ftreng, en willekeurig Karakter. Zy moeten iemand hebben, die zy kunnen plagen, en die hen echter dulden kan.

Daar zyn eindelyk Menfchen, welke geen heerschzucht, of fterke driften hebben, en die hun grootfte genoegen vinden in het gezelfchap van eerlyke geoeffende Lieden. Onder hun vindt men de tederfte, de oprechtfte Vrienden. Hunne bedaarde Ziel is recht in ftaat om al de bekoorlykheden der Vriendfchap te genieten. Zy hebben geene driften die in hun dit gevoel kunnen ftremmen, of afleiden: dit is hunne eenige behoefte. Zy zyn dus ook gefchikt voor de allerverhevendfte Vriendfchap.

Men is in tegendeel dus ook minder bekwaam voor de Vriendſchap als men meerder afhangt van anderen. Ryken en aanzienlyken, zyn, om die reden, doorgaans voor de Vriendſchap weinig vatbaar; en men houdt hen meest altoos voor ongevoelig. Dit ontſtaat mooglyk hier uit, of dat de mensch geneigt is tot wreedheid zo hy die ongeſtraft kan plegen; of, en dit komt my duidelyker voor, om dat de ryken en grooten de ongelukken van anderen aanzien als verwytingen over hun eigen geluk; of om dat zy zich willen ontſlaan van de verzoeken der elendigen; dit is zeker, zy mishandelen meest altoos Ongelukkigen. De geringſte misſlag is een voldoend voorwendzel om hen alle hulp te weigeren: men wil dat de ongelukkigen volmaakt zyn.

Men heeft nog meer Menſchen, die voor de Vriendſchap onverſchillig zyn, en het zyn die die op zich zelf beſtaan kunnen. Zich gewent hebbende om het geluk in zich zelf te zoeken, en te veel verſtand bezittende, om nogmaals het vermaak van bedrogen te worden te willen ſmaken, zyn zy ook niet heel gevoelig voor de Vriendſchap. Zekere verſtandige Vrouw zeide daarom, *dat dit zoort van menſchen*

ſchen niet zo zeer ongevoelige, als wel beter onderrechte menſchen waren:

—

„ Maar, zal men zeggen, indien de
„ Vriendſchap altoos eene behoefte onder-
„ ſtelt, zo is het echter geene *natuurlyke*
„ behoefte. Wat is een Vriend? Een
„ Bloedvriend die wy ons zelf verkiezen.
„ Men begeert eenen Vriend, om, op
„ dat ik het zo noem, in hem te le-
„ ven, om ons hart in zynen boezem te
„ kunnen uitſtorten, om eene Converſa-
„ tie te hebben die het vertrouwen zo
„ dierbaar weet te maken: bygevolg, is
„ deeze drift niet gegrond op de vrees
„ voor ſmarte, of op de natuurlyke ver-
„ maken der zinnen."

Dus zoude ik deeze tegenwerping, dunkt my, kunnen wegnemen. Waar in beſtaat het verrukkelyke der geſprekken met eenen boezemvriend? In het vermaak van over zich zelf te ſpreken. Indien wy in ruime omſtandigheden zyn, dan plegen wy met hem raad over de beste middelen om onze goederen te vermeerderen, en ons aanzien te vergrooten. Is men in armoede? Men zoekt, met dien Vriend, zich te onttrekken aan ons ongelukkig lot; en zyn onderhoud ſpaart ons ten minſten het

verdriet, dat wy gevoelen, als wy over zaken, ons geheel onverschillig, moeten spreken: by gevolg spreekt men altoos met zynen Vriend van onze droefheden, of van onze vermaken. —

Zie hier, waarde Nicht, het geen ik u beloofde in deezen Brief te sluiten. Gy zult mooglyk zeer verschillen met den schryver deezer Verhandeling; ik ben het ook niet met hem eens; en ontken ten aller sterksten het gevolg 't welk hy uit zyne stelling afleid: dit is de reden dat ik deeze Verhandeling niet verder vertaald hebbe; zynde het hier de plaats niet, om zyn gevoelen zo te wederleggen, als eene Verhandeling, van deezen, in veelen opzichte weergalozen, schryver, verdient.

Nu zal ik den draad weêr opnemen, en op de volgende wys uwe vraag beantwoorden. Wy zoeken gene Vriendschap met heel de waereld te houden, om deeze twee reden; eerst, om dat dit onmooglyk is; ten tweeden, om dat onze eigenliefde 'er niets by zoude winnen, maar, denkelyk, veel by zoude verliezen. Want

om

om met alle menschen in eene byzondere Vriendschap te kunnen leven, zouden alle menschen ook elkanders Vrienden moeten zyn: dit is onmooglyk. Leert de ondervinding niet, dat het zeer moeylyk is met twee menschen, die in Vyandschap zyn, Vriendschap te houden? Zomtyds verliezen wy een van beiden; ja, zomtyds beiden. Doch al ware dit mooglyk, zo zoude onze Eigenliefde 'er veel meer by verliezen dan winnen; want de liefde wordt flaauwer naar gelang zy onder veelen verdeeld wordt. Hoe grooter getal van Vriendinnen men hebbe, des te zwakker wordt de genegentheid voor yder der zelve: —— ééne Vriendin is als het brandpunt, waar in alle de zuivere en heldere straalen der beminlyke Vriendschap zich vereenigen: Werk dit denkbeeld zelf uit, en denk dan eens aan uwen aanstaanden. Onze eigenliefde eischt véél; zou zy dan iets winnen door ons de Vriendschap van alle menschen te doen begeeren? Laat deeze eene reden gelden; offschoon ik, indien zy u niet voldoen kan, nog andere heb. Dat wy nu nog een woord spreken over MONTAGNE. Ik zal zyne woorden eens comentariëeren; me dunkt dat zy 'er wel toe geschikt zyn.

Het schynt my toe, dat de *Gaskoensche wyze man*, zo als de beroemde Historie schryver HOOFT hem noemt, met my het eens is, dat, naamentlyk, de Vriendschap eene fyne Eigenliefde zy. Toen hy zynen Vriend eerst zag, was hy al met hem ingenomen. Waarom? Om dat hy reeds gelukkiger was, dan voor dat hy hem zag, en om dat DE LA BEOTIE ook met hem was ingenomen. Nu zyn wy het immers eens, dat het bezit van iets 't welk ons behaagt, ons geluk vermeerdert?

En wat is in staat om eene aandoenelyke Ziel, die kiesche begrippen heeft van 't geen buiten haar is, meer te bekorèn dan het denkbeeld: „ Hy die ik hoogst agt, „ denkt met agting aan my? " Vervolgens. Wat is de groote behoefte van zo eene Ziel? beminnen! Hoe vuurig kan zy verlangen naar iemand die waardig is haar vertrouwen te bezitten; in wiens eerlyk en mewaardig hart, zy al haar verdriet, al hare vreugd mag overgieten. Dat geluk hadt MONTAGNE, en hy drukt het uit door deeze woorden, *wy waaren terstond zo bekent*, de Eigenliefde begeert niets vuuriger, dan het genot van iets welks gemis haar minder gelukkig maakt.

MON-

MONTAGNE hadt zich, in zynen Vriend, lief: de dood alleen konde hen van elkander scheiden. Na dat hy zynen Vriend verloor, voelde hy naauwlyks dat hy leefde. Buiten zynen Vriend was 'er geen begeerlyk goed meer voor *hem*: alles was ydelheid, rook; en hem omringde een duisteren en verveelenden nagt. Hierin kan de Eigenliefde geen behagen vinden. Geen wonder dat de Overlevende zederd wegkwynde; nergens vermaak in vondt; dat de vermaaken hem bedroefden. Zy waren voor hem onnut geworden; hy kon ze niet genieten; want wat zyn toch al de vermaaken der Waereld voor iemand die zyn beste helft verloren heeft, en tot in het binnenst van zyn hart treurt om zynen Vriend? Wat is nu by MONTAGNE de Vriendschap anders, dan eene fyne Eigenliefde?

Vergeet niet, lieve Coosje, dat wy hier spreken van de allerverhevendste, tederste Vriendschap; eene Vriendschap die men niet dan voor maar één éénig voorwerp *kan* hebben; en niet van die Vriendschap die wy met verscheidene persoonen kunnen onderhouden. Onderscheid ook wél, dat behagen in iemand te hebben, agting voor iemand te hebben, nog geen Vriend-

ſchap is, maar alleen de gronden zyn waar op zy rusten moet.

De menſchen, Coosjelief, beminnen hunne Vrienden even eens gelyk zy zich zelf beminnen. De Ondervinding leert dit immers. Indien wy ons zelf altoos, oprecht, en beredeneert beminden, zouden wy onze keuze beter doen, dan nu dikwyls geſchied; en zo veele reden niet hebben om ons over onze Vrienden te beklagen. Indien wy rechtzinnig dagten over ons waar geluk, dan zouden onze Vrienden altoos eere doen aan onze keuze, en wy zouden ons doeleinde altoos bereiken.

Maar yder kiest zich Vrienden naar de denkbeelden die hy zich van geluk vormt. Hierdoor vindt men Tafelvrienden, Vrienden met wie men vermaken neemt, ſnapagtige Vrienden, beuzelagtige Vrienden, en Vrienden, dien edelen naam waardig; want als wy ons geluk in de oeffening der deugd zoeken; als wy in het ryk der Waarheid pogen te treden; als wy kennis en kunsten beminnen, dan kiezen wy óók menſchen die het met ons eens zyn. In dien zin is het wáár, dat *Gelyk zyns Gelyken bemint.*

Zo

Zo dra alle menſchen de deugd zullen beminnen, zullen zy allen Vrienden zyn. Dit is het oogmerk van onzen voortreffelyken Godsdienst; doch 't is te duchten, dat, in deeze onvolmaakte Waereld, de deugd nooit van elk zal bemint worden. De Godsdienst vermaant ons tot *Broederlyke liefde*, en zegt: *gy zyt allen Broeders*; verder kan men het hier niet brengen. *Gy zyt allen Boezemvrienden*, zal mooglyk de taal van onzen Gezegenden Zaligmaker zyn, in den ſtaat der volmaaktheid.

Nu is het tyd om uwe vraag te beantwoorden, om dat die, het geen ik zeg, dat *gelyk gelyk bemint*, ſchynt tegen te ſpreken; offchoon gy zien zult dat het myne ſtelling bevestigt. Laten wy dan onderzoeken waarin die *gelykheid*, waar van ik ſprak, moet beſtaan.

Beſtaat die gelykheid in overeenkomst der humeuren, of in het eveneens denken over zaken, die wy voor *onverſchillig* houden? In verkiezingen die yder, zonder den anderen te benadeelen, kan opvolgen? In driften? In gelyke hoofddeugden? In heerſchende zwakheden? Neen, myn kind, in geen van dit alles. Gelykheid van humeur verwoest dikwyls

de Vriendfchap. Twee zwartgallige, dikbloedige, en gevolglyk, melancolike Vrienden, zyn veel meer gefchikt om elkander gek, dan gelukkig te maken; en daar men niet gelukkig maakt is geen Vriendfchap. Twee al te zoetzappige malfche Zielen, zouden elkander uit toegevenheid bederven, bygevolg! Twee heerschzuchtigen zouden maar eens twisten, dat is waar, doch hun leven zou ook niets dan twist zyn. Twee oploopenden? Die zouden elkanders rust en gezontheid verwoesten, door de ziel te ontroeren, en het lichaam te fchokken. Twee zorgeloozen, vrolyken? geen grond van genoegen is by hen te vinden. Maar moeten hunne hoofddeugden evenwel niet gelyk zyn? Ik denk van neen! Twee ten hoogften zagtmoedigen zouden mooglyk vrede ten koste hunner vryheid kopen, en wie is gelukkig die niet vry is?

Die gelykheid moet dan, naar myn inzien, hier in beftaan. Men moet het eens zyn in alles 't welk men vóór iets wezentlyks houdt. Geen ware Vriendfchap zonder den diepften eerbied voor God, en zynen dienst; zonder een geöeffend verftand, en een oprecht hart. Is het des wonder dat Gy en Lotje elkander bemin?

mint? Ziet gy nu de reden niet duidelyk?

Vriendschap wil gelukkig maken; maar al wat ons waar geluk niet hindert, stoort ook de Vriendschap niet. Tot het geluk, en de Vriendschap heeft men eene zekere hoeveelheid van gevoel nodig. Wiens hart is gevoeliger dan het uwe? In Lotje hebt gy even het zelfde hart gevonden. Zie daar de grondslag van uw geluk, en ook van uwe Vriendschap. Gy ziet uwe Vriendin, gy leert haar kennen; uw hart luistert u in dat gy haar nodig hebt; gy ziet in haar u zelf. Zy behaagt u. Gy ziet met het vermaak van eene jonge schoone Dame, die haar gelaat voor den spiegel beschouwd, u zelf in uwe beminlyke Vriendin! Hoe smaakt u dit, myne Coosje? maak ik u niet een weinig Vriendschap-Coquet? Doorzoek u zelf, en gy zult, zo ik my niet bedrieg, zien, dat ik u niets vertel dan 't geen inderdaad zo is. Maar troost u, myn hartje! Uw Lotje is ook in deezen u gelyk. Hoe gaarn schryf ik aan jonge lieden van uw soort. Dit geeft my dikwyls de zoete gelegenheid om de blyde Tooneelen myner jeugd my voor den geest te halen; en niet zelden zien ik, met een glimlach, hoe

hoe de hele poppenkraam van romaneske denkbeelden weg valt voor het ernftig oog der Diepdenkenheid ! ô wat fcheelt het veel, uit welk een oogpunt men de voorwerpen ziet ! Het is uw fchuld niet, indien gy niet altoos juist oordeelt. Sta in 't leven op de plaats waar op ik my bevinde, en zie dan met uwe aandagtige oogen rondzom u, dan zult gy bevinden hoe veel men in een vyftien of twintig jaar opmerkens vordert. Veel lezen, en een langer leven geven ons zo veel niet voor uit: maar veel denken over zaken die wy ontmoeten, en die wy doorzoeken. Wat is eene geleerde Vrouw een nutteloos mensch, indien zy alleen zulke kundigheden bezit, die onze zedelyke waarde niet verhogen; ons niet nutter, niet aangenamer, niet van meer belang voor de Maatfchappy maken. Die alles weet, behalven het groot oogmerk waarom het aanbiddelyk Opperwezen ons tot denkende en werkende fchepzelen maakte, en plaatfte in eene Maatfchappy daar alles betreklyk op elkanderen is ! Daar elk het zyne tot het algemeen nut moet toebrengen !

Ik zal met de volgende aanmerkingen dee-

deeze ſtof voor afgedaan houden, en mynen Brief ſluiten.

Als wy, myne Coosje, ons zelf op eene verſtandige wyze vuurig beminnen, en alles ter hand nemen 't welk in ſtaat zy om het beste geluk waar voor wy als menſchen vatbaar zyn, wel te leren kennen. Wanneer wy dat geluk ons, door den veiligſten en korſten weg, bezorgen, en duurzaam maken, dan handelen wy redelyk. Maar wanneer hebben wy nu zo eene zuivere liefde voor onze Vrienden? is het niet dan, als wy omtrend hen juist zo handelen als wy ons zelf, volgens het geen ik zo even zeide, behandelen? Nu! *eenſtemmigheid in gevoelen*, over den aart van het beste Geluk, over de middelen om het deelagtig te worden, duurzaam, ja eeuwig, te maken, is de grond der ware Vriendſchap. Voor zo eene Vriendin, indien zy teffens *zoetheid van zeden*, en *een beminlyk karakter heeft*, voelt het welgevormde hart aandoeningen die zich niet laten beſchryven. Met die Vriendin vereenigt men zich ten vollen. Ydere poging die wy ter volmaaking van ons eigen geluk doen, breidt het geluk onzer Vriendin uit; alles is hier wederkeerig! Ik vergelyk de Vriendſchap van

twee

twee deugdzame en verstandige menschen; meermalen by twee Beekjes, die eenigen tyd afzonderlyk voortvloeyen, maar zich eindlyk in den boezem der Eigenliefde verliezen: nu maken zy één stroom uit; zy zyn onafscheidbaar.

Overeenstemming over den aart der pligten en des geluks, is dan de gelykheid waar van ik sprak. Overeenkomst in humeur maakt kinderagtige vriendschap, vrugtbaar in het bedryven van belachlykheden. Gelykheid in gevoelens over willekeurige devotie verschillen, maakt L veepagtige Vrienden, die voor elkander yveren en bidden, zonder verstand en zonder vrucht. Ondeugende Menschen zyn slegts Medegezellen in het kwade; nooit Vrienden.

Eensgezindheid in smaak, in geschiktheid voor de zelfde uitspanningen, afkeer voor dezelfde dwaasheden, inschiklykheid voor elkanders zwakheden bevestigt de Vriendschap.

Uw hart, myn waarde Nicht, klopte toen gy uwe Vriendin zaagt, toen gy haar nader leerde kennen. Uwe gevoelens vielen, om het zo uit te drukken, elkander in de armen. Gy ondervond de zeilsteenige kragt der zielen. Die Sympathie

waar

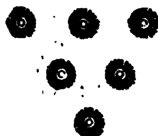
waar van veele menschen geen denkbeeld kunnen vormen en *daarom* voor beuzelpraat houden, maar die zo waaragtig bestaat als het Electrique vuur, dat men nu al meer begint te ontdekken. Uwe Vriendin is nu een zeer wezentlyk deel van u zelf. Waarlyk, Coosje, temperament en geaartheid maken eigentlyk den Mensch niet uit. Zy hebben dus met de Vriendschap niet veel te doen, zy die den bedryvenden, niet den lydelyken mensch ten voorwerpe heeft. Lotje en gy, kunt dus zeer wel Vriendinnen zyn om dat gy beiden alleen verschilt in het geen waar in gy lydelyk zyt, en het volmaakt eens zyt in alles dat in staat is om in jonge harten Vriendschap te doen geboren worden.

De Heer * * *, hoe zeer hy naar uwe t'huiskomst verlangt, en dat verlangen zie ik nog meer in zyne oogen dan in zyne woorden, heeft my gezegt: (want wy praten dikwyls eens in vryheid, Coosje,) dat hy u al het genoegen gunt 't geen Lotjes byzyn u kan geven; en dat gy, om zynent wil, uwe terug reis niet moet verhaasten. „ Myne liefde, voegde hy „ daar by, is niet zo bekrompen, zo „ zelfzoekend, dat ik haar, die ik zal

„ po-

„ pogen gelukkig te maken, zulk een on-
„ schuldig genoegen zoude doen vermin-
„ deren ". Evenwel hy verzoekt, u en uwe Vriendin te mogen afhalen. Dit heb ik hem belooft; zyne edelmoedige liefde verdient wel eenige beloning!

Het geen ik meer op dit stuk te zeggen heb, zal ik met u onder vier oogen afdoen. Vaarwel, myn lieve Nicht.

ELF-

ELFDE BRIEF.

GEEERDE BROEDER!

Ons gesprek, dat my nog levendig in den geest ligt, heeft my aanleiding gegeven om u het volgende te schryven.

Gy hebt gelyk, veelen onzer gegoede lieden staan naar den naam van *Liefhebbers* der werken zo wel van vernuft als der kunsten of Geleerdheid; en veelen van hen vallen op de oudheden. Verkiezen zy de Munten? dan brengen zy het, dit moet men toestaan, ook zó verre, dat zy een SOCRATES van een PLATO, en een MARCUS AURELIUS van een TIBERIUS taamlyk wel kunnen onderscheiden. Zy weten u ook te zeggen, dat het *Pantheon* en het *Amphitheater* twee zeer verschillende gebouwen geweest zyn.

Deeze soort van kundigheden, worden echter het meest gebruikt in het versieren

van Tuinen , en Lusthoven ; en wordt ons kenlyk onder het woord *smaak.* Smaak voerd het gebied over alle Kunsten en Wetenschappen. Smaak legt Hoven en grasperken aan. Smaak bevolkt deeze eenzaame plaatzen met een groot getal Satyrs , Faunen , en Dryaden : en terwyl het Ongeloof den Christelyken Godsdienst verdryft , zo herstelt de smaak in onze Tuinen de Heidensche Fabelleer. Zo de Landheer een vyver graaft, zet de smaak 'er terstond een Neptunes in , deftig uitgestreken met een drietand , en leunende op de eene of andre rivier. Zo hy een doorzicht laat uithakken , Smaak plaatst aan deszelfs einde een Apollo of eene Flora. Men kan naauwlyks eenige schreden voortwandelen , of men ziet niet dan Goden , en Godinnen. Zomwyl ontmoet men op nieuwe Buitens oude Tempelen met latynsche , (of wel griekſche) Opschriften versiert ; op dat de eigenaar ons toone, dat hy een Liefhebber en kenner der Oudheid , en der talen zy.

Dit gaat zo verre , dat men niet veel uuren Buiten kan omwandelen , of men zal dit bewaarheid zien. Bezoek den ryken Burger in zynen Tuin ; Den grooten Heer op zyne Buitenplaats ; ja den Dominé in zyne Pas-

Pastory, gy zult overal Goden en Godinnen ontmoeten, en dat wel eens zonder de betaamlykheid veel in agt te nemen.]

Ik geloof niet, Broêr lief, dat alle deeze menſchen afgodendienaars zyn, in den eigentlyken zin des woords. Doch wat zullen de gemeene lieden, ziende hoe weinig belang men thans in den Godsdienst ſtelt, toch moeten denken, als zy onze provintien met Heidenſche Godheden opgevult zien? Mooglyk beveiligt de gelukkige onkunde deezer menſchen hen wel voor de aanbidding deezer afbeeldingen, en dan zeker is het gevaar minder; maar waarom, vraag ik nogmaal, deeze Goden, in zulk eene menigte, en overal geplaatst? Waarom verſieren ryke Lieden hunne ſchoorſteenen met *Lares* en hunne Bibliotheken met *Penates*? Indien wy in de Heidenſche Theologie geloofden, dan hadt dit eenigen ſchyn van reden; doch nu dient het alleen om ons den ſmaak der bezitters te doen kennen: iets dat ons niet grooter van hun doet denken, dan voor wy wisten dat zy van dien ſmaak waren. Allen deezer hebben niet eens zo veel kennis als 'er vereischt wordt om hunne Goden wél te plaatſen,

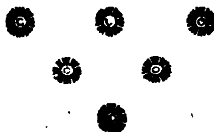
(zo zy kunnen gezegt worden niet overal in den weg te ſtaan !) Mynheer * * kogt als de Lui ook een partytje Goden en Godinnen, maar dewyl hy die lieden niet regt kende, en by zyn Tuinman daaromtrend niet veel lichts konde krygen, prykt zyn Vyver met een Boschgod, en zyn Bloemſtuk met een Pluto; terwyl Neptunes het Plein der Menagerie voor lief moet nemen, en eene Flora verwezen is tot het Slingerbosch.

Zou men zynen ſmaak niet kunnen toonen, al verſierde men tuinen, bosſchen of lanen, velden of vyvers, niet met deeze Goden? Zou het Beeld der Gezontheid, der Vrolykheid, der Milddadigheid, minder fraay zyn indien een PIGALE het gehouwen hadt? Zouden de beelden onzer doorluchte Vaderlanders die den Staat in den Oorlog met den degen, en in vrede met hunne pen uitmuntende dienſten gedaan hebben, ſchoone Zaalen ontſieren? Kan een DE RUITER een CÆSAR niet opwegen? Een WILLEM DE EERSTE, een BARNEVELD, zyn immers van oneindig meer belang voor ons, dan een MILTIADES of MARIUS. Levert onze intresſante Vaderlandſche Historie geen onderwerpen uit voor onze

Schil-

Schilders, en Beeldhouwers? ô, myn lieve Broeder, indien ik eene schilderes ware die een Heldendicht kon schilderen, ik zou daar onderwerpen vinden, het penseel van LE BRUN of RUBBENS overwaardig! Ik bemin myn Vaderland om dat het het land der Vryheid is, en ik ben geëmlyk als ik zie dat men het, (zeker om vreemden natevolgen) voor zo gering en van zo weinig belang houdt. Hoe kleinder deszelfs omtrek is, des te grooter moet onze verwondering zyn over het groot getal uitmuntende persoonen, die het voor de Vryheid, den Godsdienst, de Kunsten, en de fraaye Letteren heeft opgevoed; en over de menigvuldige en groote gebeurtenissen die 'er zyn voorgevallen.

Hier van eens nader. Vaarwel.

TWAALFDE BRIEF.

MEVROUW, ZEER GEEËRDE VRIENDIN!

Het beleeft, om niet te zeggen hartelyk onthaal, waar mede gy my ontfangen hebt, zal niet ligt uit myn geheugen gewisſcht worden, en dewyl Gy op geene complimenten geſtelt zyt, zal ik, in deezen, óók mynen ſmaak volgen, door u eenvoudig doch oprecht dank te zeggen voor alles. Groot is de verandering die ik onderga: dan, myne geneigtheid voor het Buitenleven bewaart my voor Somberheid: eene aandoening die den geest meermaal overvalt als men van een woelig en vermaak- vol leven, weder keert tot de Huislyke eenzelvigheid. De gewoonte, zegt men, is de tweede natuur, en ik heb zo lang Buiten gewoont, dat dit wel éëne der reden zyn kan, die my doen wenſchen om 'er altoos te woonen. Veele menſchen, die zich de vryheid aanmatigen om over alles beſlisſend

te

te spreken, zeggen: dat iemand van een levendig, vrolyk karakter, niet zeer geschikt zy voor eenzaamheid, en stille; twee eigenschappen van het Landleven. Doch dit zeggen is by my niets minder dan eene *Axioma*. Menschen van een levendig, vrolyk karakter, zyn juist de meest geschiktste Lieden der Waereld voor het Land verblyf. Men vormt zich doorgaans zulke dwaaze, en oneigene begrippen van levendigheid en vrolykheid, dat het my echter niet zeer verwondert als ik dus hoor praaten. Een rusteloos, woelagtig mensch, is geen mensch van een levendig karakter: een beminnaar van luidschaaterend gelach, van groote en verwarde byeenkomsten, van Publike vermaaklykheden, is de vrolyke mensch niet: indien dit zo ware, dan zeker, hebben zulke menschen gene geschiktheid voor eenen staat, waar in wy zelfs de schaduw deezer dingen niet vinden. Men dwaalt ook, als men voorgeeft, dat vrolyke, levendige karakters niet zonder gezelschap kunnen leven. Het tegendeel zoude men, bedrieg ik my niet, kunnen verzekeren.

Gy, Mevrouw, zyt hier een voorbeeld van: uwe aangenaamste uuren zyt

gy aan uw Buitenleven verpligt, maar, dewyl uw lot u niet toelaat altoos Buiten te wonen, voegt gy u zo veel gy kunt naar de ſtad, in alles wat niet ten hoogſten onbillyk of dwaas is. Hoe zeer verſchilt gy in dit opzicht ook met de meeste onzer dames van het *eerſte fatſoen*; zo als men toch zulke menſchen noemt, die zeer ryk zyn of wier mannen zeer aanzienlyke plaatzen bekleeden. Veelen, ja alle, mag ik zeggen die *du Ton* zyn, ſchrikken voor het aangenaamſte Sayſoen, en zouden niet te bewegen zyn om Buiten te komen, indien haare hoogmoed haar deezen ſtap niet deedt doen, en zo zy geen middelen uitgevonden hadden om het Stadsleven op het Land intevolgen: zouden zy de publike vermaken en wandelingen verkiezen voor een ruime woning op het Land, en voor de aangename kuyeringen door eenzaame velden, en ſtille Boschjes? Welk vermaak kan zo eene Dame toch ontfangen uit den langſten en ſchoonſten zomerdag, als zy zeer wél weet dat zy zich het best by het kaerslicht voordoet? De meeste klagten worden geuit over het gebrek aan uitſpanningen, of gebrek van gezelſchap. De Brief die ik onlangs occaſie had om te lezen, en dien ik gecopieert hier inſluit, is geſchreven door ee-

ne

ne dezer Dames, in een tyd toen onze Republiek door Partyschappen ontrust, en grootlyks geschokt wierdt: die tyd hoef ik u niet nader te omschryven, noch ook het jaar aantewyzen; zie hier den Brief.

Myne lieve Mevrouw Hoofsch.

„ Wat heb ik uitgestaan, hoe ben ik
„ geplaagt, zedert ik hier Buiten gekomen ben! ô Myne Waarde, wat verlang ik om weder in de Stad te komen!
„ De Poëten mogen wat aan praten van
„ liefelyke weiden, heldre stroomen, en
„ schaduwryke lanen; doch ik zou veel
„ liever in de bedomptste, en onzuiverste
„ wyk der stad wonen, dan nog zo een
„ zomer op het droevige Land doorbrengen. Zult gy 't wel kunnen geloven?
„ Ik heb in al dien tyd nog geene kaart
„ in myne handen gehad? En daar is in
„ deeze provintie zo veel te doen over —
„ dat het voor my niet is om uitteſtaan!

„ Ons huis gelykt, zedert dat wy hier
„ zyn, een Herberg. Onze deur staat
„ voor yder oopen, hoe slegt hoe gering

„ hy 'er uitziet, indien hy maar een
„ goed Patriot is; (zo noemen zy, myn
„ Lief, een man die onze party houdt.)
„ De witte en fraaye vloeren zien 'er
„ elendig uit door het geloop en gekras;
„ ('t is of de boeren ſpykers in de ſchoe-
„ nen hebben,) ydere kamer lykt wel
„ een ſtal; en de groote behangen zaal
„ ſtinkt zo zeer naar tabak, en Likeurs,
„ dat ik 'er niet in harden kan. ô Gy
„ weet niet wat ik uitſta! Gy zoudt my
„ voor eene gelderſche Freule houden, in-
„ dien ik het u ſchreef. Wy zitten nooit
„ aan tafel, dan in het gezelſchap van
„ een douzyn lompe ruwe ſchepzels, die
„ minder welgemaniert zyn dan hunne
„ *Valets des Chambres*: en ik heb niets
„ te doen dan hunne borden te vullen,
„ en op hunne gezontheid te drinken.
„ Zomtyds krygen deeze vlegels het in
„ 't hooft om my een kusch te geven;
„ en dat mag ik niet weigeren, om dat
„ myn Heer nodig oordeelt hen te vriend
„ te houden. Zult gy my, Mevrouw
„ *Hoofsch*, niet uitlachen, als ik u zeg
„ dat ik morgen met een kind van zekeren
„ ryken Boer ten doop ga? En dat zy
„ my ziek maken met hunne zogenaamde
„ Boerenkandeel? dit alles moet ik in-
„ willigen, om dat de Buffel niet zou zeg-
gen,

„ gen, dat Mevrouw Polit, een grootsch
„ Nest is; en zich inbeeld meer te zyn
„ dan hy. Hier is ook, eenige uuren in
„ den omtrek; geen gezelschap dat voor
„ myne Huishoudster goed genoeg zyn
„ zoude. Onze charmante Mevrouw Ba-
„ biole, is wel buiten; en wy zien
„ elkander in de stad; maar hier mag
„ dat niet zyn, om dat myn Heer Ba-
„ biole van onze party niet is; hoewel
„ de man goed noch kwaad 'er aan doen
„ kan. Onze Willem kreeg een Schotsch
„ antwoord, toen ik hem, by onze komst
„ alhier, naar Mevrouw toezond, om
„ te vraagen: „ hoe of haar Hoogedele
„ voer " ? en ik deed het waarlyk in
„ eenvoudigheid.

„ De grootste vriendinnen die ik hier
„ heb, zyn Mejufvrouw de Schoutin, wiens
„ man te gelyk ten besten van het Va-
„ derland snydert; en een Burgermeesters
„ vrouw, die spelden en naalden aan den
„ eenen kant van den winkel verkoopt,
„ terwyl de Burgermeester aan den an-
„ deren kant zyn schaafbank heeft. Dee-
„ ze twee schepzels drinken meest alle
„ daag thee met my! Ik ben verpligt
„ haar, en dat elk met een kleine
„ schreeuwlelyk, des avonds in myne
„ koets te nemen, als ik myn tourtje-

ry-

„ ry! ik zal, vrees ik, nog genoodzaakt zyn, om met deeze twee sleeplendenen van vrouwlui, te jassen om een stuiver! De Schoutin is eene zeer heftige Partyster: zy heeft twee lelyke groote honden, die zy, uit respect voor myn man en zyn broeder de Advocaat, *Polit*, en *Loos* noemt.

„ Voorleden week hadden wy hier een Bal! dat was een Bal! Ik opende het met een ouwe Susanneboef, eenen Heer Horlebeen: hy hadt, zo waar als ik leef, geen handschoenen aan; en stompelde met my al om en om, even als een dansende Beer.

„ Maar daar is nog iets dat my kragtig verveelt: deeze Luiden van fatsoen staan zeer op hunnen rang, en men kan zich niet naauw genoeg wagten, om in deezen geen ergernis te geven. Een Notaris Vrouw, Juffrouw Penneschagt, is zo boos op my, dat ik vrees dat zy haar man van party zal doen veranderen, om dat, op onze Dansparty, haare Dochter, een vinnig hovaardig Nufje, nu eerst van 't school gekomen, niet was opgehaalt om te dansen voor den Brouwers Dochter; *offchoon de hele waereld wist dat haar*

 „ *Doch-*

„ *Dochter , zelde zy , een fatsoendelyk*
„ *meisje was , van ouwers tot ouwers* ".

„ Ik wou , om een lief ding, myn waar-
„ de Mevrouw , dat gy myne Kleerkamer
„ zaagt ; gy zoudt u verbeelden dat gy
„ in een Fransche winkel kwaamt. Myne
„ Kamenier en ik hebben , deeze gehele
„ week , niets gedaan dan kokardes ge-
„ maakt , en met myne eigen handen
„ heb ik die aan zweeterige hoeden ge-
„ hecht : Is dit uitteſtaan ? Ik mag my
„ zelfs niet kleden zo als ik wil ; ik moet
„ hooge kleuren dragen , offchoon die
„ my , by uitſtek , lelyk ſtaan. Vaar-
„ wel , en leef gelukkiger in de vrolyke
„ ſtad dan ik hier leef ! enz.

Gy , Mevrouw , zult my wel toe-
ſtaan , dat Mevrouw Polit zeer te bekla-
gen was ; doch haar verdriet ontſtond
grotendeels uit den onbevalligen tyd waar-
in zy toen leefde. Het Buitenleven had
'er geen ſchuld aan. En genomen , dat
deeze Dame in onze geruste dagen leef-
de , zy zoude , met zulke ſtadſche nei-
gingen , en zulk een ſmaak voor zaken ,
die , op zyn best genomen , onſchuldig
kunnen heten , nooit geſchikt geweest zyn
voor het Buitenleven.

De

De aangenaamheden die het Land ons aanbied, zyn van eenen ſtillen en zagten aart. Een harte dat niet aandoenlyk is; eene ziel die zich nimmer bezig gehouden heeft met overdenkingen harer waardig; driften die naar de ſtem der Reden niet hooren; een ſmaak voor het kleine, het beuzelachtige, of het woeste, ſtellen ons buiten ſtaat om in een Paradys zelfs gelukkig te zyn. En lieden die in de groote Waereld leefden, die voor haar opgevoedt wierden, en aan eene fatſoendelyke luiheid gewent zyn, kunnen in zich zelf niets vinden dat hen aanmoedigt om de kennis met zich zelf ſterk voort te zetten. Wat my betreft, ik ken geen grooter aardſche gelukzaligheden, dan gelukkig te kunnen zyn op het Land; en al wat de Stad met hare Comedien, Operaas, Bals, enz. kan ten toon ſpreiden, is enkel beuslary, by de beſchouwing der bosſchen, weiden, velden, koornlanden, tuinen, en ſtroomen. Hoe menigmaal ik ook opſtond om de Zon te zien opgaan; hoe dikwyls ik des avonds myn gezicht naar het Westen keer, en myne oogen, 't zy met of zonder Telescoop, den ſtarren hemel aanſchouwen; zo blyft dit altoos nieuw voor my, en myn hart vloeit over van dankbaarheid

aan

aan dat Wezen, 't welk my in den rang der redelyke ſchepzelen plaatſte, en dus in ſtaat ſtelde om te zien op welk een heerlyk ſchouwtooneel ik my bevinde! Aan weinig onderwerpen ben ik ook zo gehecht. Men kan my bykans eene Dweepſter noemen, als het myn gelieft Buitenleven raakt! Ik zou liever een klein hoekje tuin en land, met een onaanzienlyk huisje daar op, bewonen, dan eene der Paleizen op Heere of Keizers gragt.

't Is waar, men heeft Buiten weinig gezelſchap, dat ons kan behagen; doch wordt dit niet rykelyk daar door opgewogen, dat men ook, uit eene lastige beſchaafdheid, niet verpligt is om menſchen te zien, te ontfangen, en met beleeftheid te behandelen, die ons doodelyk verveelen, en die ons dien grooten ſchat, *Tyd*, ontrooven; om dat zy met zich zelf verlegen zyn, en niet begrypen, dat denkende menſchen, zéér véél te doen hebben? Ik ben niet bang van menſchen; dit weet gy: ik bémin de gezelligheid; maar indien ik kiezen moest, menſchen te zien die niet wys genoeg zyn om my te leren, en niet gek genoeg om 'er my eens mede te vermaken, of zelden iemand die een goedgezelſchap is te zien: ik

ik koos, zonder bedenking, het laatste. Doch wat belet ons, die altoos Buiten wonen, nu en dan eene Vriendin, onze agting waardig, by ons te noodigen? Lieden van de Mode moet men zeker niet op de Dorpen zoeken; maar moet men dan van de mode zyn, om alle vereischten te hebben, die ons gezelschap nuttig en aangenaam maken? Meer dan eene eenvoudige Boerin ken ik, bezoek ik, en bezoekt my, en ik verzeker u, dat ik met die meer verstandige reden gevoert heb dan men in de *fraaye* Gezelschappen zoude durven opperen. De karakters deezer Menschen zyn niet van ééne zoort: de vrolyke, de peinzende, de vernuftige, de grappige, de ernstige heb ik hier gevonden; en ik heb wel eens verbaast gestaan over de aartigheid van een antwoord, of de snedigheid eener aanmerking. Men vindt zeer *degelyke* lieden onder deeze menschen; en die eene uitgebreide liefdadigheid hebben.

Onze stedelingen zyn van dit alles onkundig. Yderen Boer is een lompert, ydere Boerin eene onnozele sloof, die niet dan van werken weet; en zy zullen zeer laag over my denken, als zy weten, dat ik uuren lang vermaaklyk of nuttig met dee-

deeze menschen doorbreng. Eenzelvigheid is zelden aangenaam: dat beken ik; maar, zien zulke Burgers wel meer onderscheid tusschen de onderscheiden soorten van gras en bladeren, dan tusschen deeze myne Vrienden.

Breng een verstandig mensch, die gewoon is, met aandagt te zien, in een Weide, of door een Akkerland; en vestig zyn oog op dat groen; dan zal hy niet alleen zeer duidelyk elk plantje onderscheiden kunnen; maar zelfs elk grasje; ja, hy zal geen twee vinden die elkander volkomen gelyken.

Het geen ik van het groen zeg, pas ik op myne Landlieden toe; waar is dan die eenzelvigheid? Ik zou, dunkt my, met veel reden kunnen beweren, dat men, in de groote Waereld, die ryke verscheidenheid van karakters niet eens kan vinden, om dat onze jonge lieden allen in der Mode-vorm gefatsoeneert worden; en geene sterkte van geest genoeg hebben om te zyn, 't geen zy zyn zouden, zo men hen niet geleert hadt, wat zy doen, wat zy laten, wat zy denken, en wat zy spreken moeten.

Dit betreffende de Converfatie. Doch de ware Beminnaars van het Buitenleven, hebben geheel andere bronnen van vermaak! zy ontfpringen uit de aandagtige en verftandige befchouwing van de heerlyke Werken der Natuur. Onze ziel breidt zich, als 't ware, uit, als zy zich omtrend het groote, het verhevene bezig houdt. En wie is zo ongevoelig godsdiensteloos, dat hy den rei der gefchapene dingen, voor zo verre die onder ons gezicht vallen, kan befchouwen, zonder God te danken voor zyn beftaan, voor zyn aangenaam beftaan in een leven waar in even zo wel roozen als doornen groeyen.

Aandagt is de voedfterling der Eenzaamheid, en de Eenzaamheid woont op het land: van hoe groot een belang de aandagt voor verftandige, volmaaktbare wezens is, behoef ik u, Mevrouw, niet te bewyzen.

Als de ftille en werkzame Landbewoner moede is van denken, lezen, of fchryven; als zyne dierlyke geesten te veel verminderd zyn om hem zyne oeffeningen langer te doen voortzetten, ftaat hy op, en ademt blymoedigheid en gezontheid op nieuw in, terwyl hy in zynen tuin wandelt,

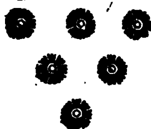
delt, en door bloemen en planten verkwikt word. De noodige lichaams beweging kan ons (zo wy niet eene geleerde luiheid hebben,) niet ontbreken. Voor my is 'er altoos iets te doen; nu moet ik schoffelen, dan harken; dan iets verplanten, dan opbinden; deezen tak buig ik dus, en die bloem plaats ik daar. Er is naauwlyks een plantje in myn tuin, of ik ken het van naby: en geene Coquette kan met meer leedwezen het verval van hare schoonheid ontdekken, dan ik het verwelken van eene bloem! of een Petitmaitre, dat hy grys wordt, en rimpels krygt, dan het my deert, als ik eene schoone hiacint, of auricula verlies!

Mag ik, Mevrouw, uit dit alles niet wel myne oude stelling bewyzen, dat onze geschiktheid, tot iets dat wy genieten, ons eigentlyk gelukkig maakt, en dat ook onze ongeschiktheid ons in 't midden van 't geluk dat geluk niet doet smaaken?

Ik erken dat een wys mensch, die zyne pligten gehoorzaamt, altoos te vreden is met zyn lot; en die plaats, daar de Voorzienigheid hem stelt, met genoe-

gen in houdt; doch dit neemt niet weg dat ik den Hemel niet uit grond van myn bewogen hart danke, om dat ik van myn twintigfte jaar af gedeelt hebbe in alle de beminlyke en nuttige Genoegens van het Buitenleven. Dáár moest ik zyn, om, op myne wys, gelukkig te zyn; dààr hoop ik ook, wanneer myn lot mogt veranderen, te blyven. In weerwil van alle bedenkingen, zo wel gunftige als ongunftige, my voorlang gewent hebbende, om *wel te doen en niet om te zien*; niet befluiten kunnende, om zulk een beuzelagtig vermaak als het bemoeyen met eens anders zaken geeft, aan veele menfchen, die, zo zy wyzer waren, of iets meer te doen hadden, dat zouden verwerpen, iemand ter waereld te benyden.

Ik blyve enz.

DER-

DERTIENDE BRIEF.

WAARDE VRIENDIN!

Onder de veelvuldige karakters, die wy meermaal hebben opgemerkt, zyn ook de Raadgevende en Raadvragende karakters. MOLIERE, die groote kenner van het menschlyk hart, heeft ons in zyn *Mariage Forcé* van de laatste een levendig afbeeldzel geschildert, en getoont, dat men zelden raadpleegt, dan na dat men reeds besloten heeft wat men doen zal. Hoe onwaarschynlyk dit by daaglyksche Opmerkers ook moge zyn, zo leert de Ondervinding dit; en de oorzaak is niet zeer verborgen.

Wat de Raadgevenden betreft, hun getal is Legio. Over die zal ik u eens eenige gedagten mededeelen. Hy die my raad geeft, gelooft altoos dat zynen raad door de Vriendschap is opgegeven. Hy zegt het trouwens zelf; en weinig men-

ſchen zyn zo onbeleeft van hem niet op zyn woord te geloven. Indien wy echter nadenken, wat wy doen, dan zullen wy ſpoedig beter onderricht worden. De Bron waar uit onze zucht om raad te geven vloeit, is onze ydelheid! De meesten onzer zyn dwaas genoeg om te geloven, dat zy verſtandig zyn, en veel verſtandiger dan die en die, en nog al een ander, die zy gemeenzaam kennen. Alles wat deeze gedagten bevestigd, vleit ons. Hy die ons raad vraagt erkent zyne minderheid, en die minderheid ons behagende, doet ons ook den Raadvrager met goedkeuring beſchouwen. Wy krygen daar door ook gelegenheid om van onze gevoelens, ſtellingen, en regels te ſpreken; van ons zelf, en veel van ons zelf te ſpreken, en, dat alles overtreft, zeer veel goeds van ons zelf te ſpreken. Daar zyn ook maar weinigen, (zo eenigen,) die deeze gelegenheid van de hand wyzen. Méér ingenomen zynde met onze verwaantheid, dan met het belang des Raadvragers, verlaat hy ons ook, doorgaans, zonder veel nuts opgedaan te hebben: en onze Raadgeving behelst veelal onze eige Lofreden.

Zie daar, waarom de *geest der verbeetering* ons zo algemeén bezielt! Indien wy

waar-

waarlyk, uit een beginſel van vriendſchap werkten, dan zouden wy 't nut des Raadpleegers in 't oog houden; en zo wy eerlykheid by vernuft bezaten, zeker nut doen.

Eene raadgeving kan ongetwyffelt zeer goed zyn, als 'er onkunde by den raadvrager is. Een Doctor, een Advocaat, een Predikant, kunnen ons zomtyds van veel dienst zyn, door ons te onderrichten van het geen wy niet weten, en waar aan ons echter zeer veel gelegen ligt. In de meeste gevallen is zy echter onnut, ja meermaal belachlyk! Zie hier de reden: men ſtelt zich zelf ten voorbeeld ter navolging. Indien een heerschzuchtige raadpleegt, by een man van gematigde neigingen, zo zal hy dit antwoord krygen: „ zie van deeze uitzichten af; ſtel u niet bloot aan ongemakken, aan gevaren, aan verdrietlykheden die gy zult ontmoeten. Geef u over aan de ſtille genoegens der Oeffening; leef gerust ". Laat de Raadpleger niets verzuimen om zyne heerſchende drift voorteſtaan: De gematigde man zal 'er op aandringen *dat hy niet heerschzuchtig zy.* Is dit echter wel verſtandiger gehandelt, dan dat een Doctor tegen zyne Zieke zei-

de : *Heb toch geen koorts !* Alle oude lieden spreken echter dus. Indien een jongeling hen om raad vraagt , hoe hy zich best in de Waereld kan gedragen , zy roepen hem toe : Ontvlugt de Publieke „ vermaken , de vrouwen , en kinderag„ tige bezigheden ; poog alleen uw for„ tuin te vestigen : volg ons voorbeeld ". „ Maar , zegt de Jongeling , ik ben nog „ zeer aandoenlyk voor vermaak ; ik bemin „ de Sex ; hoe kan ik 'er van afzien "? Hy heeft goed praaten ! de oude lieden begrypen niet, dat hy iets van dit alles nodig heeft , om gelukkig te zyn , niet langer geschikt zynde voor de streelingen der zinnen. En elke drift , die wy zelf niet voelen , denken wy dat een harsschenschim is. Oude lieden zyn ongeschikt voor de keurigste zinlyke aandoeningen ; en zy vergeten , ongemerkt , hoe zy in hunne Jeugd daar aan verslaaft waren !

Als wy , myne Vriendin , zien , hoe yvrig men is in het Raadgeven , kan men zich verbeelden eene menigte zwemmers te zien , die elk door de byzondere trekking des waters wordende voortgezet , de hoofden uit de golven heffen , om elkander toe te roepen. „ *My moet gy volgen :* „ *daar moeten wy landen.* Aan eenen anderen

te raden, dat hy dit zegge, dit doe, beduidt doorgaans niets ter waereld, zo men zyn eigen belang niet bedoele. En wy kunnen zeggen, met den Vader van Lucinde, *Gy, meester Josse, zyt een Goudsmit.*

Toon my eens een zot, die zich niet verbeeld, dat hy een verstandig mans gedrag zoude kunnen regelen. Dit herrinnert my het gedrag van zeker Koning der Wilden, die alle ogtend zyne hut uittreedt, om aan zynen broeder, de Zon, zynen loop aantewyzen!

Gy zult mooglyk zeggen: „De Raad„gever kan zich ongetwyffelt vergisfen, „en aan vriendschap toeschryven, 't geen „alleen eene vrucht zyner verwaantheid „is; maar hoe kan zich de Raadvrager „daaromtrend zo zeer misleiden? ziet hy „zyn waar belang dan niet"? Zie hier myn antwoord:

Wy zyn allen genegen, om te geloven, dat anderen in onze Belangen een oprecht en groot deel nemen; en 't is zo niet. Voeg hier by, dat de meeste menschen te zwak zyn om zich zelf te leiden, om zelf te besluiten; zy moeten overgehaalt worden tot het geen zy besluiten zullen; en om

dat het niet moeilyk valt zulke menschen hooge gevoelens van ons in te boezemen.

Ik ontken niet, dat men, by gebrek van raadvraging, niet in zeer veele fouten kan vervallen. Een verstandig man is ongetwyffelt de Loots, die ons van veel dienst zyn kan, op de reize des levens; maar wie is die verstandige man? Indien wy hem vinden, dan zal ik de eerste zyn om by hem te gaan, en ik zal zo veele jonge lieden medenemen, als 'er zynen wyzen raad nodig hebben.

Het blyft met dit alles toch wáár, dat wy zo wel door verkeerden raad droevige misslagen begaan, als dat wy, door onze eigêne zinlykheden optevolgen, zeer verkeert kunnen handelen. Om die reden behagen my deeze woorden van den wyzen SOCRATES altoos: „ ô, konde ik altoos op myne hoede zyn, omtrend myne meerderen, en omtrend myne vrienden! konde ik altoos den vrede myner ziel behouden, en een gerust hart bezitten! ô, konde ik altoos de stem der Reden hooren! zy is de beste Raadgeefster ”.

Zo wy de stem der Reden gehoor geven,

ven, dan zullen wy in staat zyn om slegte raadgevingen te verwerpen, twyffelagtige bedenkingen op de schaal van ons oordeel te wegen, en ons niet te laten bedriegen door den rang, de geleerdheid, den ouderdom, of de verdiensten van den Raadgever!

Zoude 'er nu geen kans voor ons zyn, om hem, die verdient dat wy hem raadplegen, uittevinden? waaraan kunnen wy weten dat zynen raad goed is? Ik geloof, ja, dat wy hem kunnen vinden en zynen raad beproeven.

Alle Driften hebben hare byzondere taal: men kan des, den gegeven raad overwegende, zien, uit wier mond zy komen. Ik heb reeds gezegt, dat verwaantheid de groote Raadgeever is; Hare raadgevingen zyn altoos vernederende, en worden juist daarom weinig gevolgt. De Verwaantheid geeft hen, en zy worden door de Verwaantheid verworpen. Zy is het aambeeld die den hamer weêrstand biedt. De kunst om eenen gegeven raad smaaklyk te maken, is geheel onbekend by de Verwaantheid: 't is genoeg dat zy ons toespreekt, en ons vernedert.

Zy

Zy onderzoekt niet ; haare raadgevingen zyn beslisfend ; en haare beslisfingen zyn het kenmerk haarer onkunde. Zy redentwist over het geen zy denkt te weten, en bemoeit zich met het geen haar onbekend is, niets ter waereld.

Dit is de handelwys van een *braaf* verstandig man niet. Zyne eigenliefde toont zich niet in dit haatlyk licht. Zo hy eenen raad geeft, dan eischt hy niet, dat wy dien volgen. De ware Rede vreest altoos, dat zy het onderwerp niet genoeg bezien, en uit alle gezichtpunten waargenomen heeft. Hierom zyn hare uitdrukkingen bedaart, en gematigt. Zy zegt : „ Ik geloof dat gy die zaak „ dus moet behandelen ; dit is myn raad ; „ en dit zyn de reden daar van ; maar „ volg dien niet zonder nader onderzoek ". Zy alleen kan ook ingang vinden by lieden van verstand ; en zo zy by gemeene verstanden niet altoos dat zelfde vermogen heeft, dat komt, om dat die menschen meest allen besluiteloos zyn ; om dat zy overgehaalt willen zyn, om dat zy alleen volgen willen. Zy leenen dus natuurlyk meer hun oor aan de luidschreeuwende stem der Dwaasheid, dan aan de twyffelagtige uitspraken der wyzen.

De

De raadgevende Vriendſchap ſpreekt bykans dezelfde taal, maar zy voegt de tekens harer deelneming in ons belang daar nog by. Hoe veel, myne waarde, ligt 'er ons dan aangelegen, dat wy eene goede keuze doen omtrend onze Vrienden; en hoe dwaas doen wy, als wy onze byzondere belangens openbaren aan elk, die gelooft, dat hy in ſtaat is ons te raaden.

Indien wy de kennis met ons zelf meer doorzetteden; indien wy ons eigen hart onderzogten, onze wezentlyke belangens kenden, en behartigden, welke ons altoos zullen ontglippen zo wy die kennis niet verkrygen, dan zouden wy meest altoos in ſtaat zyn, om zo wel onzen eigen raadgeever, als Doctor, en Predikant te zyn; immers in de dagelykſche voorvallen eenes huislyken levens. In groote en gewigtige zaken zullen wy echter altoos den raad eens verſtandigen, eerlyken, tederhartigen Vriends nodig hebben; 't zy, om dat wy niet kunnen beſluiten tot iets 't welk best voor ons is; 't zy, dat wy dat beste niet zien. Vaarwel, leef gelukkig. Ik ben altoos uwe waare Vriendin.

VEER-

VEERTIENDE BRIEF.

MYN HEER!

Die ongemakkelyke *op uw zelfsheid*, (mag ik het zo niet wel noemen?) die u, nu gy wat meer menschen begint te zien, hindert, en u niet zo aangenaam maakt, als gy buiten dit gebrek (ik spreek zo als ik denk) wezen zoudt; — Dit gebrek dan wenscht gy te verbeteren, en gy doet my de eere aan om te denken dat ik mooglyk u iets daar tegen zoude kunnen aanwyzen. Laat ik het beproeven! overweeg gy, in hoe verre myne denkbeelden gegrond zyn.

Om alle byzonderheden in onze manieren, spraak, en zelfs in onze kleding voor te komen; om ons zekere styfhoofdige gehechtheid aan byzondere zaken, van geen belang in zich zelven, af te wennen, is 'er, dunkt my, niets beters dan dat wy met veelderleye soorten van

men-

menschen omgaan, en ons voegen by lieden, die met ons in jaren, in beroepen, in vernuft, in omstandigheden, en in gevoelens verschillen. Hy, die zich als besluit in den kring van hen, die met hem in allen opzichte overeenstemmen, die het zelfde doel beschieten, die dezelfde begrippen koesteren, krygt daardoor zekere styfheid, iets pedants, 't welk hem ongevallig zal maken, in het gezelschap van andere lieden. Wy behoorden dus onzen geest in zulken naauwen omtrek niet te besluiten; maar uit te breiden, maar te verzoeten door onze denkbeelden te vermeerderen, en onze manieren te beschaven. De noodzaaklykheid daarvan ondervindt gy, myn Heer, nu reeds: ik hoef dus niet veel woorden te spillen, om u iets te bewyzen, 't welk de Ondervinding u leert, en waar tegen gy reeds hulpmiddelen poogt op te spooren.

De Bezigheden waartoe jonge heeren geschikt worden, (indien zy die behartigen, zo als gy gedaan hebt, meen ik,) nemen hunnen geest zo geheel in, dat men altoos kan merken, of het te pas komt of niet, wat hunne bezigheden zyn; ten zy dat zy dit gebrek door eene goede opvoeding, of een gezond oordeel

we-

weten te vermyden. De Doctor, de Advocaat, de Kunstenaar, de Koopman voeren altoos het woord, offchoon men over een onderwerp spreekt waar in zy, in die hoedanigheid, geen het minste deel hebben. Ik zwyg van de Eerwaerdens; elk weet, dat zy met dit euvel zo zeer als de opgenoemden besmet zyn, indien zy niet wel opgevoed zyn, en weinig verstand hebben. Laat ik liever een woord spreken over myne Broederen de Poëten. Lastiger wezens geloof ik niet dat 'er in de beschaafde waereld zyn; en de kleinagting waarin de Kunst der Kunsten, de Poëzy, by veelen is, hebbe men te danken aan die eeuwigduurende Babbelaars, welke hunne Vaerzenmakery voor Dichtkunde aanzien, en, want die helden zyn doorgaans byster vernuftig en magtig woelagtig, juist daarom menen, dat zy ons niet beter kunnen vermaken, dan door het *Opsnyden* (om geen Koningsgoed zouden zy *reciteeren* willen zeggen,) hunner Vaerzen. Wat is intusschen onbeschaafder, dan dat ik my meester maak van het discoers? Dat ik denkende en geoeffende menschen het hoofd breek met *myne* opstellen? Waarlyk, wy gelyken dus doende naar den Poëet waar, van Vader HORATIUS spreekt... Maar hoe

hoe ſpeel ik hier zelf zo magtig de Sçavante ? dit is ook zo heel mooi niet in my. Ten ſlotte dan ! dit gedrag maakt ons, als alles nog ten besten keert, belachlyk, en doet ſtemmige uilskuikens geloven ; dat al de Dichters misſelyke Portretten zyn, ja dat het Poëtisch vernuft, en het gezond oordeel, niet in de zelfde harsſenen kunnen gevonden worden. Gy zyt, Myn Heer, geen Poëet ; dit is des buiten u ; doch ik zal u echter weer by komen, als ik met onze fraaije Dames gedaan hebbe. Deeze lieve Zielen, die het gezelſchap van kundige verſtandige lieden ſchuwen, kunnen niet praten dan over Bals, Danspartyën, *amourettes* ; en onze zoete jonkertjes, over de zelfde onderwerpen, of over niet met al ! Elk driftig voorſtander van zekere Party in den Staat of in de Kerk, zal, zo eene goede opvoeding hem hiertegen niet behoedt, yder die van de tegenovergeſtelde Party is, voor een gek, een huichelaar of een verrader houden. Yder heethoofdig Dweeper verdoemt allen, die niet met hem langs den zelfden weg naar den hemel gaan willen, onder het geleide van den Heiligen dien zy blindeling volgen Zo is het ook gelegen met onze Liefhebbers van Paarden en Honden, met onze Bemin-

naars der Harddravery, en het Zweephaalen; tot de knopen hunner rokken toe, dragen de merktekens hunner liefhebbery, en men kan geen kwartier met zulke knaapen geplaagt zyn, of zy vertellen ons historien in dien smaak, waar aan wy niets hebben, en die doorgaans met een „ ei, ei, zeg je zo Jonker?" beantwoord worden.

Aan de misselyke gewoonte, om zich altoos met dezelfde lieden, en dezelfde onderwerpen bezig te houden, hebbe men die naauwgeestigheid te danken welke onze Lieden van het grootste fatsoen zo beuzelagtig in gezelschappen maakt, en die plompheid die de ryke Lieden zo onbescheiden doet zyn, ja die onaangename ontmoetingen die ons niet zelden voorkomen.

Maar indien eene uitgebreider Zamenleving zo noodzaakelyk is, om ons voor de opgenoemde onvoegzaamheden te bewaren, hoe zeer behoorden wy dan niet op onze hoede te zyn, om die ongeschiktheid, die 'er vry natuurlyk is tusschen lieden van zeer verschillenden ouderdom, weg te nemen! Ik zie, dikwyls, met ongenoegen, dat oude en jonge lieden,

zo zeer van elkander verwydert zyn ! Lieden van jaren voegen zich zo zorgvuldig in Collegies te zamen ; als of zy het 'er op toeleiden , om toch met de jonge niets te doen te hebben ; en de laatsten hebben ook veel meer smaak in buitensporige vermaken om te zwerven , dan in het gezelschap der eersten te zyn. Indien echter beiden zich eenigzins naar elkander geliefden te schikken , zouden zy allen elkanders nut en vermaak bevorderen. Onze Jongelingen zouden gelegenheid hebben , om met de gesprekken der bejaarden hun voordeel te doen , en niet al te lang jongens te blyven. De Ouden , peinsagtig en loom uit den aart , zouden door de blymoedige en levendige karakters der Jongelingen vervrolykt , en verlustigd worden ; zy zouden hunne vermeerderde levensgeesten aan hunne jonge gezellen verpligt zyn , het verlies van oude Vrienden vergeten , en met een weltevreden hart de ongemakken des ouderdoms dragen. Het is aanmerkelyk, dat men de beste jonge lieden vindt , onder hen die veel met hunne meer bejaarde Vrienden verkeren ; en de beminnelykste oude mannen onder hen , die zich niet geschaamt hebben met hunne jonge medeburgers omtegaan.

Ik zal niet onderzoeken wie van beiden in deezen meest te beschuldigen zyn van een gedrag 't welk zo veel nadeel, en lelyke gevolgen mede brengt. Dit zal ik zeggen, dat het voortvloeit uit eene zekere zelfsheid, en styfhoofdigheid in beiden, welke hen niet toelaat omtrent elkander de minste toegeeflykheid te gebruiken. Ik erken dat hunne neigingen zo zeer van elkander verschillen als hunne jaren: Geen van beiden wil iets toegeven, en beiden eisschen zy echter toegeventheid.

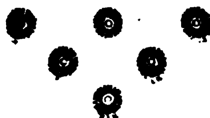
Hoe zelden ziet men de minste gemeenzaamheid tusschen een Vader en zyne Zoonen! en hoe aanstootlyk is deeze overweging, als wy naagaan dat de Natuur niets verzuimt heeft, om hen, door onderlinge liefde en kinderlyke dankbaarheid aan elkander te verbinden. Een Vader en zyne Zoonen zyn zelden wel te vreden in elkanders byzyn. De Vader zou met het zelfde recht kunnen eisschen dat zyn Zoon zo pedagreus en zwak ware, als hy is, als dat hy zoude willen, dat hy altoos dagt en deedt zo als zyn Vader nu doet; en een Zoon kan met gelyke billykheid vergen, dat zyn Vader zyne jeugdige frischheid en sterkte en zyne zucht voor verma-

maken hadt. Ik zal dit onderwerp niet verder uithalen, om dat het eigentlyk niet op u toepasſelyk is, en maar van ter zyden inkomt.

Uwe vraag meen ik beantwoord te hebben. Waarlyk, gy zyt nu nog jong genoeg om u van dit gebrek te ontdoen. Laat u niet door yver zonder verſtand afſchrikken van de Zamenleving. De Mensch is een Vriend der gezelligheid. Gy zyt, eigentlyk, niet geſchapen om een geleerd, maar om een verſtandig, aangenaam, nuttig lid der Maatſchappy te zyn. Schik u in alles naar de menigte met wie gy gelyk zyt, indien uwe conſcientie u niet zegt dat gy iets onbetaamlyks doet. Laat uw Pruikmaker met uw hoofd, en uw Kleermaker met uw lichaam begaan, indien de een u niet als een Petitmaitre, en de ander als een Tooneelkoning opſchikt. Ik weet wel, dat gy met een lange pruik, met rolkousſen, met carréſchoenen, en een rok met ſtyve panden, een zeer kundig, een zeer eerlyk, een zeer goedaartig man zoudt kunnen zyn; maar ik zou toch denken dat zulke kinderagtige hardnekkigheid aan diergelyke beuzelingen, het teken was dat 'er iets in uw hoofd

toch niet richtig ware, en dat gy, *coute qui coute*, wildt opgemerkt zyn; een zwak dat evenwel de bron is van veele zottigheden, en waartegen veelen niet genoeg waken.

VYF-

VYFTIENDE BRIEF.

WAARDE OUDE VRIEND!

„ Eindelyk, zie daar, ik ben getrouwt." Geluk, beste maat, met de Party! Ik ben zeer verlangend om uwe Vrouw eens te zien. Gy waart immers het jonkertje van de Academie, Keesje? En gy hebt my menigmaal dol gemaakt met uwe cretiques op de zoete fchaapjes, met wie wy, om dat wy ons wel hielden, gemeenzaam omgingen Of is het zo breed niet uitgevallen? Je weet hoe 't gaat; die zo veel praatjes heeft, en zo kieskeurig is, krygt dikwyls eene Vrouw met wie hy naauwlyks op eene Boerenkermis durft komen. Evenwel, ik hoop 'er het beste van. De drommel, jongen, zy fchryft een fchoone hand, hoor! Want het adres van den Comunicatie brief was met een zo fraaijen letter gefchreven, dat ik wel kon zien dat uw kippengezicht daar

geen deel aan had ; en komt volmaakt over een met hare handtekening. Het zal dus geen sçavante zyn : Want die Kinderen schryven , doorgaans , al zo slegt als een der beiden Rechten Doctor. Daar , tegen die klip , zal des uw Huwlyks geluk niet te bersten stooten. Ik maal gedurig over uwe Vrouw , en gy zult veel grooter gek zyn , dan ik geloof , dat gy met moeite ooit kunt worden , indien gy my dit kwalyk neemt. Nu , trouwens , Keesje , gy zyt immers , op uw wys , ook *du Bonton* ; mooglyk maak ik wel myn hof by u , door uwe Vrouw wat complimenten te komen maken ; wat spyt het my , man lief , dat daar myn talent niet ligt !

Ik zal , hoe 't ook zy , de kennis met u komen vernieuwen : onze Academie Vriendschap was my te aangenaam ; ik heb te veel met u *overgebragt* , om nog langer , uit slofheid , iets uittestellen waar naar wy beiden verlangen. Wy zullen dan eens weer van ouwe dingen praten ; en hoe zeer wy ook in ons jeugdiger leven het omtrent veele dingen plegen oneens te zyn , zo twyffel ik niet , of wy zullen , nu wy beiden getrouwde lieden zyn , zo jongensagtig niet meer wezen , dat wy kib-

kibbelen zullen over zaken van weinig belang.

Getrouwde Lieden, zeide ik; want schoon gy mynen Communicatie brief reeds voor vier jaren aan u afgezonden, niet hebt beantwoord, zo weet gy evenwel zeker, dat ik my, (met een aartig mooi Vrouwtje) in dien staat begeven heb. Ik zeg dit niet, Broêr lief, om u uwe onverschilligheid te verwyten: ik weet, dat jonge Heeren die ryk zyn, en een smaak voor vermaken hebben, het magtig volhandig hebben; en dat niets dan slofheid daar van de oorzaak is. Nu is slofheid wel geene deugd, doch kan, ter verschoning, tusschen *waare Vrienden*, véél afdoen: Den afstand waar in wy woonen, en de lange afwezigheid werken haar in de hand; maar om u te toonen dat ik u nog voor denzelfden hupschen knaap houde, als toen gy met my de Collegies onzer Professooren naerstig waarnaamt; zal ik u myn trouw, en onze levenswyze eens beschryven. Oordeel of ik u vôor mynen Vriend erken! want gy weet, Keeslief, dat ik geen groote liefhebber van 't brievenschryven ben, doch ik wil myne kennis met u weêr aankweken; en over wie, of wat, zal ik u beter schry-

ven, dan over dingen die my zo bekend zyn, en niemand beledigen? met voddige nieuwtjes houd ik my niet op. Luister dan naar het geen volgt; en houd het voor u, *zo gy kunt*.

Ik ben getrouwd met een teder, welgemaakt Vrouwtje; gy kent mynen ſmaak op dat ſtuk? Zy behaagd my ook nog zo zeer, als toen ik haar voor 't eerst ontmoette. Gy zyt te braven jongen om my daarom uit te lachen; anders hield ik het mooglyk voor my zelf. Dat Vrouwtje is, by al de Vrouwen met wie wy omgaan, bekent by den naam van kraak zindelyk. Maar dit is echter de reden waarom ik niet zo gelukkig ben als ik anders met haar zyn zoude. Deeze buitenſpoorige netheid verwekt my zo veel onrust en kwelling, dat ik al zo lief myn vertrek te Leiden weer hadt, dan hier een huis te bewonen dat groot, ſchoon, en zeer aangenaam is.

1. Ik ſta zeer gereedlyk toe, dat wy verpligt zyn, om zo wel met opzicht tot onze huizen, als kleeding, zindelyk te zyn; om dat zindlykheid de gezondheid voordeelig, en behaaglyk voor 't oog is. Doch ſchoon ik geene handen wil uitſteken

ken zo smullig als die van een schoenlapper, zo wil ik ook dezelve niet zes maal des daags, even als een bygeloovig Mahometaan, wasschen: en hoe ongaarn ik in een Varkensschot zoude woonen, zo begryp ik echter, dat ik zeer weinig aan een huis heb, als ik dat onder voorwendzel van het schoon te houden, niet mag gebruiken. Wat onderscheid is 'er ook tusschen een vuil huis, en een huis dat alle daag schoon gemaakt wordt? Ik zou 'er niets tegen hebben, dat ik alle Saturdag eens uit myn huis gespoeld wierd, doch dit Wyfje maakt my boos, door my die pots daaglyks te spelen. Alle morgens word myn gehoor gestreeld door het schrobben, schuuren, en uitslaan van matten en karpetten. Alle voormiddagen word ik met myn boek, of schryf gereedschap, van de eene kamer in de andere gejaagt; want die moet geschrobt, deeze gestoft, en in een andere moeten de meubelen (die altoos tegen u aanglimmen!) gewreven worden. Leef ik dus niet in eene geduurige schoonmakery, op dat myn huis schoon zyn zoude.

Gy kunt wel begrypen, dat myne Vrouw, op alle mooglyke wyzen zorgt, om den vloer, en witten marmeren gang, zuiver

ver te houden ; maar dat heeft zy met de meeste nette Vrouwen gelyk ; en zo het niet te ver ging, zoude ik 'er mede te vreden zyn : maar verbeeld u eens, Keesje, dat gy uwen Vriend op een paar vilten muilen ziet voortſloffen, zo dra hy de vryheid wil nemen om eens naar boven te gaan ; en dit drommels Wyfje weet, met haar mooïje bakkesje, en zoete woordjes, my nog met gratie daar toe te krygen. Zy is geheel eene Vrouw, Keeslief ; en het mag my niet van 't hart haar verdriet aan te doen. Hare : „ toe, Jantje, doe dit om mynent wil nu eens! " Hare „ zo ik u dit dorst vergen, kindlief! " — Wat jammer dat zy zo kinderagtig is in dit ſtuk ! welke Vrouw zoude anders beter voor my geſchikt zyn ? Zy zelf zweeft, als een geest, op de toontjes haarer voeten door 't huis ; de meiden moeten altoos ſloffen over hunne ſchoenen of muilen aanhebben ; en die laaten ſtaan aan den keuken trap : de knegt zelf, een fikſe vent van zes voet, met een zwitſerſche tronie, loopt op zyne kousſen door 't huis, even of hy een gaauwdief ware, die in ons huis geſloopen is, om ons wat te ontknarpen.

Wat haar zelve betreft, zelden is zy ge-

gekleed, om dat wy zelden menschen zien; en zy lykt veel meer de Minne van haar Kind dan de Moeder. Hieromtrend heb ik vrede: ik bemin de eenvoudigheid, en zie niet gaarne dat eene Vrouw in haare zykamer zit, als of zy zo naar een Bal zal gaan. Ik hadt echter liever dat zy zo dood nedrig niet ware, om dat zy de Vrouw van 't huis is.

Alles, 't welk men in zyn eigen huis vryelyk gebruikt, en waarom men zo gaarne t'huis eet, en t'huis blyft, ſtaat, of te pronk, of is weg gepakt, en ik moet my met heel gemeen huisraad behelpen. Wy hebben eenige kasſen met porcelein, maar eeten uit Engelch Aardewerk. Ik moet, op dat de tinne droog geſchuurde kan toch niet vuil worde, uit een keulsch bierpotje drinken. Ons Tin wordt nooit gebruikt dan als wy volk hebben, maar ſtaat alles in papieren ingepakt, even als of wy ons gereed maken om terſtond naar Buiten te vertrekken. Met een woord, Keesje, alles wat aartig gemaakt, en van een goed gebruik is, wordt nooit gebruikt, uit vrees dat het morſig zoude worden, of breken.

Wat

Wat zegt gy hier van, myn Vriend? Zag de zoete Ziel maar, dat zy te verre van 't behoorlyke afweek! Doch neen! Zy ſtelt 'er haare eer in, dat zy ten voorbeelde ſtrekt in dit opzicht. Zy heeft zo veele goede hoedanigheden, zo veel gezond oordeel; zy bevalt my zo zeer; zy is reeds moeder van drie lieve gezonde Kinderen; ik heb zeer veel goed met haar betrouwt; zy heeft my lief, zy agt my. Wat zal ik doen? Geduldig zyn; en denken, 't kon veel erger.

Indien gy beſloot, om my eens te komen verrasſen, kom toch niet met morsſige ſchoenen in huis, en voor al, laat uw Patryshond u niet volgen: Gy zoudt dan niet zó welkom zyn, als ik weet dat een Vriend van my, myne Vrouw zyn moet, zo hy haar deeze ergernis niet gegeven hadt.

Myn hart wenscht u alles in uwen nieuwen ſtaat toe, wat bekwaam zy om u denzelven aangenaam te doen vinden! Gezondheid, Vrede, Eensgezindheid, Voorſpoed, Kinderen, en wat iets meer zy. Vaarwel, ik blyve uw Vriend. Jan***

ZES-

ZESTIENDE BRIEF.

GEAGTE VRIEND!

Dezelfde drift, die zeker soort van Geleerden hebben, om alles op te spooren wat in staat is, hen de Zeden, de Gewoontens, de Kleeding, de Huislyke manier van leven der Grieken en Romeinen te leren kennen, heb ik met opzicht tot ons Vaderland. Niets is my daaromtrend te beuzelagtig, om dat het myne kennis uitbreid over een onderwerp, waar in ik zo veel belang mag stellen, als het hen vry staat met betrekking op oude Volken.

Men vindt, in onze oude schryvers, voor al in de Poëten, daar van veele berichten, die ons de levenswyze, de denkwyze, de kleding, enzovoorts, leren kennen. Jammer is het maar, dat die aartige Vernuften zo weinig agting voor de betaamlykheid getoond hebben! Mooglyk verg ik iets van hen, dat zy niet geven konden.

den. De tyden veranderen, ten deezen opzichte ten minsten, ten goeden. Men moet verbaast ſtaan, als men de ſchriften van onze oude lieden in ziet: de uitmuntende HOOFT alleen uitgezondert; die weergalooze man is, voor zo veel ik weet, niet ſchuldig aan dat wanhebbelyke, dat geen wel opgevoed mensch nu zonder veragting zoude kunnen lezen. De geagte DE DEKKER, en de Hoflyke HUIGENS, behoeve ik alleen te noemen, om, het geen ik zeg, bewaarheid te vinden.

Deeze aanſtootlykheden komen het meest voor, (en dit verdient onze aanmerking) in ſtukken, die men op de *oude kamer*, of in den ouden Schouwburg den Volke vertoonde. 'Er is ondertusſchen zo veel geest, zo veel natuurlyk fraai, zo iets naïfs in veelen derzelven, dat men mooglyk het eerlyk publiek geen geringen dienst zoude doen, indien den een of ander daar toe bekwaam mensch zich verledigde, om die ſtukken te zuiveren van alles, wat onze beſchaafder, zo al niet *betere* tyden, ergert. Men zou hierdoor ook onze jongelieden, terwyl men hen hun Land leerde kennen, uit de oude en nieuwe historiſche ſchriften, teffens een denkbeeld kunnen geven van de wyze waarop voor

een

een paar eeuwen, en wat later, onze Landgenoten leefden. Men zou het volks karakter met sterker trekken zien afgebeeld, en eene aangename verwondering in hun verwekken, door schilderyen die zo oud zyn, dat zy juist daarom, al het vermaak der nieuwigheid zouden uitwerken. Laaten zy die geschikt worden voor eene geleerde Opvoeding, de Oudheden leren kennen: hoe zullen zy anders veele der schoonste plaatzen der beste Griekſche en Latynſche Dichters verstaan, en met vrugt lezen, indien zy dit verzuimen? Maar, in een Land als het onze, dat door den Koophandel en de Fabrieken, zo wel als door den scheepvaart, in stand moet gehouden worden, hoeft men geen groot getal Geleerden.

Ik hoop, myn Heer, dat gy my wel verstaat. Ik ben geene vyandin van Geleerdheid, want ik houde haar *voor de kennis van veele, nutte, en aangenaame zaken en voorvallen*; dit meen ik: dat men geen Jongens voor de Studie moest schikken, die de geschiktheid van geest, van ziel, van hart, van humeur, ja van lichaam niet hebben, welke 'er vereischt wordt om eens met roem de Voetstappen van eenen HOLLEBEEK, NOORD-

KERK, of BOERHAVEN te drukken; of waardig zyn door eenen HENNERT, of BURMAN (*primus*,) onderwezen te worden.

Onze jonge Lieden, ondertusſchen, die men tot Kunstenaars, tot Kooplieden, tot Fabrikanten, opleid, zyn verſteken van de middelen om kennis buiten hun beroep optedoen. Veelen kennen noch hun Vaderland, noch de Regeeringsvorm: zy weten niet eens welke groote mannen hier eertyds gebloeit hebben; of wat 'er gebeurt is: en zo zy geen ſmaak voor ligtmisſeryen hebben, en eenige eerzucht bezitten, leggen zy zich *nu* toe op de voddige liefhebbery van *Vaerzenmaken!* Zonder verkreegen kundigheden, zonder Taalkennis, zonder *genie*, gaan zy aan dat elendig werk, en maken elkander wys dat zy nu eigentlyk de lui zyn die wat kunnen doen. De Beroemde Dichter POPE heeft eens een recept gegeven om een Heldendicht te maken. Maar men zou wel haast denken, als men zommige hunner Vaerzen leest, dat zy naar zoortgelyke Recepten gemaakt zyn. Ik ſta u wel toe, dat deeze goede Jongens zich op deeze wys onſchuldig bezig houden; en dat is veel in eenen leeftyd, waarin men

niet

niet dan te veel wordt aangedaan door vermaken, welke niet altoos onberispelyk zyn: maar de agting die ik voor hunne geschikte wys van leven hebbe, doet my wenschen, dat zy zich in staat stelden om kunnen trek tot oeffening beter te regelen; en zich denkbeelden verkregen die gezond, kennis die uitgebreid, en oordeel dat juist konden genoemt worden.

Hiertoe zyn de gemeenzame verkering met bekwame Lieden, en het lezen van goede Boeken, hoogst noodzaaklyk. De geleerde Talen zyn deeze Jongelingen onbekent, maar indien zy die uuren, welke zy nu tot het opstellen van magere Vaerzen besteedden, aan het leren der Engelsche, Fransche en Hoogduitsche Talen weidden, dan zouden zy wel ras zien, tot welke schatten van kennis en vernuft, zy toegang krygen, die zich die talen hebben eigen gemaakt. Al de Clasique Auteuren zouden zy, ten minsten in de schoonste Engelsche Overzettingen kunnen lezen; en hunnen smaak verbeeteren, door te zien, hoe groote Genien een onderwerp behandelen. Zy zouden Origineel zyn, ook dan, als zy een voortreflyk stuk copieerden; en men zou door het styve eener letterlyke slaafsche navol-

 ging

ging niet vermoeit worden. Ik beken dat men minder jonge schryvers zoude hebben, doch wat zwarigheid? men zou teffens de hoop kunnen voeden, dat wy, over eenige jaaren, dáár zyn zouden, waar wy zyn moeten om met de beste Schryvers der genoemde Talen eens gelyk te kunnen staan.

Het is ook volstrekt onmooglyk, dat men immer veele uitmuntende vernuften zal hebben, onder zulken, die de Natuur niet vormde, om *Genien* te zyn. Mooglyk is dit een groot geluk voor de zamenleving. De grootste Genien zyn zelden de arbeidzaamste leden der Maatschappy. Hy, die door zyne geestneiging als door eenen snellen stroom wordt mede gesleept; hy, die tot in de toppen zyner vingeren de aandoeningen van zyn hart voelt kloppen, als hy zich bepaalt op het GROOTE, het SCHOONE; hy, die geroepen is om een groot man in zyne kunst te zyn, kan niet zo bestendig, zo eenzelvig voortgaan langs den weg zyns beroeps, als wel best voor hem en zyn belang zyn zoude. Hoe goed is dus de Natuur, ook dan, als wy haar van karigheid beschuldigen.

Ik beschouw onze jeugd ook niet in dat licht. De ondervinding verbied het my. Ik neem haar zo als zy meest al is, — bedeelt met bekwaamheden die verbetert kunnen worden. Wy hebben (wat de eene Dichter den anderen ook voor honig om den mond smeere,) nooit een MOLIERE, by voorbeeld, gehadt, en ik ken 'er onder onze tydgenoten ook geen één; maar wy hebben echter Dichters gehadt, die verwonderlyk gelukkig slaagden in het schilderen van het Huislyk leven van ons gemene Volk, en van de levenswyze hunner tydgenoten. Jammer dat men hunne Boeken niet in alle handen kan geven! Zy, die onder ons in den dienst van TALIA getreden zyn, zouden hun voordeel kunnen doen met de Voorbeelden, gehaalt uit onze oude Dichters; en ons Tooneel, zo wel aartige, snedige, weluitgevoerde Klugtjes, of Blyspellen, als *Dramas* en Treurspellen bezorgen. De dwaasheden en gebreken van onzen tyd hebben nu een ander voorkomen, dan toen MOLIERE zyne *Femmes Sçavantes* schreef; of toen onze lieden van fatsoen geen vermaak dan dat van Bachus en zyne dartele Vriendin kenden.

En hoe fraai deeze oude Fransche Bly-

ſpelen ook vertaald waren, (*iets dat ik ten ſterkſten ontken*,) zo misſen zy by ons hun doel. Zeer is den ſmaak te pryzen van hem, die *le François à Londres* overgezet heeft, onder den titel van: *de Hagenaar te Enkhuizen*, die verandering toont immers, dat die bekwame man wist, hoe men een ſtuk, niet uit onzen eigen boezem voortgevloeid, nuttig voor ons konde maken?

Ik zal by deezen Brief eenige ſtaaltjes voegen, getrokken uit de werken van een onzer oude Dichters, om het geen ik hun tot lof gezegd hebbe, aan te toonen. Terwyl ik my teffens verheug, dat men thans geen ſchaduw meer in onze hedendaagſche Tooneelſpellen ontmoet, van zulke onbeſchoftheden, die den ouden Dichteren zo eigen zyn.

Met een genoegen, 't welk alleen door zucht tot ons Vaderlands geluk en eer wordt ingegeven, zag ik meermaal dat niet alleen de Bak, maar ook de ſtaanplaats, vervult was met toekykers, die met het grootſte vermaak aandagtig toeluisterden, als 'er ſchoone zedelyke *Drama's* vertoont wierden; en een oud Vaderlandsch Klugtje zonder iets Janhagelagtigs be-

besmet, met een schaterend gelach hoorden.

. . . .

Gelukkige tyd, dagt ik dan, waar in zelfs het Volk toont, dat men niet vuil meer behoeft te zyn om het te vermaken, om het te doen lachen! Nu kan een Gunsteling van TALIA al het vermaak van een eerlyk man genieten, terwyl hy ons al schertzende verbetert.

. . . .

Zie hier een proefje van eenen grooten voorraad. De schryver deelde in de vriendschap van de Heeren DE GROOT en HOOFT. De agtingswaerdige TESSELSCHADE was hem niet ongenegen: evenwel zyn werk zelf moet niet dan stukswyze gelezen worden. Hoe is, in dit opzicht, onzen smaak verbetert! Vaarwel. Ik blyve.

TWEE SPINSTERS.

TRYNTJE, JUTJE EN ELSJE.

Wat doe je? Spin je wat Jutje? dat is zeker heel mooy vlas.
't Is een gaarentje as'en zyd. Wel *Buurwyf*, wat spinje ook ras!
Waar haal je de ftientjes, op den Nieuwendyk of in de Halfteeg?
Op de ouwe Markt, en op de Burgwal daar is 't al leeg.
Wat geef je 't pond? Waar breng je het? of heb je jou vaste huizen?
Ik heb hier zo wat werk om te beheeklen, en te bepluizen.
Ik ken, al zeg ik het zelf, 't knapjes doen, zo wel als onze Guurt,
Of Hilletje Treuzels; al zyn die de ammeraaltjes van de Buurt.
Als ik begin heb ik nog niet gedaan, dat kan ik je zeggen.

Maar

Maar de Hekelsters van de Varkemart mogen
'er de muts wel by leggen.
Ik ben al meer als je mient, ik slagt Jan bruine neus.
Mit oorlof, Jutje Jans, wat bin je nou, Benist, Paaps, Harmeaans, of Geus?
Maar wat is 'er, niet waar, nu al te doen mit geloofszaken!
Dat het aan ons twien stond, wy zouden dat Hylik wel maken.

JUTJE.

Zwyg Moêr, zwyg toch! Heeren Boeken zyn kwaad om lezen.
Dat zin onze dingen niet. Laten wy ons bemoeyen mit ons werk.
Elsje Snaps hebje nou en Lootje van de ouwe, of van de Nieuwekerk?
Kyk, alle ding is duur, maar Anne Klaas in de drie Testen,
Die doet zo veel goeds! (God loon 't haar,) hier aan de Vesten.
Je weet niet hoe veel boogjes dat zy 's Jaars wel huurt,
En waar zy alle Zundag, Warmis, Kool, Erweten, en Boonen stuurt,
En Stokvis, en bry; ô 't is zo een deeglyk wyf, lang moet ze leven:

Dat zy zelf een Roggenbrood was, ik loof dat
zy heur zelf weg zou geven.
Zy haalde daar guster nog een heele Web linnen
uit de groote Bom,
Wat deedt z' 'er mêe? maar ze dielden 't daar
't nood was, rustig om.

De lezende Jongen.

Uit is 't. Zie daar, daar blyf ik Buurwyfjes,
kykt, by dat titteltje.

Tryn.

Maar hoe rein is dit ook! kom Vaêr, lees
nag ien Capittiltje.
Heilige Maagd Marye! maar kyeren! is dut nu
evenwel Godswoord?
Ja, wel zie, ik word aers en aers, ik had
het men leven niet ehoord.
Ik ken geen A veur en B, men ouwers llieten
het my niet lieren.
Hoe mooi leest de knegt! maar hoe kunnen 't
de menschen zo verfieren?
Nou dut geef ik jou, Vryer. mag ik je bidden
lees dan nog iens,
En Ewangelietje uit de schrift; 't is alles
alliens.
Al ben ik roomschkattelyk, en ga ook wel eens
in de preke,

Maar

Maar wat is 't ? hier ezeid, ik ken 'er myn hoofd niet meê breke.
Of daar en Paap staat en praat, in 't Latyn, en haalt het zo vart,
Dat hy niet alleen ons maar ook zyn zelfs verwart,
Men hoort ons slegt en regt en eenvoudig te leren.
Wat weet ik of myns gelyk van dat harrewartig dispeteeren ?

ELS.

Nou men Ridder van St. Joris, nou men vryer as en man,
Lees nou nog ereis van dut Heiligje, mooi, van voor afan.

BOUWEN, LANGLYF, en *Zindelyke* NEELTJE.
BOUWEN uit, met het Spinnewiel.

NEELTJE.

Kyk Vaer, zo winnen wy het weer; zo word men gehulpen.
Wy hebben ons goed niet verdaan zo as en party jonge wulpen.

BOU-

BOUWEN.

o Lyden, wat breekt Mary Pieters nu al en danigen wynd!

Om dat myn wyf heur neusdoeken maakt mit lommerstrikjes,

Mit *schuinsjes*, *mit spaantjes*, mit roô kwasjes, en mit zwarte strikjes.

Daar hangt 'er een over de Bedpan die ruikt aers nog aers, dan en kruid.

o Neeltje 't is en amouraaltje! Nou hy kost my ook een dikke duit.

Men wyf het *zukke vervaarlyke* Hempies; je zou ze deur een ringetje trekken.

Mit en kostêlyke paersche spriet, die we as 't paas pronk is, dekken.

Ja we hebben zuk rein Huisraadje als ymet van de Buurt.

In as men wyf heur Vaten, of 'er tinne werk schuurt,

Je gruwt dat je het *ziet*, *zo* bezukt *tentig* en klaar is het.

Miest leid zy te schuuren, te wasfen; ze schrobt, of ze boent;

ô 't Mag 'er schier niet beuren dat ze me eens zoent.

Nou heb ik an myn werkendaags lyf, myn' sundaagsche kleeren, enz.

PIET,

PIET, TRYN JANS; en AALTJE MELIS.

TRYNTJE.

Vrouwſchap; heb je niet een plaatsje veur me voor deezen ienen nagt?
Wy komen uit de Leidſche Kaag; en ik ben buiten eſloten,
En 't past gien eerlyke vrouw te gaan in kitten en kooten.

AALTJE.

Maar we hebben maar ien bed.

TRYNTJE.

Dat ſchaad niet, ik zal wel opblyven.

AALTJE.

Kom in Moêr, hang je huikje op, en zet je mandje hier neer.

TRYNTJE.

Wel Vriendinne 't is onverdient, echter ik dank je heel zeer.
Maar hoe rein, woon je hier! Kyk hoe helder leid deuzen haart.

Aers

Aers noch aers of je in en begyne Celletje waert.

Hoe glimt je kannebord, jou tin, jou pypen en krenfen!

Wel zalige lui, je hebt hier alles, wat je kunt wenschen.

Puis! de balken zinne met witschulpzand eschuurt.

PIET.

Men wyf het gien weergae: ze is het pronkje van de buurt.

Zy wast en zy plast het hiele huis, al moerlyk allienig.

AALTJE.

Ja, ik zit vast en lary, en ik zou men visch overhangen.

Men man het van deuzen ogtend een schoone zöö gevangen.

TRYNTJE.

Wel doe je dat zelf? dat's wonder! of houje geen meid?

AALTJE.

Och neen, wyfje, dat heb ik immers strak al ezeid?

Daar

Daar moet ik zelf overgaan; Ik moet de zôô
kuwen
Zelfs bewribbelen, en 'er 't bloed uitduwen;
Zou ik daar een dienstmeid mede laten begaan?
Ik zegje dat de Visch my teugen zou ſtaan:
't Is van dat moddige Volk, van die knoeten
en poepen,
Daar zy overgaan; kynd, zal ik jou niet
afſnoepen.

TRYNTJE.

Je zegt de ſyne waarheid, we hebben der zon
tot onzent ien,
Ik dien 'er ſtaag na te kopen, in op de handen
te zien,
Zuk een Bely klonter is het. Hier liggen de
Luuyer, daar de Doeken.
Zy drummelt het goed zo weg dat zy 't zelf niet
weer weet op te zoeken.
Men betielen zien er uit als loot; en zo je men
koperwerk zaagt,
Je zou 'er van gruwen zo rood is 't. Ik zeg dikwyls, Aagt.
Ga nou eeis vroeg te bed, en ſta vroeg op,
wees rad kynd.

AALTJE.

Neen Kynd ik kook men eetentje, ik wasch zelf
men vaatjes;
Men huiswerkje heb ik dus lang allienig eklaart.

TRYNT-

TRYNTJE.

Denk zusje dat gy alle jaar wel hondert daalders
bespaart.
En dan hebje nog je vryheid, en je goedje word
niet vermorst.
Wat het me onze Aagt wel goed afhandig ge-
maakt, en ontlorst.
Men man is altemet zo boos dat hy 'er wel zou
willen slaan.
Wil ik wil van haar hebben, dan mot ik haar
wat beloven.
Mit die Deensche Koppen kan men noch heen'
noch weer;
En die Moffinnen die ribzakken ons nog veel
meer.
De Noordhollandsche meisjes finne wel goediger
en klaar,
Maar die hebben zukken gerit van heur moêr,
van heur Vaêr
En van haar Speelnoots, en ze willen alle jaa-
ren
Ten minsten en reis of vier uit Spelenvaren.
Neemt men een meid die zuinig en trouw is
Die beeld zich in dat zy mier mans as de
vrouw is.
Die mogen we niet een oneffen woord toespre-
ken,

Of ze zullen het aan de zoete schaapjes van kinderen wreken.

PIET.

Wyf, ik heb aan Tryntje laten zien men zul verde tuig en tas,
Mit mén roodscharlaken wollenhemt, daar ik de Bruigom in was.
Z' is verwonderd dat het zo gnap en gnut is, en nergens estooten,
En ze het zukken verweerden zin in jou Jak mit hanskoten,
En in je blaauw verzelle rok, mit die stootkant van fluweel.

TRYNTJE.

Maar hoe rein is alles, men zou 't niet geen vuile hangtjes betasten

AALTJE.

Man, as 't je blieft, het eeten is ried; kom binnen zusje, als 't je blieft.
Eet wat met ons, versmaad onze kleinigheid niet;
Neem het ten besten zo je gien steedsche reinigheid ziet.

TRYNTJE.

Hoe kunje 't zeggen ? wil ik men muilen uit-
trekken ?

PIET.

Nou eet allegaer, ik kan niet nôôn ; daat staat
de Betiel.
En 't is geen benier dat ik visch veurdiel.

AALTJE.

Maar hoe boeragtig tast hy die visch aan mit zen
vingers !
Nou, Tryntje, peuzel wat ; smeer je stik bot-
ter en brood,
Wy hebben zukke koorneyertjes ze zin als en goud
zo rood.

MARRY ROMPSLOMP.

Die Huishouwen wil moet zelf by de bak,
En over al byzyn : ik leef zo niet op men ge-
mak,
Als die handelooze vrouwen, die wel lustig
kunnen spreken

Kryg

Kryg me dit, haal me dat, maar zelf gien
hand in 't kouwe water uitsteken.
Die den hielen dag uitkyken, en bewaren zo de
straat;
En alles opnemen wat by de Buuren ommegaat.
En de arme dienstboôn versnaauwen, en versner-
ken;
Kyk, al zeg ik het zelf ik ben niet bang voor
werken.
Ik ben overal, ik steek zelf; de handen uit den
mouw.
Zo de vrouw 'er niet na zag, wanneer of 't
vleesch over zou?
Wanneer de zaal geveegt? wie zou de bedden
maken,
En alles op zen stel? Hoor, ik bestruk men eigen
zaken.
Daar heb ik zelf de vrienden tegen van avond we-
zen nôôn.
Ik doe allegaer vol; even, dat deelt schoon.
Ik maak geen leep oog. Wat was 'er lest en spul
eer men 't kreeg te regt,
Om dat Peet aaltje maar gebeden was door ien
knegt.
't Was Nufje nichts schuld: het scheen in geen
vaten te koelen.
He wat, de lui weten van geen overleggen, en
't overleg is 't al, zeg ik teugen men meiden.

Ik heb daar en huis vol Dochters te vryen,
Elk is grootſcher as aer: had ik het niet kunnen vleyen,
Hoe zou 't 'er gaan, denkje ?

FREDERYK; BESJE, de minnemoeder.

Nu, Besje, ſpoed je wat, toe, ga wat harder an.

BESJE.

Och, och, lieve kynd, denk dat ik niet kan.
Ik word zo zwaarlyvig, ik heb zukke dikke bienen,
Die binnen oud en of; die willen my niet meer dienen.
Toen ik in men tyd was, toen was ik en gaauwen ien.
Ik was en meid as en paerd; ik kon ryen en omzien.
Maar nou is 't gedaan, de ouderdom komt mit veul gebreken.
Ik heb men tyd ehad; nou is 't joului der beurt.

FRE-

FREDERYK.

Besje gedenkt al wat.

BESJE.

Ja kynd, me mag nog heugen
Van de Benifte oploop, hier binnen Amfterdam;
Die allerierst mit brangt uit de Soutfteeg kwam.
Door die met ziep gefmeerde, fchreeuwende
Naaktlopers.
Doch nu zyn 'er hele degelyke lui onder de Beniste Dopers.
Maar Knipperdolling, en Jan van Leyen waren
twee fchalken,
De tyd ftaat efchreven in de Nieuwekerk, an de
hanebalken,
En, na 't me veurftaat, was 't in jaar van vierendartigen.
Hadden de wet niet veurzigtig, 't gaan behartigen,
Daar zou wat ebeurt zyn. Ja my is al wat over
't hooft elopen!
't mag me heugen dat men om één ftuiver twintig
eyers kon koopen, —
En een mooye Veugel mit en jeugd, om drie
groot.
Om en oortje at men zyn bekomst aan melk en
wittebrood.

En men koft en hiele schoot nuwbakken wormer
Misschuitjes,
Om en blaauwe elfpenning; en om negen duitjes
Twie Kopjes Boter: wat heb ik jou Vader dat
dik vertelt,
Kom nou eens, ze vragen je hangden vol geld,
Stikken van mans moet je nou besteden. —
Ja, men heer, je Vader was zukken man!
Zó ondeugdlyk goedarms, dat ik 't zo niet kallen kan.
Hy was niet hongdsgierig, of boos, en vermetel.
Alle dommelyke Zundag waren we by hum op de
warme ketel.
Nog eet ik graag stevige kost. Pekelvleesch,
Worst, en jeus,
Mit mostert en een brave appelsop dat smaakt niet
beus.
Maar wat was de man voldoende! en wat hadt
hy 't altyd drok.
Drink eens Minnetje, zei hy zo, dan kryg je
weer zok.
En je moeder zaliger, was zo rustig van gemoed,
Was 't Kurmis, ze kogt ons schoonhoofsche
koek, en Poppegoed.

Als

Als het Sunterklaas was, zette men zeun by jou-
lui zen schoen;
En wat pleeg zy 'er dan en alles in te doen!
Hiele peperhuisjes mit zuikere erten, en kapit-
telstokken.
Mit en dryftol, en ien euwangelie en mooy kap-
petories
Mit en nieuw schoolbord, en kattekissemis, en
mooye stories.
Wat had de jongen te wawelen aan 't geen 'er in
was!
An zen vygen, an zen neuten, en zulk gebras.
Wat stak 'er en geld in de appelen.
In as 't Korstyd was, dan noodde zy ons op de
Wittebroodzop.
In alle driekeuningen stuurde zy ons een groote
Duivekater.
Nou, ze zeggen dat 'er in den hielen Haag heur
weergae niet meer is.
Ik heb toe jouwent wat wils gehad, 't was myn
regte uithof.
En hoe rein was 't 'er! 't is jammer, alle goe
benieren raken of.
Jou Zuster is over de Vond ten doop ehouwen,
Van onze Bestoor, ei hoe hiet hy nu ook?
nou dat 's 't zelf.

Gierige GEERAARD.

Daar heb ik onze Geert en Obligatie vyf ze
eschreven,
Nou, ze het me ook voor elk en mooy oortje
gegeven.
Al is zy men wyf, dat schaad niet. Looh is arbeid
waard,
Ik doe niets voor niet. Of zy wat redement en
wat baart,
Daar geef ik geen ding om. Dat is myn verval,
dat hou ik zuiver.
Ik en reken 't heur niet na; won ze gisteren niet
en reine halve stuiver
An dat zootje Visch dat ik veur zeuven oortjes
zelf thuis brogt,
Dat zy an Aal Mouweris ons buurwyf om en
Vuuryer verkogt.
Geld maakt alles goed. As men wyf en ik wat
eeten,
Dan rekenen wy mekaar de toogjes toe, en tel-
len de beten,
En zo ik by geval één beetje overbeet,
Dat snyd ze op de Kerfstok, op dat zy 't niet en
vergeet.

En

En dat mis ik 's ander daags op 't maal.

BUURWYF.

Wel ouwe kennis, ik wensch je een goeden dag
en een goed jaar.
In wat gat heb je zo lang gestoken? zeg, ouwe
Bestevåer?
Het vydemis van je aanzigt is me haast vergeten,
Hoe gaat het met je gehoor?

GERAARD.

Teemlyk.

BUURWYF.

Kunje nog
wat eeten?

GERAARD.

Dat gaat nog al wel.

BUURWYF.

En hoe is 't met je gezicht?

GERAARD.

Al redelykjes.

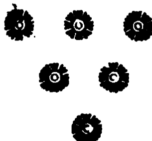
BUURWYF.

En met je gezontheid?

GERAARD.

maar myn lyf vol jicht.

Zo als 't met oude lui gaat. enz.

ZE-

ZEVENTIENDE BRIEF.

WAARDE NEEF!

De kennis die ik aan uw karakter gekregen hebbe, verpligt my, om u het volgende te schryven: uw gezond oordeel zal u wel zeggen, wat voor een gebruik gy daarvan behoort te maken.

Daar is, in het gemene leven, geene zo geheel nuttelooze geestgesteltheid dan *Luiheid*. Elke Luiaart is een nul in de schepping. Het schynt als of hy tot geen oogmerk altoos geschapen is, en leeft om niets uittevoeren. De redenen daarvan zyn zeer duidelyk. Hy kan zich niet verbinden aan eenige soort van bezigheid, om dat hy nooit zo naarstig zyn zal, als ter uitvoering daarvan nodig is. Hy kan nooit wel slagen in eenige onderneming om dat hy die niet agtervolgt. Waar toe moet dan een vadzig Jongeling opgroeyen, dan tot een slegt Man, Vader en Bloedvriend,

vriend; dewyl hy geen de minfte moeite doen wil, om voor zyne vrouw en kinderen te zorgen en zyne Vrienden behulpzaam te zyn. Wat kan de Vriendfchap wagten van eenen man, die, om de grootfte en droevigfte voorvallen aftekeeren, zyn hand niet eens wil uitftrekken? zo hy in bekrompen omftandigheden geboren is, hy zal 'er altoos in moeten blyven; zo hy negotie doet, is verval zyner zaken, en een Bankbreuk het natuurlyk gevolg. Heeft hy veele goederen, dan zullen fchraapagtige vleyers, en diefagtige bediendens, hem arm maken, en zyn Voorland is —— Oostindiën!

Ik denk, Neefje, dat gy, zo gy befluit om de moeite te nemen van dit te lezen, zult toeftaan dat niets natuurlyker en waaragtiger is dan het geen ik u over een Lui vadzig mensch onder het oog breng.

Maar ik heb u nog veel meer te zeggen; en zo ik my niet bedrieg, is het van eenen zeer ernstigen aart. Overweeg eens, dat de Natuur ons niet in eenen volmaakten ftaat het leven inzondt. Zy gaf ons alleen vermogens, die, door oeffening gefterkt, ons onze *volmaaktbaarheid* doen

doen zien; dit groote, dit edele werk kan zeker alleen de vrugt van onze eigene poogingen zyn. Zeer weinige menschen zyn maar zo dom, dat zy tot niets bekwaam geagt moeten worden. En veelen der minst in dit opzicht bedeelden zouden het nog al verre brengen, indien zy onvermoeid en naarstig zich toeleiden op het werk waar toe zy best geschikt zyn. Het is ook niet minder waarheid, dat 'er geene menschen gevonden worden, hoe groot hun vernuft, hoe gezond hun oordeel ook moge zyn, die zonder vlyt en bestendige oeffening het tot eene aanmerkelyke hoogte brengen. Ik weet wel wat men van eenige losbandige Lieden voorgeeft, maar ik weet óók, dat een schitterend vernuft, een levendige geest, grappige of schrandere invallen, den geoeffenden man van verstand niet uitmaken; ik weet dat yder die het, het zy in de geleerdheid, het zy in zyne bediening, of zynen koophandel, verre gebragt heeft, erkent, dat hy gewerkt heeft in zyne zaken. Maar genomen, eenige *geniën* van den hoogsten rang, hadden eens niet behoeven te werken (dat ik echter ontken,) wat reden hebben *wy* om ons te gaan inbeelden dat wy tot dat soort behooren? Ik zeg hier in dit opzicht het geen de brave

ve apostel Jacobus zeide van het geloof: „ Toont my uw *genie* uit uwe „ werken ".

Vlyt en aanhoudenheid zyn in ſtaat om ons zulke hinderpalen te boven te doen komen, die wy gemeent hadden dat onverwinlyk waren. Het is waarlyk iets verwonderenswaardig, te zien, welke groote en moeilyke beletzelen eene onafgebrokene aandagt op één en dezelfde zaak, kan wegnemen.

Gy weet zeker, Neef, door welk middel Demosthenes, de welſprekendſte der Menſchen, zyne gebrekkige uitſpraak overwon? Gy weet zeker het geval van dien gaauwen Kunstenaar, die het door oeffening en gedult zo verre gebragt hadt, dat hy, in 't bywezen van Alexander, in ſtaat was om een gerstekoorntje door het oog van een naald te werpen, duizend en duizendmaal agter elkander, zonder ooit te misſen? Maar ik zal al die geleerdheid daar laten, en uwe aandagt alleen bepalen by de Koordedanſers en Gochelaars: daar zult gy zien dat ik u niet iets poog wys te maken, of by vergrooting ſpreek. Op een onzer Kermisſen (dit moet ik ter ſtaving van myn zeggen hier nog

nog byvoegen ,) heeft men een fnaak gezien , die twee fchelletjes aan elken voet , en zo veel aan ydere hand vast maakte , een muts met bellen op zyn hoofd zette , en vervolgens verfcheiden Zangflukjes , met de grootfte naauwkeurigheid der waereld , fchelde : al wat hy deedt bestond hier in , dat hy zyn hoofd, handen en voeten bewoog. Indien dit voorbeeld myn zeggen niet bevestigd , dan weet ik niet wat 'er toe in ftaat is.

Gy begrypt wel , Neef , dat ik niet op de beuzelagtigheid der daad zie , maar alleen in aanmerking neem , waartoe een mensch zich bekwaam maken kan. De voortreffelyke Engelfche *Spectator* , fpreekt insgelyks van eenen man, die het zo verre gebragt hadt , dat hy met tabakspypen , glaazen , mesfen , kammen , ja zelfs met een braadpan over eene zandige tafel te verfchuiven , de liefelykfte toonen voortbragt, fchoone Solo's fpeelde , en het muzikaal gehoor op duizenderleye wyzen verrukte.

Ik moet het zeggen , daar is naar myn inzien , in de geheele Waereld geen veragtelyker fchepzel, dan hy , die zich daar mede vergenoegd dat hy een fatfoendlyk Heer

Heer is. Hy heeft goederen; daarom wil hy zig op het verkrygen van kundigheden niet toeleggen. Hy heeft geen ampt of bediening, daarom weigert hy iets te doen. Myne uitdrukking schynt wat hard; doch overweeg dat 'er in het ryk der Zeden of der Natuur niet zo iets bestaan kan 't welk men *ontkennende* deugd noemd, en dat eene volstrekte ledigheid iets onmooglyk zy. Hy die geen goed doet, doet noodzakelyk kwaad. En zo wy ons verstand niet verryken met nuttige kundigheden, moet het noodwendig een magazyn van zotternyen en beuzelingen worden. Een ryk ampteloos man hoeft niet op te staan om zynen winkel te openen, of naar zyn handwerk te gaan, maar hy heeft altoos iets te doen, en zo hy wil, nooit gebrek aan bezigheden. Indien hy niet wyzer wordt door oeffening, zal hy des te grooter slaaf der Dwaasheid worden; want hy die niets doet om dat hy niets te doen heeft, zal eindelyk een deugniet, of, keert het ten besten, een voorwerp van bespotting en veragting worden.

Weinig Menschen kunnen my zo zwaarmoedig maken als zy, die een eerlyk hart en goede vermogens hebbende, door de lui-

luiheid deeze fraaije hoedanigheden verwoesten. Zulke menſchen zyn eene kwelling voor hunne vrienden, en bekenden, offchoon zy in ſtaat zyn om zeer veel goeds te kunnen doen; menſchen, die met het laagſte Volk verkeeren, hoewel ook van natuur geſchikt tot den ommegang met de braafſte en verſtandigſte lieden.

Gy kent immers den Heer Zorgeloos? niemand is zo algemeen bemind als hy. Hy is een goedaartig man, en bewees nooit iemand eene weldaad; hy is een eerlyk man, en niemand kan zig veilig op hem verlaten. Met een goed hart en een goed verſtand is zyn gedrag echter zeer ongeregeld, en hy verongelykt zyne vrienden dikwyls. Geen wonder! hy, die zich zelf onbillyk behandelt, moet noodwendig ook hen verongelyken met wie hy omgaat. Hierom houde ik het ſpreekwoord; „ dat „ een ledig mensch niemant beledigd dan „ zich zelf ", voor volſtrekt valsch; want de deugd beſtaat niet in onſchaadelyk te zyn, en in niemand kwaad te doen; maar in het uitoeffenen van goede daden, uit een goed beginzel. Zy is die kragt der ziel, die zedelyke ſterkte, die ons onze driften doet overwinnen: maar hoe

zal een lui vadzig mensch immer in ſtaat zyn om haar te oeffenen? Ik weet wel, dat men voorwend dat zulke Menſchen geene ſterke driften hebben, en gevolglyk minder tegenſtand behoeven te bieden: 't zou kunnen zyn, dat hunne driften niet zo in 't oog lopen, als die van Menſchen, die geheel ziel, geheel leven, en gevolglyk altoos werkzaam zyn; maar zyn zy daarom minder te vreezen? Geen ongeregeltheden te pleegen om dat men te vadzig is, en tegen de moeite aanziet, maakt ons niet braaf; maar dit verheft ons in het welziend oog der Reden: geen ongeregeldheden te begaan, om dat ons geoeffend verſtand die veragt, en ons hart de godlyke geboden eerbiedigt. Ik heb ook altoos veel méér verwagting van een Jong mensch die woelig, nieuwsgierig, werkzaam, en lustig is, al begaat hy, in onbedagtheid, iets dat niet te pryzen is, dan van een luijen lomen jongen, die op zyn zestiende Jaar reeds deftig zyn pyp rookt, de courant leest, en, ſchoon laat opſtaande, echter zyn middagſlaapje neemt, ook dan als hy geen *ſtellig* kwaad bedryft. hy is eigentlyk niets, en op zyn best is zyn beſtaan, meer groeijen en ſpys verteeren dan leven.

Ik

Ik weet zeer wel, dat de mate onzer werkzaamheid veel van ons temperament afhangt, maar ik weet ook, dat de reden, zo wy haar hooren en gehoorzamen, ons van een uitmuntenden dienst zyn kan in het bestryden onzer geaartheid. Gy, Willem, hebt een goed natuurlyk verstand, en zo gy iets geliefd te doen kunt gy het taamlyk wel doen; maar 'er zyn altoos Leeuwen op den weg! altoos hebt gy uitvlugten, en het uitstellen bederft u. Gy hebt niets te doen, en gy moet een Brief schryven; beide stemt gy toe: doch gy blyft ledig zitten, en over een maand is de Brief nog niet geschreven. Te lusteloos om u te kleden, klungelt gy dagen aan een in uw Japon: in plaats van eene frisfche wandeling te nemen, na dat gy uw werk gedaan hebt, zit gy, met half gesloten oogen, voor het horretje, en geeuwt en snuift beurteling. Als wy allen reeds lang ontbeten hebben, en aan onze bezigheden zyn, komt gy voor den dag, u verontschuldigende met te zeggen: „ Dat gy tog niets te verzuimen „ hebt." Dikwyls heb ik myn toevlugt tot spotterny moeten nemen, om niet geemelyk hier over te worden. Maar het is myne manier van denken niet, Jonge lieden aan zig zelf overtegeven, als ik

zie, dat zy zich zelf bederven, en echter geen kwaad hart hebben.

Ik bid u dan, overdenk het eens by u zelf, is het wel zo, dat gy niets te verzuimen hebt? Alle menſchen van wat ſtaat, rang, jaaren of ſex liggen onder de verpligting om iets te doen; de *Geleerden*, de *Staatsbeſtierders*, de *Wysgeeren* werken met hunne harsſenen, de ambagtsman met zyne handen, de kunstenaar met zyn vernuft en handen beiden. Elk geeft der *Maatſchappy* ſchatting en een Ledigloper is een voorwerp van verągting; hy heeft ook geen recht op den arbeid van anderen, en verdient onze oplettenheid in geenen opzichte. Dit is nu nog maar betrekkelyk op de zamenleving. Maar keert de mensch in zich zelf; vergelykt hy zyne neigingen by de zedelyke Wetten van zynen God; ſlaat hy zyne oogen op het uitgebreide ryk der waarheid en op de ryken der Natuur; ziet hy de Geſchiedenisſen der oude en hedendaagſche Volken over, dan zeker zal hy wel dra zien, dat 'er zeer veel voor hem te doen is, en gevolglyk dat elk uur een ſchat is, dien hy ter verbetering van zyn hart, ter zuivering zyns oordeel, ter uitbreiding zyns verſtands, en ter ver-

meer-

meerdering zyner kundigheden vlytig en zuinig moet waarnemen.

Zou de goede en wyze Schepper, die alle schepzelen in betrekking tot elkander gevormt heeft, en onderhout, ons zulke ziels vermogens, zulk een kunstig lichaam, zulke verlangens, zulke uitzichten, zulk een sterken trek tot onderzoek gegeven hebben, zonder ons te gelyk verpligt te hebben om altoos werkzaam te zyn? dit denkt gy zeker zo min als ik. De werkzaamheid bevordert de gezontheid onzes lichaams, en ook die van onze ziel. Ledigheid is de veragtelyke moeder van allerlei ondeugden; terwyl zy onze gezontheid ondermynt, maakt zy ons ziekelyk en misdaadig. En hoe somber is het uitzicht op eenen ouderdom die noch verdiensten, noch wysheid heeft! is 'er ook wel een vernederender denkbeeld voor een Mensch, dan dit. „ wat „ doe ik hier? heeft iemand ooit eenig „ nut van my gehad? Weet ik iets van „ zo veele dingen, als ik, ter volmaking „ myner natuur, behoorde te weten. „ Heb ik ooit mynen God uit zyne na„ tuurlyke, en zedelyke werken pogen „ te kennen? Wie kan belang in my „ nemen? Heb ik wel het allergeringste „ recht op de agting, ik laat staan er-

 „ ken

„ kentenis , van één éénig mensch. ?" Dit dunkt my dat onverdraaglyk zyn moet ; en dat hy , die zulke denkbeelden zonder ſpyt en ſmart onder de oogen zien kan , afſtand gedaan heeft van de waardigheid der Menſchelyke natuur ! Ik waarſchouw u ! maar zo gy niet van begrippen , en levenswys veranderd , is dit het verſmadelyk lot dat gy u zelf nu reeds toebereid. Wees wyzer ! bemin u zelf op eene verſtandige wys. Breek de taaije banden die u aan de vadzigheid hechten , ruk haare ſlaapbollen van uw hoofd , en toont , dat gy uwe onpligtmatigheid ziende , moeds genoeg hebt om u te verbeteren. Dan zult gy eerst leven. Gy zult gezonder en blymoediger worden , en in het beminlyk denkbeeld „ ik doe zo veel „ nut als ik kan ; ik leg 'er my optoe , „ om nog meer te kunnen doen ; ik ver- „ dien de goedkeuring myner vrienden , „ en de agting myner medemenſchen ," zal een bron van genoegen voor u ontſpringen die ook in het uur des doods niet zal opdroogen. Gy zult wandelen , waardig den rang waar in gy geplaatst zyt , en u voorbereiden tot dien ſtaat daar ons lichaam ons niet meer zal hinderen , maar daar wy geheel geest , geheel ziel , geheel leven zyn zullen. Vaarwel.

AGT.

AGTTIENDE BRIEF.

Geëerde Vriend.

„ Vryheid van denken ," zie daar een onderwerp, waar over in onze dagen zeer veel gesproken wordt. Niet zelden vervallen de Partyen tot uitersten die de denkende mensch met stille aandagt ziet, en oplettend vermyd. Het zal mooglyk niet onnut zyn, dat ik u gelegenheid geef om uwe gedagten eens meer ingespannen daarop te vestigen. Ten dien einde zal ik meer of min gebruik maken, van het geen zeker geleerd doch weinig gelezen Fransch schryver daar over zegt, my niet kunnende herinneren, ooit iets over dit stuk gelezen te hebben, dat my meer gegrond voorkwam. Dus spreekt hy:

Over de Vryheid van Denken.

Deeze woorden hebben twee byzondere betekenissen; de eene is algemeen, de an-

andere byzonder. In den eersten zin betekent *Vryheid van Denken* die edelmoedige kragt des verstands, die ons alleen, het geen waarheid is, doet omhelzen. In de tweede betekenis drukken deeze woorden dit uit: het eenig gevolg 't welk men kan wagten, (immers naar de begrippen der sterke Geesten) van een vry onderzoek, dat is, de Twyffeling.

Zo loflyk als de eerste is, zo versmaadlyk moet de tweede geagt worden. De ware vryheid van denken houdt zich tegen de vooröordeelen op hare hoede. Zy geeft aan *Leerstelzels* die men haar voorhoudt, alleen zo veel waarschynlykheid als met den aart der zelven overeenkomt. Die, die betoogt zyn, neemt zy aan; die, die dit niet zyn, plaatst zy by de waarschynlykheden. Zy ziet dingen waaromtrend haar geloof zich in evenwigt houdt; maar zo het wonderbare zich daar by voegt, dan wordt zy minder ligtgeloovig; zy begint te twyffelen, en mistrouwt de bekoorlykheden der Inbeelding. Met een woord, zy stemt het *verwonderlyke* niet toe, dan na zich wel gewapent te hebben, tegen den sterken stroom die ons daar toe trekt.

Met

Met een woord, de vryheid van denken verzamelt alle hare kragten tegens de vooroordeelen, die eene verkeerde opvoeding ons omtrend den Godsdienst heeft ingeboezemt; om dat men zich niet dan met groote moeite ontdoen kan van deeze vooröordeelen; altoos behouden zy eenig vermogen over onzen geest, ook lang na dat wy dezelven hebben afgezworen. Moede van aan onszelf te zyn overgelaten, doet een ſterke invloed die ons pynigt, ons min of meer tot haar overhellen. Wy veranderen van taal, van modes, van gebruiken; 'er zyn duizend dingen waaromtrend wy anders denken dan in onze kindschheid. Onze rede ſchikt zich gedienstig naar dit alles; maar de begrippen, tot den Godsdienst betrekkelyk, zyn by haar zeer agtbaar. Zeer zelden durft zy die onderzoeken, en de indrukken die wy in onze kindschheid van deeze vooröordeelen ontfingen, worden zeer zelden geheel uitgewischt,

Zullen wy ons hier over verwonderen? de gewigtigheid der zaak, het voorbeeld onzer ouders, die zelf overtuigt zyn van het geen zy ons leren, moet dit zeer natuurlyk voortbrengen. Onze bygelovigheid gaat zo verre, dat wy menen God te

 die-

dienen door onze rede in banden te ſlaan. Wy vreezen ons voor ons zelf te ontdekken, en te zien dat wy doolen, even als of het voor de waarheid nadeelig zyn konde, dat zy in het ſterkſte licht gezien word!

Ik geloof echter geenzins, dat men zaken die tot den rechtbank des Geloofs behooren, moet onderwerpen aan de uitſpraken der Rede. Maar deeze eerbiedige onderwerping, deeze hulde, die de rede aan het geloof doet, vermindert het rechtsgebied der rede geenszins. Hoe! indien de Rede met zaken van Godsdienst niets te doen heeft, dan zie ik niet waarom wy de dwaaze plegtigheden en valſche begrippen die men overal in allen eerdienst, buiten den waaren Godsdienst vindt, mogen afkeuren en verfoeijen. Oopent men dus ook geenen weg voor de zotſte Dweepery, en het afſchuwlykſte Bygeloof? Zo wy de Rede in deezen niet mogen hooren, dan moeten wy alles geloven; en de gedrochtelykſte gevoelens zullen, ten ſchande des menschdoms, aangenomen worden. Is de Godsdienst, hy die ons boven de dieren verheft, hy die onze troost en onze roem is, niet veelmaal dat geen, waaromtrend de men-

ſchen

fchen het onredelykft handelen? Zo moeilyk fchynt het, is het voor ons, niet tot uiterften te vervallen! Zo men niet bygelovig is, vervalt men tot ongelovigheid: kunnen wy dan niet leerzaam zyn uit een beginzel van rede, en Christenen blyven als wy Philozofen zyn?

Ik zal hier niet beflisfen, „ of de Godloochening dan of het Bygeloof den Godsdienst het meest beledigen?" Hoe dit ook zy, de fcheidspalen die tusfchen beiden gezet zyn, hebben minder overweldigingen geleden, door het ftout vernuft dan door het bedorven hart. Het Bygeloof is Godverzaking geworden, en de Godverzaking Bygeloof. Ja! De vryheid van Denken, die in alle Godsdienften de beledigfter der gelovigen s geweest, die hen heeft uitgemaakt voor laage, zwakke, flaaffche zielen, is wel eens bygeloviger dan men zoude denken.

Wat gebruik maken zy toch van hunne rede, die door gezach geloven dat men 't gezach moet verwerpen? Wie zyn zy toch, die zeggen dat zy geen godsdienst hebben? Als men hen hoort fpreken, zou men bykans zeggen dat zy de eenige wyzen

zen waren; dat zy alleen den eernaam van Philosofen verdienen; dat zy alleen de kunst bezitten om het ware te onderzoeken; om hunne rede in evenwigt te houden, en dat alleen het gewigt der proeven en bewyzen haar kan doen overslaan. Alle andere menschen hebben traage vernuften, slaafsche harten, kruipen onder het juk des Gezachs, en laten zich weg voeren door allerhande gevoelens. Maar hoe veelen vinden wy onder hen, die zich door een (om 't zo uit te drukken) bekwaam kind laten medeslepen! Laat 'er onder hen een dier gelukkige vernuften gevonden worden, die, door zyn levendigen, en oorspronkelyken geest, den toon durft en kan geven. Laat die man, buiten dit zeer kundig, zich in de twyfelaary werpen, om dat hy door zyn ondeugend hart misleid is: zyne sterke Inbeeldings kragt zal over zyne gevoelens eene volstrekte magt oeffenen; eene magt des te grooter, om dat eene geheime overhelling tot vryheid aan zyne overwinnende redenen nieuwe kragten geeft. Hy zal zyne Geestneiging, zyne vervoering, doen overgaan in zyne Jonge vrienden; hy zal alles doen bukken, alles overweldigen.

By

By lieden van dit zoort wordt de verhandeling van Collins *over de vryheid van denken*, voor een Meesterstuk der menschelyke reden gehouden. Men misbruikt in dit Boek deeze schoone woorden *vryheid van denken*; men maakt het betreklyk tot het ongeloof; even als of hy die de waarheid zoekt daar noodzaaklyk moet uitkomen. Maar, dus stelt men juist dat geen dat men moet bewyzen; namentlyk: „ Of men van algemeen aangenomene waarheden afwykende, noodwennig zich alleen moet overgeven aan de bewyzen voor eene zaak?" De luiheid, en de blinde eerbied voor het gezach, zyn de eenige hinderpalen der rede niet. De bedorvenheid des harte, de ydele eerzucht, de drift om zich aan 't hoofd eener gezintheid te zien, oeffenen niet zelden eene willekeurige magt over onze ziel, die haar met geweld afscheurt van de liefde tot de waarheid.

Te vergeefsch brengen de Twyffelaars de lyst te voorschyn, waarop de namen van Socrates, Plato, Epicurus Cicero, Virgilius, Horatius, Tacitus, te lezen zyn. Ik erken echter, dat deeze namen niet dan met agting genoemt worden, door elk die deugd,

deugd, en vernuft eerbiedigen; doch bewyzen zy, die ons deeze Lyst voorleggen, wel dat geene 't welk zy bewyzen moeten? Als men, om te bewyzen dat deeze groote mannen vry gedagt hebben, eenige plaatzen uit hunne werken bybrengt, waar in zy zich tegen de algemene gevoelens des Volks aankantten, onderstelt men dan niet, dat het vrydenken het erfdeel der ongeloovigen is! En stelt men dan al weer niet, hetgeen men moest bewyzen?

Ik ontken geenzins, dat 'er onder de bestryders van den Godsdienst, mannen zyn, in wier schriften men treffende bewyzen van oordeel en geleerdheid vindt; ik sta zelf toe, dat zy den Godsdienst zeer groote diensten gedaan hebben, door aantevallen op het geen eigentlyk onze Godsdienst niet is; en door onze Godgeleerden te noopen, om zich méér te oeffenen, en verstandiger te spreken; dat zy zeer veel toegebragt hebben om den geest des vredes, en der verdraagzaamheid meerder onder ons bekent te maken. Maar men kan met dit alles, niet ontkennen, dat veelen hunner den Godsdienst hebben aangevallen om eenen naam te maken; zulken waar van SWIFT

zegt,

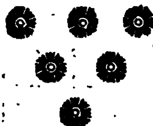
zegt, dat men nimmer zoude geweten hebben dat zy in de waereld waren; indien zy niet tegen den Godsdienst waren te velde gekomen; want over welk ander onderwerp hadden zy toch zo kunnen schryven, dat iemand het had willen lezen? En indien zy voor den Godsdienst geschreeven hadden, men zoude zulke elendige broddelaars niet dan met verachting beschouwt hebben.

De Godsdiensteloosheid is een groote toevlugt voor veele schrale vernuften. Zy vinden daar, het geen de Natuur hen weigerde. De ongemene gevoelens die zy leeren, bewyzen veel minder de grootheid hunnes vernufts, dan wel de zucht om voor zeer diepdenkende door te gaan. Zoude hunne verwaantheid ooit besluiten kunnen, om slegts goed te keuren 't geen anderen gezegt hebben? Kan zy zich vergenoegen met de tweede plaats, door de betoogde waarheden met nieuwe proeven te bevestigen, of door kragt van redenen in sterker licht te plaatzen? Neen: de eerste plaatzen zyn reeds bezet, de tweede zyn te gering voor hunnen hoogmoed. Zy staan dan naar de eer om eene Secte optereichten, en halen oude en duizendmaal wederlegde dwaalingen op, of vallen op nieu-

nieuwe dwaalingen aan, die echter tot onzen Godsdienst niet behooren, en toonen onderwyl hoe veel het vernuft by onkundigen vermag, vooral als de Godsdienst daardoor gehoont wordt.

Ik blyve met veel agting, uwe

Dienaaresse.

NE-

NEGENTIENDE BRIEF.

WAARDE NEEF!

Ik weet niet of gy my wel begrepen hebt toen ik onlangs met u over eene fterke begeerte naar roem, welke ik in u befpeur, fprak. Ik keur geenszins af dat een jongeling van uwe jaaren, opgeleid tot de ftudie, door deezen fterken prikkel worde aangezet: integendeel! Ik geloof zelfs dat men niet veel moet verwagten van jonge lieden die geene *ambitie* hebben; om dat zy de gezellinne des vernufts is. De wegen tot verfcheidene wetenfchappen zyn zo onaangenaam, zo doornagtig; en in onze opluikende Jeugd vordert men van ons, dat wy die bewandelen, indien onze Sex en onze neiging ons der geleerdheid wyden, dat verftaat zich van zelf. Wy kunnen in dien leeftyd uit de zuivere bron van pligt niet altoos werken Die ontfpringt eerst in onzen boezem als wy eenige vorderingen in het ryk

der overpeinzingen gemaakt hebben. Zucht tot roem, is dus noodzaaklyk om ons te brengen waar wy zyn moeten; en indien zy een zwak zy, zo is zy het zwak van edele zielen. Wat braaf Jong mensch die levendig van geest, en arbeidzaam is, kan onverſchillig zyn over de wyze waar mede men hem beſchouwt? Onverſchillig zyn, of hy door zyne Leermeesters als een Voorbeeld aan zyne medeleerlingen wordt voorgeſtelt dan of hy geen de minſte goedkeuring erlangt? Ik hoop maar dat gy u ter verkryging van roem nooit zult bedienen van middelen die uit op zyn best, *berucht*, maar nimmer *geagt* kunnen maken.

Men beſchouwt doorgaans voor oorzaaken die de agting opwekken, alle zulke dingen, die iets volmaakts in zich behelzen, en verrichtingen die ten beste der Maatſchappy volvoert worden. Zodanig zyn alle uitmuntende deugden, verhevene zielsvermogens. Een *Genie* die zich altoos omtrend het groote en het ſchoone bezig houdt; de juistheid en vastheid van ons oordeel; bekwaamheden voor nuttige en aangename Kunsten en Wetenſchappen; de fraaye Voortbrengzels der kunsten en handwerken; de voor het Menschdom nut-

nutte ondekkingen; de kragt, de vlugheid en schoonheid des lichaams. 't Zyn echter onze goede en brave verrichtingen alleen, die ons de agting doen verkrygen, van hen wier agting ons alleen dierbaar behoorde te zyn. Om die reden plaatzen verstandige lieden, op de lyst der Volksdwalingen, de eerbewyzen die men betoont aan de ryken, de edelen, de geleerden, de aanzienlyken; om dat rykdom, adel, geleerdheid, en aanzien, niet tot ons behooren, en gevolglyk ons geen agting kunnen verwerven.

Besluit hier echter niet uit, dat men in de zamenleving alle tekens van beleeftheid mag verzuimen, omtrend hen die ryker, aanzienlyker, edeler zyn dan wy. Ik spreek alleen van die agting, welke men alleen der deugd en het gezond verstand, werkzaam in nutte bezigheden, moet bewyzen, en geenzins van die uiterlyke tekenen, die de welvoeglykheid wil dat wy in agt nemen, als wy met lieden, boven ons in de Maatschappy geplaatst, omgaan. Vrees niet, dat gy hier door iets laags doen zoudt, gy voegt u alleen naar de omstandigheden, en hy, dien men om eene der genoemde redenen met beleeftheid behandelt, toont zyne eige dwaas-

heid., als hy waant, dat men hem dus behandelt, om zyn eigen waardigen persoon, en geenszins om zynen rang, of middelen. Deeze gekheid is evenwel zeer in zwang! Menig niets beduidend schepzel steekt het hoofd wel trots omhoog, als het ziet, dat men zynen rang in agt neemt, meer om onze eigene welopgevoedheid te handhaven, dan om zyner nietigheids wille.

Bedien u dus nooit van zulke vonden die u wel berugt, maar nooit geagt kunnen maken by brave menschen; dit herhaal ik nogmaals. Houdt u altoos bezig met het naspooren der waarheid, en het betragten der Deugd, dan zult gy den prys waar op uw hart zo zeer gestelt is, ontfangen uit de hand van hem, die de God der Waarheid en de Vriend der Deugd is.

Vaarwel.

TWIN-

TWINTIGSTE BRIEF.

MEVROUW, ZEER BEMINDE VRIENDIN!

Meer dan eens ſpraken wy over de voor- en nadeelen die de Christelyke Godsdienst ontfangt uit de vyandſchap zyner beſtryders, en wy waren het daar in eens, dat de Godsdienst, inderdaad, grootlyks verpligt is aan hen, die 'er op uit zyn om hem zyne agting by denkende menſchen te benemen. De lage en veragtelyke wyze, waar mede zy hem durfden behandelen, heeft zyne Vrienden voor hem te velde gebragt; en wy zyn thans zo gelukkig, dat wy de ſchoonſte werken bezitten, ten zyner verdeediging geſchreven. Laten wy, den nooit dan met eerbied te noemene JERUZALEM, alleen in het oog houden. Die groote man zou my tot eene Christinne gemaakt hebben, indien ik, voor veele jaren niet reeds dat geloof uit overtuiging myner ziel, en met myn gehele hart had omhelst.

Men ziet, helaas, méérmaal, jonge lieden, die zeer bigot, of oneuangelisch ſtreng opgevoed zyn, indien zy békwaam zyn tot nadenken, en zagte, zoete, vriendelyke neigingen hebben, die hen afkeerig maaken van alles 't welk heen leid, om van hunnen Schepper wreede denkbeelden te vormen, en in de waereld verſtrooit rakende, tot eene algemeene Twyfſlary overſlaan.

Hebben zy vernuft? dan loert elk vrygeest met wien zy omgaan op hen, om hen tot leerlingen te krygen. Ingenomen tegen eenen Godsdienst, dien zy niet kennen, en niet voorbereid om de H: Schriften wél te lezen, en te verſtaan, zien zy dezelven niet meer in; en des te minder, om dat zy merken hoe met dat Boek, door zulke Lieden, wordt omgeſprongen. Eén geestige, doch ſchandelyke zet van VOLTAIRE, of BOLINGBROKE, is inſtaat om hen voor altoos vyanden van den Godsdienst, en veragters van dat Boek te maken, 't welk by zyne kundige lezers zo hoog geſchat wordt!

Ik beklaag hen! myn hart bloedt als ik denk, hoe veelen deezer Jonge zielen weggeſleept worden, ik kan niet zeggen tot

tot het Ongeloof, want zy hebben zich niet in staat gesteld om ongeloovig te kunnen zyn; maar tot eene droevige onverschilligheid voor iets van het allergrootste belang, zo wel in dit, als in het volgende leven. En ik danke God van harten, dat wy tegenwoordig Boeken hebben over den Natuurlyken en geopenbaarden Godsdienst, die een Jong mensch met den grootsten smaak lezen kan. Boeken waar in de aart, en de wetten van onzen Godsdienst, op de allertreffendste, en schoonste, op de allerklaarste, en gemoedelykste wyze een toone gesteld worden. Boeken, die niets hebben van dat drooge, dat Systematische, dat duistere, dat zwaargeestig: welke derzelver lezing ondoenlyk maakt voor jonge menschen, die ongeschikt zyn om het nuttige oogmerk door zo veele doornagtige omzetzels wel te ontdekken.

U, Mevrouw, is bekend dat de *Karakterkunde van den Bybel*, door den Heer NIEMEYER in het Hoogduitsch geschreven, werkelyk vertaald wordt: ik bid u, geef u zelf het genoegen, om het u, zo rasch het wordt uitgegeven, te bezorgen; en laat uw zoon, vóór men hem den Bybel doet lezen, eerst dat treflyk boek lezen: Hy heeft verstand genoeg

om te zien met wat oogmerk men het hem in handen geeft. Hoe gelukkig, Mevrouw, zyn onze Jonge lieden boven ons in deezen opzichte. Wisten wy, in onze Jeugd, van redelyke godgeleerdheid? Wierden wy niet, nog kinderen zynde, aan 't lezen gezet van een Boek, dat al zo min geschikt is voor kinderen, als de Kartesiaansche Philosophie. Hadt men ons, in plaats van Katechismussen (van wat gezintheid ook,) van buiten te doen leeren, en doen rammelen over dingen geheel en al boven het verstand eens kinds, uittrekzels bezorgt uit dat Boek der Boeken, waar in wy onze pligten geleerd hadden: hoe veel beter hadt men gedaan! Myne hoogagting voor een Boek dat ik voor Gods Boek houde, is te groot om te kunnen dulden, dat men het stamelende kinderen laate lezen. Hoe zoude ik het in myn hoofd krygen kunnen, om aan eene vrouw, die verpligt is in de Waereld te leven, en die zo veele trappen boven myne gelukkige middelmaat verheven is, eenen Brief als deezen te schryven; indien ik u niet kende, indien ik niet wist hoe gaarn gy iets leest waarom men wel niet kan *lachen*, maar waardoor wy aan het *denken* raken:, ik maak 'er dus geene de minste verschoning over, maar zal inte-

gen-

gendeel u nog verder in deezen trant fchryven.

Onlangs had ik gelegenheid om eenige *Academifche redevoeringen* te lezen, uitgefprooken *door den Heer* LOWTH, *Profesfor in de Dichtkunde te Oxfort.*

De Oxfortfche Studenten ontfangen zo wel lesfen in de Dichtkunde, als in de Redeneerkunde; en de fchrandere Profesfor onderzoekt in deeze Redenvoeringen, den *aart der Hebreeuwfche Poëzy*, volgens die regels, die de Cretieken altoos gebruikt hebben, omtrend de griekfche en latynfche Dichtftukken: men vindt hier eene diepe geleertheid, gepaart aan eenen zeer goeden fmaak; twee dingen, die niet altoos te zamen gaan!

Hy toond aan, dat men de heilige Poëzy der Hebreuwen, zeer billyk aan de Oordeelkunde onderwerpen kan; maar bemoeit zich niet in 't allerminfte met godgeleerde uitleggingen of verfchillen.

De taal der Jooden, is, gelyk alle de oosterfche taalen, aanmerkelyk door de kragt, de ftoutheid, en de hitte der figuuren en voorftellen; maar men moet

erkennen, dat geene der Oosterſche volken eenig begrip hadden van het geen wy ſmaak, kieschheid, en betaamlykheid noemen. Hunne gedurige zinſpelingen op de zwangerheid, en sommige andere ziekten der vrouwen, ſtoot ons geweldig, die in een ander klimaat wonen, en andere zeden en taalen hebben.

De geleerde LOWTH merkt, dunkt my, te regt aan, dat de meeste beelden en Leenſpreuken veel te ſterk, ja eenigzins buitenſporig zyn. Doch als men het karakter der Oosterlingen, en hunne taal wel in 't oog houdt, is dit by hen geen gebrek altoos. De Jooden waren een volk, dat eevoudig van zeden, en eenigzins ruw en onbeſchaaft was. Hunne verbeeldingskragt ontgloeide door de hitte der luchtſtreek, die zy bewoonden; door de oorlogen die zy voerden; door de pracht van hunnen majestueuſen, en ſchrik verwekkenden Godsdienst: zy konden des zéér wél die beelden eigenaartig vinden, die ons veels te ſterk voorkomen. In het GROOTE, is die reusagtige ſtyl min aanſtootelyk dan in het bevallige. Zie eens met aandagt, en in dit licht, het *Hooglied*. Dit dichtſtuk is zo bevallig, zo zagt als innemend. De volgende woorden ſchilderen ons

ons het schoone voorjaar op het aanlokkelykste :

„ Sta op , myne vriendinne , myne „ schoone, kom herwaards ! De winter is „ voorby ; de plasregen is over ; hy is „ overgegaan. De bloemen ryzen uit den „ schoot der aarde ; de zangtyd genaakt ; „ de tortelduive wordt in onze landen ge„ hoort. De Vygeboom brengt zyne jon„ ge Vygen voort ; de Wynstok geeft haaren „ reuk met zyne jonge druiven. Sta op myne „ Vriendinne , myne schoone , kom her„ waards ".

Dit is schoon in alle Landen en ten allen tyden : hier is de Natuur met de eigentlyke kleuren geschildert.

De Leenspreuken der Hebreeuwsche Dichters zyn duidelyk en treffende , om dat zy zo wel onder het oog der Dichters , als des volks waren. Zy zyn doorgaans ontleent van de grootsche voorwerpen in het ryk der Natuur , de Zon , de Maan , de Sterren enz ; en de Dichters bedienen 'er zich meermalen van , om 'er de rampen , of gelukzaligheden des Volks meede afteschilderen. De Latynsche Dichters hebben insgelyks gedaan ; maar niet met dezelfde kragt , of dezelfde hooge kleuren. HORATIUS is alleen *vloeyend*, als

als hy zingt : *Lucem* enz. Zie hier , Mevrouw , de vertaling van dit gedeelte der Vde Ode des IVden Boeks.

„ Hergeef , o beminlyke Vorst , aan uw
„ Vaderland het licht. Wanneer uw aan-
„ gezicht in het oog uwer volken glin-
„ ſtert , 'geeft het , gelyk de Lente , de
„ dagen meerder ſchoonheid , en de zon
„ meerder glans.

De Hebreeuwſche Dichters drukken zich ſtouter , en met ſterker geestvervoering uit. 't Is noch de dageraad , noch de Lente , noch een donkere nagt die zy ons vertoonen ; 't is de Zon , 't zyn de Starren die , als 't ware , door eene nieuwe Schepping eenen onbeſchryfelyken luister verkrygen ; of gereed ſtaan , om , oogenblikkelyk , in de eerſte duisterheid des ouden Chaos weg te vallen ! Hoor eens hoe JEZAIA den Volke de gunſten van zynen God afmaalt.

„ De Maan zal den glans der middag
„ Zon hebben ; en de glans der Zonne
„ zal zevenmaal grooter zyn. De Zonne
„ zal niet meer ondergaan , en de Maan
„ zal haar licht niet intrekken — de da-
„ gen uwer droefheid zyn voorby ".

Maan

Maar de heilige Dichters munten boven alles uit, in de kragt waarmede zy de grootheid en majesteit van hunnen God, vooral wanneer Hy straft, afbeelden:

„ God maakt van de wolken zynen wa-
„ gen. God wandelt op de vleugelen der
„ winden; de verteerende blixems zyn
„ zyne dienaars ".

Wanneer de Propheten, aan de Jooden, Gods oordeelen over hen verkondigen, dan is het meest altoos onder het zinnebeeld der verwoesting van den geheelen aardbodem. Dit beeld is in JEREMIAS *Boek* verschriklyk!

„ Ik zag het Land aan, en het was
„ woest en ledig: ik zag den Hemel
„ aan, en zyn licht was 'er niet: ik
„ zag de bergen aan en zy beefden, en
„ alle heuvelen schudden. Daar was geen
„ mensch; en alle voogelen waren weg
„ gevlogen, van wegen de hitte des
„ toorns onzes Gods ".

De ongewyde Dichters hebben geen ontzagverwekkender tafreelen.

De Persoons verbeeldingen schynen de be-

begunstigde beeltenis der Hebreeuwsche Poëten geweest te zyn. Zy maken Juda en Babilon tot persoonen, en toonen ons haare Dochters weenende en ons hart door bittere klagten brekende. De Grieken en Romeinen hebben op hunne Gedenkpenningen, onder de afbeelding eener Vrouw gehele volken afgeschetst; doch zy bedienden zich, in hunne schriften, zeer zeldzaam van deeze afbeelding. Men vindt nog op de Romeinsche Gedenkpenningen; *Juda, weenende onder den Palmboom.*

De veelheid der grootsche en kragtige denkbeelden, die men by de Propheten vindt; is verbaazend. De Grieken alleen, zyn, in dit opzicht, by hun te vergelyken; want de Romeinen zyn meer vloeyend, en kiesch, dan verheven; en zo men het Hekeldicht uitzondert; flegts navolgers der Grieken. Men kan JEZAIA, om de verscheidenheid en rykdom zyner afbeeldzels, om de heerlykheid zyner gedagten, om de zagtheid en weeligheid, gepaart aan de verhevenheid en het eenvoudige, voor den HOMERUS der Jooden houden. JEREMIA heeft eene stoutheid in zynen styl, en fierheid in zyne beelden, die treffend is; maar hy overtreft JEZAIA in de kunst om onze driften opte wekken.

JE-

JEZAIA boezemt schrik, JEREMIA boezemt ontferming in: de eerste verscheurt, ja verbryzelt onze ziel; de tweede bedroeft ons hart, en doet 'er zyne eige gevoelens in doordringen. Uit het geene wy van SIMONIDES hebben, en naar het geene de ouden van hem getuigen, moest SIMONIDES zeer veel overeenkomste hebben met JEREMIA. EZECHIEL is stout, sterk, en hevig; maar ontstelt en onbeschaaft. Men vindt in ESCHYLES de zelfde gebreken en dezelfde schoonheden. Ik spreek niet van de andere Propheten, om dat hun karakter min treffend, en veel moeilyker aftebeelden zy.

Hier sluit ik het uittrekzel 't geen ik u, mevrouw, toeschikte, wel verzekerd dat uwe kundige aging voor de Heilige Schriften, dat met genoegen zal leezen.

Is het domheid, of is het boosheid, denk ik dikwyls, die onze lieden van de mode, onze veragters des Bybels, beletten, om niet te zien 't geen de Heer LOWTH zo wel heeft aangemerkt? Niet altoos domheid; want wy Mevrouw, kennen immers zulken, die op het hooren, of lezen van schoone plaatzen, uit VIRGILIUS of HORATIUS, toonen, dat

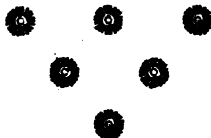
dat zy *smaak* hebben; dat zy *voelen*. Laaten wy niet veroordeelen; laaten wy ons verheugen, dat wy in staat zyn, om het heerlyke te zien, dat 'er in de Heilige Schriften is; Dat dat Boek, 't welk de zuiverste denkbeelden van God, en ons de beste zedenleer voorstelt, teffens een Boek van Smaak is; en dat wy onzen geest verheffen, en verfynen, terwyl wy het ter stichting, ja, verbeetering van ons hart lezen!

Het is zedert eenigen tyd zeer in de mode geraakt *Esprits* te schryven; dat is, uit de Schriften van beroemde mannen, uittrekzels te geven; by voorbeeld, *l'Esprit de* St. REAL, *l'Esprit d' Encyclopedie*, ja zelf heeft men *l'Esprit de Henry* IV. Een stukje dat, voor zo veel ik weet, nog niet vertaalt is; iets, dat my nog al verwondert.

Wat dunkt u, Mevrouw, als ik eens een *Esprit der Heilige Schriften* opstelde, zodanig ingerigt, dat men de schoone omschryvingen, de *naïve* wyze van verhalen, de heerlyke Zedelessen daar in vondt? zou dit niet van veel nut kunnen zyn, en onze Jonge lieden aanleiden om tot de Hoofdbron zelve toe te treden?

Ik

Ik zou het niet onder deeze drie afdeelingen plaatzen; neen: maar voor de voet op (zo als men het noemt,) naschryven. en 'er, zo eenige, maar weinige aanmerkingen by doen, om de aandagt der Lezeren niet te verdeelen, niet voor in te nemen; en 'er boven plaatzen: KOMT EN LEEST. Ik zoude ook de Vaerzen, noch Capittels 'er byvoegen, maar alleen van Boek tot Boek voortgaan. Vaarwel Mevrouw, ik blyve met opregte agting, uwe Dienaresse.

EEN EN TWINTIGSTE BRIEF.

Antwoord op den voorgaanden.

MEJUFFROUW, EN WAARDE VRIENDIN!

Hoe veel occupaties ik ook hebbe, en hoe weinig meestresse ik ook van mynen tyd ben, zo is uwen van voorleden maandag my veel te aangenaam, om hem niet ten eersten te beantwoorden.

Het is, inderdaad, zo als gy zegt, ten opzichte van veelen; en ik vrees dat dit kwaad niet ligt zal gestuit worden. Ongodsdienstigheid werkt zedeloosheid in de hand: is het dus te verwonderen dat deeze verkeertheid stand grype?

Ik heb aan mynen Zoon uwen brief voorgelezen, uitlatende 't geen hem betreft, de reden daar van kunt gy wel gissen: en ik heb het genoegen u te berigten, dat hy my tweemaal verzogt heeft om dien te herleezen; en zyne aanmerkingen geven my hoop, dat hy het

ge-

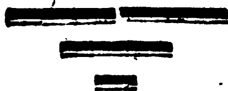
getal der *zogenaamde* vrydenkers niet zal vermeerderen. Myn waarde man, die u van zyne agting verzekert, verzoekt u nevens my ernstig, om uw nuttig plan ter uitvoering te brengen; en indien ooit iets van u, by inschryving, in de Waereld komt, dan tekenen wy, en Zuster C— (te Rotterdam), voor vyftig exemplaren in; zo veel goeds wagten wy 'er van: Myne Zuster, die thans by ons Buiten is, heeft my verzogt u van harent wege zeer vriendlyk te groeten.

Leef met uwe Vriendin gelukkig; het staat dunkt my maar aan u beiden. Groet haar insgelyks vriendlyk van ons. Wy allen hebben, door 's hemels goedheid, het onschatbaar voorrecht van gezontheid en vergenoeging. Myn kleine jongen begint braaf te groeyen, ik denk dat de laatste koortzen hem meer goed dan kwaad gedaan hebben: Jaantje is gelukkig herstelt; en heeft geen de minste tekens der ingeënte kinderpokjes. Ik schryf u dit, myne waarde, om dat ik weet, dat gy eene zorgvuldige en liefhebbende moeder niet kwalyk neemt, dat zy u over haare kinderen onderhoudt.

Gy zult wel weten dat Nicht G— over-

leden is? die brave vrouw! Ik ben 'er ſterk van getroffen; en zie haren man of kinderen niet dan met traanen in myne oogen. Indien wy de ſchikkingen der altoos wyze Voorzienigheid niet met eene ſtille onderwerping moesten goedkeuren, zou myn bedroefd hart gedagt hebben, dat in deezen eene mistasting plaats hadt! Daar is zeker eene rede voor, al zien wy die nog niet; en zy, zy was *ryp voor de Eeuwigheid.* Het kraamkindje is weinige dagen na haar overleden. Ik heb de laatste uuren haars levens voor haar bed doorgebragt! Zy is geſtorven in de zalige hoop der Christenen, en met die edele bedaartheid, welke haar ſchoon karakter zo eigen was in alle omſtandigheden.

De tyd roept my. Vaarwel! nogmaal vaarwel.

TWEE-

TWEE EN TWINTIGSTE BRIEF.

MYNE JONGE VRIENDIN!

Waarom zoudt gy uwe blymoedige zielsgesteltheid niet involgen? geen mensch dat wel denkt, (en over anderen moet gy u niet een oogenblik bekommeren,) zal dit wraaken, wanneer het u ken, en weet, dat een zeer goed oordeel uwe bedryven bestiert. Zommige benyden u een der beste giften der Natuur, en zouden gaarne zien dat gy óók mis deelde in een goed, 't welke zy niet kunnen genieten. 't Zou my bedroeven zo zy in staat waren ééne uwer zagte trekken te verdiepen, of uw geest een oogenblik te bewolken! De blymoedigheid is onschatbaar. Zy maakt hare bezitters gelukkig; zo wel als hen, die met hare gunstelingen omgaan. Zy is de grootste bevalligheid der jeugd, en de eenigste aangenaamheid welke den ouderdom byblyft. Zy is de vyandin der treurigheid; de vreugd stelt

zich niet ſterker tegen het verdriet. Zelden vindt men de blymoedigheid by den zieken. De vermaarde SCARRON was *grappig*, maar ik twyffel zeer ſterk daar aan, of hy *vrolyk* was. De ware blymoedigheid vloeit, ſchynt het, met ons bloed, en het beginzel des levens, door onze aderen voort. Onſchuld en Vryheid zyn hare liefſte Vriendinnen. Zy, die alleen uitwendig is, gelykt eene dier verſierde bloemen, die ſlegts het gezicht bedriegen. Zy is echter een weinig eigenzinnig; dikwyls behoeft men haar maar te noodigen om van haar byzyn verſtoken te zyn, en de verveeling komt in hare plaats. Men ontmoet in de converſatie lastige ſpotters, en laffe Praatjesmakers, die, om dat zy doen lachen, zich inbeelden, dat zy regt vrolyk zyn. Als de blymoedigheid met het verſtand, de deugd en de geoorloofde ſtreelingen der zinnen vereenigt is, dan noem ik haar Philoſophie.

Behou dan uwe gelukkige geſteltheid; 'er kan eens een tyd komen, myn Lief, waarin zy u van al zo veel, zo niet meer dienst zyn kan, dan de bedaarde en ſtrenge voorſtellen der Rede. Leef altoos gelukkig, maar hoe dit zy, dient God in BLYDSCHAP.

DRIE

DRIE EN TWINTIGSTE BRIEF.

LIEVE GRIETJE!

Neen, Vriendin, gy krygt my niet weer by Oom Grommer. Ik heb nooit verdrietiger tyd doorgebragt; wat is 'er voor my toch lastiger dan dat vergiftig knorren? Dat de man nog eens uitscheide, maar neen; zo dra zyne oogen open zyn, begint hy met dat zoete werkje, en 's avonds scheidt hy niet uit, voor dat de slaap hem de oogen sluit. Altoos misnoegt zynde, doet hy elk door zyne bittere uitdrukkingen verdriet aan. Onze lieve Tante (dat voorbeeld van geduld en zagtmoedigheid!) moet zo wel zyne slinken verdragen als zyne keukenmeid. De Neven en Nichten beven voor hunnen Vader. Nooit is 't eens wel; nooit eet men eens eene geruste beete. Hy ontziet zich niet of 'er een knegt of meid by is. Betje, die wat aan de stemmige kant, en wat styfjes gekleed is, noemt hy eene bangkykster, en die zich als een molik toetakeld. Naatje, die vrolyk en levendig is, en zich zeer aartig voordoet, is een ydeltuit, en bang, dat zy geen

vryer zal krygen. Kees, is een loeris van een jongen; Jan, een grootſche gek: en 't is met tante, *mal moertje mal kindje.* Gy kent hen allen, en weet dat de man beter kinderen heeft, dan hy verdient te hebben. Elk is bedeest in zyn byzyn; niemand durft ſpreken om niet afgegraauwt te worden. Hier uit volgt dat hy zyne kinderen niet kent; zo min hunne goede als kwade hoedanigheden, heeft hy ooit regt gezien. Is 't wel mooglyk dat zy hem voor hunnen besten Vriend erkennen? is 't wel wonder, dat myne waarde Tante niet zeer vermaakt is met zyn byzyn? Hy heeft al eens begonnen met my, om dat ik eens uit de kamer wilde gaan toen hy de pypen ſtelde, 'er byvoegende: „ Oom, je kunt wel knor„ ren „ denk ik, al ben ik 'er niet by ". En die zelfde misſelyke man heeft een edelmoedig hart; hy is niet ongevoelig, hy is deugdzaam, en heeft verſtand; maar al hing 'er myn geluk aan, ik ben bang van hem; ik kan hem onmooglyk lief hebben, al was hy duizendmaal myn Vaders oudſte Broeder. Hy is myn Oom, niets meer.

Vaarwel.

EINDE VAN HET DERDE EN LAATSTE DEEL.

LYST DER BRIEVEN.

DRUKFEILEN.

Bladz.	*regel.*	*staat:*	*lees:*
11	18	des Eendragts	der Eendragt
18	1	dit	uit
26	14	kinderlyke	kinderachtige
93	9	oprechten	oprechte
142	7	hunne	haare
173	9	korsten	kortsten
174	13	devotie verschil-len	devotie verschil-len
142	2	daat	daar
295	12	noodwennig	noodwendig

By den DRUKKER deezes zyn de volgende Werken te bekomen.

I. *Brieven over verscheiden Onderwerpen*, Uitgegegeven door *Mej*: E: BEKKER, *wed*: A: WOLFF *en* A: DEKEN. 3 Deelen compleet in gr. 8vo. à *f* 5: 8
Op best Schryfmediaan. à *f* 7: 10

II *Economische Liedjes*. meede door bovengem: uitgegeven. 3 Deelen compleet gr. 8vo. à *f* 4: 10
Op best Schryf Mediaan. à 6: -

III *Onderwyzend Gesprek, over het Geloof* en *de Zedenleer der Christenen, ook geschikt naar de bevatting van den gemeenen Man in negen - en - twintig lessen*. meede door bovengem: uitgegeeven gr. 8vo. *f* 2:
Op best Schryf-Mediaan. á 3:

IV. *Proeve* over *de Opvoeding* aan de *Nederlandsche Moeders* door Mej: E: BEKKER Wed: A: WOLFF 2de veel vermeerderde Druk, gr: 8vo. met eene fraaije Titelplaat. à *f* 1: -
Op best Schryf-Mediaan. à 1: 4

V *Beemster Winter Buitenleeven*, twee brieven door voorgem: uitgegeven gr: 8vo. *f* 14:
Op best Schryf-Mediaan. á. 18:

VI *Aardrykskunde voor Kinderen* door C: G: RAFF, *uit het Hoogduitsch Vertaald* en met veele Aanmerkinge en verbeeteringen voorzien door voorgem: 8vo. *f* 1: 10

VII Grondlegging tot den waaren Godsdienst. door J: F: STAPFER, vertaald door J: W: VAN HAAR. 12 Deelen gr. 8vo. à *f* 23:

VIII Zedenleer. door gem: uitgegeeven en vertaald. 6 Deelen gr. 8vo. á *f* 12: -

IX

IX Bewys der Waarheid van den Christelyken Godsdienst. door G: Lesz Doct: en Prof: Theol: Ordin: te Göttingen; uit het Hoogduitsch vertaald door J: W: van Haar, voorzien met eene Voorreede van Prof: Barkey, en opgedragen aan den Hoog Edel-Geſtrengen Heere Mr. Hendrik Fagel, Griffier ter Vergaderinge van H: H: M: M: &c. &c. tweede veel verbeterde en vermeerderde Druk. gr. 8vo. á ƒ 4: -

X Geſchiedverhaalen des Ouden en Nieuwen Testaments, inzonderheid geſchikt voor de Jeugd. In 't Hoogduitsch beſchreeven, door een Gezelſchap in Zürich, onder het beſtier van J: J: Hesz, Pred: te Zürich; in 't Nederduitsch vertaald door J: W: van Haar, en opgedragen aan den *Hoog Edel Geboorenen* Heere Baron van Lynden, Heer van Hemmen Ordinaris Gedep: ter Verg: van H: H: H: H: M: M: &c. gr. 8vo. à ƒ 3.

XI De Meſſias, Israels Koning. Of proeve over het Koningryk van Christus: bepaaldelyk over zyn allerbyzonderst, erflyk en eigenlyk gezegde Ryk, over het Land en Volk van Israel. Door J: C: Baum, Luth: Bred: te Culenburg, gr 8vo. à ƒ 1: 16

XII Natuur en Genees-kundige Bibliotheek, bevattende den zaakelyken inhoud van alle nieuwe Werken, welke in de Geneeskunde en Natuurlyke Historie, buiten ons Vaderland uitkomen. Door Ed: Sandifort, *Anat: & Chir: Prof: Ord:* te Leyden 10 Deelen met het Register. in gr. 8vo. á ƒ 40: -

XIII Handleiding tot de kennis in de Geneezing van de Ziekte der Kinderen. In het Zweedsh ge-

geschreeven door *N. Rosén van Rosenstein*, vertaald, met aanteekeningen en Byvoegfelen vermeerderd door Ed: SANDIFORT *Med: Doct*: Hoogleeraar in de Geneeskunde te Leyden. *tweede Druk* aanmerkelyk vermeerderd. en waarby gevoegd is eene Verhandeling over de gebreken, welke de Kinderen fomtyds kort na de geboorte treffen, en tot de Heelkunde betrekking hebben. 2 Deelen gr. 8vo. à *f* 4: 16

Dit voor alle Huisgezinnen zeer nuttig Handboek vervat de volgende Hoofdftukken, als: *Van de Minnen. Van de ongemakken, welke het zuigen geheellyk of gedeeltelyk beletten. Van de Verftopping. Van de Uitzakking van den Endel-darm. Van de Ontvelling. Van de Wind* of *Water-breuken. Van de Verkoudheid. Van de Buik-pynen. Van het ongemakkelyk krygen der Tanden. Van de Sprouw. Van de Stuipen. van de Loop. Van de Pokjes. Van de inenting der Pokjes. Van de Mazelen. Van de inenting der Mazelen. Van het Roodvonk. Van het Braaken. Van den Hoest. Van den Kinkhoest. Van de Geelzugt. Van de tusfchenpoozende Koorts. Van de Wormen. Van de Engelfche Ziekte. Van het Waterhoofd. Van eene byzonfoort van Keelziekte. Van de Schurft. Van het ongedierte op het Hoofd. Van de Venusziekte.*

XIV *Proeven* van *Dichtlievende Kleinigheeden* door H: RIEMSNYDER, gr. 8vo à *f* 1: 2

Dit Werkje vervat het volgende: *Gedachten by eenen Lente-Morgenftond. Het vernoegen. Aan mynen Geest. Aan eenen Vriend. Het Landleven. Gelukkig leven. Aan de Vreugd. De Mode. De Maanbewooners. Het geluk der Echtverbonden.*

Het

Het bestaan der Spooken. De Linden. Aan den bloemperk van Doris. Galathee. De Spiegel. Het Kusje. Het gerugt. De Pylen van Cupido. Waarschouwing aan de Maagden. Hymen en Cupido. Aan eene koele Schoonheid. Klagt eener Herderinne. Levens begin. De Verliefden. Het Roosje. De Turken. De Wensch. Het Afscheid. Uitspraak over Bruine en Blaauwe Oogen. De Ruiker Bloemen. De Minnaar aan een Beek. De vrolyke Jongeling. Aan Belinde's Rustbed. De slaapende Laura. Aan Doris. Het Karakter der Vrouwen. &c.

XV *Liedjes voor Kinderen*, door H: RIEMSNYDER. zeer zindelyk op best Schryfpapier gedrukt á 12 St. De inhoud van dit Werkje vervat de volgende Dichtstukjes: *Het jonge Boompje. Lof der Onschuld. Het veld Viooltje. Schoonheid en Hoogmoed. Mai-Zang. De Dood. De Appel. De Vryheid. De waare Grootheid. Het Kaartehuis. De waare Rykdom. Het Vischje aan den Angel. De Waterbel. De Vlieg. De Zon. De ydele pragt der Kleeren. De Musch en het Tortelduifje. Het Clavier. De Vriendschap. De Tyd. De Vrees. De kraai en de Nachtegaal. De Nyd. De arme Man. De Gryzaart. De Vlyt. De Koordedanser. Het Lam. De Pop van Sneeuw. De Maan. De Schaduwe. De Byen. De Dryftol. Het Vogelnesje. De Winter. Het Rooze Knopje. &c. &c.*